

**ФАРМИ
МОУЪТ**

**И ПТИЦИТЕ
НЕ ПЕЕХА**

Партиздат

ФАРЛИ МОУЪТ И ПТИЦИТЕ НЕ ПЕЕХА

Превод: Соня Кънева

chitanka.info

Сицилия. Горещото лято на 1943 година. Сринати из основи градове и села, безкрайни върволици от бежанци по прашните пътища, ожесточени, кървави сражения — такъв е апокалиптичният декор, в който се развива действието на „И птиците не пееха“ на канадския белетрист Фарли Моуът.

Воден от антифашистките си убеждения, младият Фарли Моуът се записва в канадската армия и през лятото на 1943 година участва в бойните действия на съюзническите войски в Италия, известни под названието „сицилианската кампания“. С присъщия за възрастта им ентузиазъм той и другарите му се впускат в първия си бой, та твърде скоро да се сблъскат с истинското лице на войната, с жестоката, безсмислена гибел на хиляди млади хора, с безчинствата на фашистите, превърнали в пепелище всяко село и градче по своя път.

Написана увлекателно, изградена върху умело преплитащите се факт и фикция, книгата „И птиците не пееха“ на Фарли Моуът за сетен път изобличава антихуманната същност на войната.

С нея прогресивният канадски белетрист призовава своите съвременници нито за миг да не забравят горчивата цена, която човечеството трябваше да заплати през Втората световна война в схватката си с хитлерофашизма, той клейми реакционните кръгове и новоизлюпените войнолюбци на Запад, които днес отново се опитват да натрапят на света кървавата касапница на войната.

*На Клеър и Хелън, на всички останали, които
изтърпяха последствията.*

*Войната срина всичко във
калта.*

*Тя беше сгромолясване на всичко
възвишено —*

*на светлото изкуство, на
добрата вяра,*

*на протестиращата логика и
чистата любов,*

*които позволяваха на този свят
да крачи с дигната глава.*

*Докато звънна гибелният час
на вътрешния вик и на дълга да
полудееш.*

*Робърт
Грейвс
„Спомен от
войната“*

I

Приятелю, но кой сега с
тържествен жест
ще вземе пред децата да
повтори
прастарата лъжа: *Dulce et
decorum est*
pro patria mori.^[1]

Уилфред
Оуен, „*Dulce et
decorum est*“

На втория ден от септември 1939 година боядисвах верандата на обкованата ни с дъски къща в Ричмънд хил — град в провинция Онтарио, когато моят баща връхлетя във входната алея, почти залегнал върху кормилото на открития червен автомобил. Изглеждаше така сякаш беше обърнал едно-две пътиета — порумениял и весел.

— Фарли, момчето ми, страхотни новини! Войната започна! Още нищо официално, но има заповед за мобилизация на полка и аз се връщам с чин майор, оръжие и всичко останало. Ще има място и за тебе. Ще трябва малко да се поизпотиш, разбира се, но ако не се разцивриш и ако работиш като дявол, офицерският чин ти е в кърпа вързан.

Той приказваше така, като че ли ми предлагаше благородническа титла или най-малкото членство в някакъв изключително недостъпен орден.

Тънък, жилив и определено красив, баща ми все още се държеше като младия войник, заминал през 1915 година да се бие във Великата война — Войник на Краля, — едни от онези весели млади мъже, чието чувство за справедливост и рицарство ги бе подмавило в най-

затъntenите предели на ада. Макар че се беше върнал от пъкъла с дясна ръка, която немските куршуми бяха направили безполезна, той все тъй си бе страстен поддръжник на мирновременната доброволческа милиция и особено на своята собствена военна част — Полка на Хейстингс и принц Едуард, пехотна единица, съставена от селяни и граждани от югоизточно Онтарио, която сред „посветените“ беше известна под недотам изисканото име Чевръстите пикльовци.

Новините на баща ми ужасно ме развълнуваха, тъй като аз от доста време бях запален от неговата ярост срещу френските, британските и американските политици и индустриалци русофоби, които мълчаливо насърчаваха засилването и разпространението на фашизма, скривайки пред обществеността своето възхищение от него зад обяснението, че той бил единствената надеждна „защита срещу комунизма“. Сподеях убеждението на баща ми, че тези хора са изменили на демокрацията, и смятах, че Мюнхенското поражение и продажбата на Чехословакия го доказват. Вярвах, че дългът повелява на всеки здрав млад мъж в свободните страни да се вдигне на оръжие срещу фашистката чума и най-вече срещу нейната зверска германска разновидност.

При все това не бях особено склонен да последвам баща си в стегнатите, дисциплинирани редици на пехотата. Мислех си, че ще намеря онази независима, отчаяна храброст, която най ми допадаше, в изтребителските ескадрили на Военновъздушните сили.

В началото на октомври се явих в наборната служба на Кралските канадски военновъздушни сили в Торонто... заедно с кажиречи половината мъжко население на града. Когато най-сетне заставах пред някакъв отегчен сержант от наборната комисия, той на бърза ръка ми видя сметката.

— Военновъздушните сили нямат нужда от хлапаци с лица като прасковки — ми рече презрително той. — Изчезвай! Пречкаш се!

Право да си кажа, изглеждах доста млад и крехък за възрастта си. Годината, когато навърших десет и имах вид на нежно шестгодишно момченце, майка ми се разтревожи достатъчно, за да ме заведе при прочут педиатър — кисело старче, което ме прегледа най-старателно и донякъде раздражено изсумтя на майка ми:

— Щом си искала син футболист, да се беше оплодила от борец... и оженила за шофьор на камион.

В началното училище ми викаха Скаридата, в гимназията Бебока. Неспособен да се меря физически с връстниците си, израстнах като крайно самотен младеж, който подобно на Киплинговия Котарак предпочиташе да се разхожда сам. През по-голямата част от свободното си време скитах из гори и поля, тъй като бях и ненаситен природолюбител.

В Саскъчуон, където живеехме по онова време, изминавах със снегоходките, още преди да съм навършил тринадесет години, по петдесетина километра из замръзналите равнини и спях на двадесет градуса под нулата из копите сено само и само да зърна някой белоснежен бухал или ято глухари. Може и с лице на прасковка, но обратно на външния си вид, не бях болнаво дете.

Сержантът нетърпеливо ме чакаше да си изляза; вместо това аз измъкнах свидетелството си за раждане. Той се вторачи в него подозрително.

— Осемнайсет, е-е? Хмммм. И все пак не си още за въздушен екипаж. Твърде млад си, пък и списъкът на кандидатите е дълъг шестнадесет километра. Можеш пак да дойдеш след около половин година.

На 12 май 1940, един ден след деветнадесетия ми рожден ден, аз се появих отново в наборния пункт, където неохотно ми бе разрешено да взема медицинско. Лекарите от авиацията не откриха нищо нередно у мен, с изключение на това, че тежах килограм и осемстотин грама по-малко от официалния минимум. Това стигаше, за да се проваля. И аз се провалих: „Всичко хубаво, господин Моуът, благодарим, че опитахте.“

Докато се връщах с влака в Ричмънд хил, просто не можех да си намеря място от яд.

— За какво са им притрябвали пилоти с телосложение на Кинг-Конг? — горчиво разпитвах баща си през онази нощ. — Въобразяват си, че току виж съм цапардосал лично Хитлер по муцуната.

Той ме утеши с пренебрежителните си забележки за елитарните претенции към „новобранеца“, след което лукаво ми припомни, че все още има свободни места за кандидат-офицери във Втори батальон (милиционерския батальон) на Чевръстите пикльовци.

Сега вече нямах избор и склоних да си извадя медицинско за армията. Преди да ме претегли, възрастният лекар, който ме преглеждаше — добър приятел на баща ми, ме изпрати да се нагълтам с колкото се може повече вода. Така се набумках, че забълбуках като преливаща вана, след което минах прегледа с развети знамена и съответно бях зачислен като редник, предопределен да прекара следващите месеци като ординарец (офицерски слуга) на неколцина новопроизведени лейтенанти, горе-долу на моя възраст.

Тази интермедия беше скроена от моя баща, който беше най-дълбоко убеден, че ако не е служил известно време като редови, офицерът ще е неспособен да предвожда сражаващи се мъже. А той бе непоколебим в решението си, че аз трябва да стана точно такъв.

Моето военно бъдеще се разведри, когато един есенен ден официално ми връчиха Кралската грамота — лист пергаментова хартия, изографисан със застрашително леец се надпис:

От Джордж Шести, по милост божия крал на Великобритания, Ирландия и Британските отвъдморски територии, защитник и император на Индия, до нашия тъй верен и многообичан Фарли Моуът, поздравя. Уповавайки се на особеното доверие във Вашата лоялност, смелост и добро поведение, чрез настоящото Ви обявяваме и назначаваме за офицер в нашата действаща милиция на нашия доминион Канада с чин на мл. лейтенант...

Вторият батальон на Чевръстите пикльовци, към който бях прикрепен, беше попътна гара, откъдето се надявах скоро да ме прехвърлят на действаща служба в Първи батальон, който от Коледа 1939 беше част от канадската армия в Англия. Но нито моите опити, нито опитите на баща ми да ме прехвърлят се увенчаха с успех. На пътя ни се препречваше моят все още твърде младежки облик, което личи от долуцитираното писмо до командира на моята част.

Относно: *Ф. М. Моуът, Мл. л-т, Временно действаща милиция*

1. Чрез настоящото се взема отношение по повод заявлението на гореспоменатия офицер за прехвърляне на действаща служба.

2. Смята се, че засега службата на въпросния офицер в Н. Д. М. не бива да се прекъсва.

(подпис): Л. Е. Грант. полк. Трети на Негово величество военен окръг.

И надраскано с мастило в долния край на страницата:

Съжалявам, но просто не можем да го направим. Той изглежда тъй ужасно малък, че в парламента неминуемо ще повдигнат въпроса, защо армията посяга на бебетата!

Милиционерската рота, към която бях прикрепен, се състоеше от седемдесет-осемдесет войници на непостоянен режим — мъже, които бяха под или над нужната възраст, имаха лоши медицински данни или работеха в жизненоважни за военното производство области. След двадесетте години правителствено забвение милицията не разполагаше нито с униформи, нито с модерни оръжия, нито с каквото и да било от военно естество. Трябваше да си изобретателен, какъвто и станах. От парчета водопроводни тръби измайсторих „седем и половина сантиметрови минохвъргачки“, които изстрелваха снаряди от празни тенекиени кутии от кондензирано мляко, възпламенявани чрез гигантски фишеци. Докопах и снимка на една брeнка — новата стандартна лека картeчница, от която, струва ми се, имаше най-много шест броя в цяла Канада. По нея направих в местната мебелна фабрика дузина дървени имитации. С тях, както и с няколко дузини бракувани винтовки „Рос“ от реколтата на Първата световна война, се ограничаваше цялото ни въоръжение.

Бях прекарал доста от детството си в скитания из дивата природа и затова ме направиха полеви инструктор — щом снегът стана достатъчно дълбок, формирах скиорски взвод и организирах строеви учения и маневри, нещо, което дотогава не бе познато в редовната армия и благодарение на което си спечелих препоръка от Районния щаб, но не и прехвърляне.

Едва през пролетта на 1941 година ме включиха в списъка на действащите и ме изпратиха във Форт Фрънтинак „за хвърляне“, както доста злокобно гласеше заповедта.

Форт Фрънтинак принадлежеше на едно древно военно минало. Зад каменните му стени прошарени майори и беловласи полковници пиеха уиски от кристални гарафи в накичената с антично сребро и избелели бойни знамена офицерска трапезария. Неоперените като мен офицери на изпитателен срок бяха много впечатлени от тая внушителна и обвеяна с традиции обстановка. Всичко във Форт Фрънтинак бе подчинено на церемониите. Спомням си колко горд, колко вдъхновен и дълбоко развълнуван бях през деня, когато предвождах взвод подходящо въоръжени униформени войници от редовната армия зад военния духов оркестър с неговия порив и великолепиe. Това беше армията от сънищата на моя баща и тя ставаше и моя.

Десет дни преди да стигна магическата възраст на двадесетте, ме изпратиха на квалификационен курс в офицерски тренировъчен лагер, след което се озовах в лагера Бордън, където сред нажежената лятна пустош на еловите храсталаци и пясъчните дюни за пръв път се запознах със сравнително модерни оръжия и тактика.

В края на лятото потвърдиха повишаването ми в чин лейтенант. Противно на очакванията ми обаче аз не получих веднага отвъдморско назначение. Вместо това ме преведоха в офицерския инструкторски персонал на Бордън. Вбесен, аз се представих пред командувация, един възкресен покойник от 1918, и настоях да ми разреши да се присъединя към някоя част, заминаваща за Англия. Той обаче беше непреклонен.

— Хич не си прави илюзии, момчето ми. За инструктор ставаш, но не си готов да поемеш бойна част. Аз ще ти кажа, когато станеш.

Това бе за мен ужасна зима, през която вярата ми в армията бе позамъглена от подозрението, че част от нея се командува от шайка

тъпи дъртаци, които не различават задника си от дупка в земята. В резултат на това, според стария войнишки израз, започнах леко да се огъвам.

Баща ми, който си имаше свои собствени канали за информация, надлежно бе предизвестен за моето ново отношение и в средата на май писа на майка ми:

„Длъжен съм да проведе един бащински разговор с Фарли, който като че е тръгнал по «погрешен» път. Той не може да се помири с глупаците — нещо, което в армейския живот трябва да се върши, ако не с радост, то поне с такт. Щом узрее достатъчно, за да го разбере, бързо ще напредне. Препоръчали са го за щаб-офицерски курс, но въпреки че досега се е представял добре във всички курсове, не бих казал, че искам да мине и този. В края на краищата ще замине отвъд океана като капитан в някой висш щаб, но така ще изгуби неocenимото преживяване да предвожда мъжете в бой...“

Споделях все по-голямото си разочарование с други младши офицери, особено с Джери Остин, който тогава беше най-добрият ми приятел. Както мрачно написах на баща си:

„Униние и смут изпълват всички младши чинове. За кой ли дявол се записахме, щом през цялото време ще ни държат като проклетите редници тук, в Канада. Всички сме тежко болни от борденитис и от надутите сметки в стола. Така ни е писнало, че миналата седмица ние с Джери Остин решихме да се откажем от званията и да се прехвърлим отвъд океана като редници. Преоблечени като цивилни, отидохме на автостоп до Торонто за уикенда, но ония идиоти от щаба решиха, че това е чисто и просто остроумна шега! Види се, не можем да ги накараме дори да ни изритат.“

Но всичко си има край.

В началото на юли 1942 неколцина от нас бяха най-сетне предупредени да се готвят за попълненията отвъд океана и аз трескаво надрасках една бележка до родителите си:

„Слава богу, най-после! Струваше си да чакам две години. Два-три месеца учения с полка и после, дай боже, ще имаме възможността да си проявим способностите... Като изключим вас двамата, хич не съжалявам, че напускам Канада, въпреки че е твърде вероятно да не я видя повече. Ако хвърлим един хубав тупаник на фрица, ще си струва...“

На 18 юли нашият военен ешелон потегли от гарата в Бордън и четиридесет и осем часа по-късно ни изсипа на пристанището Сейнт Джон в Ню Брънзуик. Заедно с няколко младши офицери колеги се качих на голям кораб, който навремето ще да е бил луксозен и който сега прекарваше войскови подразделения, и към полунощ вече бяхме в открито море.

Една мека лятна утрин съзряхме тучните зелени хълмове на Северна Ирландия, а след ден по заник слънце нашият конвой бавно пуфкаше нагоре по река Клайд, за да пусне котва в Грийнох.

И двата бряга на широкото устие сякаш хлътваха под огромните, вездесъщи корабостроителници, чиито докове бяха задръстени със скелетите на новите съдове, които, за да запълнят празнотите, причинявани от немските подводници, биваха сглобявани набързо. Небето беше набраздено от мръсни кълба пушек, които бълваха свързаните с доковете ръмжащи фабрики. Отгоре преградните балони се влачеха подир въжетата си като някакви слепи, подути зверове, мъчещи се да избягат от душещия дим.

Ние, младшите офицери, имахме малко време да се наслаждаваме на това пленително зрелище, тъй като ни наблъскаха със суетня в миниатюрния вагон на един ешелон. Локомотивите бухаха като демонични кукумявки. Щорите за затъмнение във вагона бяха

пуснати и една мъждива жълта крушка осветяваше нашите преbledнели и удивително детински лица, вторачени едно в друго сред възглицнодимния сумрак.

Зората ни отведе в ширнала се чак до хоризонта индустриална област, където „мрачните сатанински мелници“ на Блейк вече бълваха в бледото небе прах и пушек. Друсахме се бавно покрай безкрайни редици от жилищни блокове, от чиито прозорци се бяха надвесили десетки мъже, жени и деца, които ни махаха, кискаха се и се деряха: „Браво, Канада!... Да живеят ка-на-а-адци-и-те!... Дайте им на фрицовете!“

Последния ден на юли приближихме село Уитли в края на Солсбърийската равнина, доста по на юг от Лондон. Стадо двойни лондонски автобуси ни чакаше, за да ни дотъркаля по последните няколко километра до Първа канадска пехотна дивизия — част за подкрепления, където ни посрещна майор Стен Кечъсън, разпуснат и пооплешивял млад мъж от Чевръстите пикльовци:

— Радвам се да ви видя, млади рогачи, макар че щеше да е по-добре да си седите в къщи. Полковете ви не се нуждаят от вас. Натъпкани са с офицери и дават жертви единствено от сифилис. Затова си стойте тук докато ви повикат и ние ще ви научим що е служба. — Неговият остър, пронизващ поглед ни оглеждаше един по един и се спря на мен. — Ей, ти, Моуът! Как по дяволите се промъкна в армията? Не си и ден по-голям от шестнадесет и като те гледам, още си ми девствен. За бога, ще я оправим тая работа!

Кечъсън ни предаде на капитан Уилямс, мазен и циничен мъж, който бе по-възрастен от нас и който започна да ни запознава с Англия, като ни заведе на поход из кръчмите на Гилдфорд, най-близкия голям град, където бързо разбрахме по какво се различават кръчмата, пивницата, обществените и частните барове и опитахме джина, нему подобните и разнообразните женски услуги!

В последната от кръчмите Уилямс настойчиво заобсъжда нещо с едно момиче от сухопътната войска на име Филипа. Подир малко тази яка лейди в оплескани с тор бричове ме покани на разходка покрай близката река, където с най-неромантичното прелъстяване на модерните времена ме подмами под надвисналия над водата храсталак и доста непохватно ми отне девствеността, от която аз напразно се мъчех да се отърва още от деня, когато постъпих в армията.

— Готово, миличък — рече тя ведро, докато аз се пипках с копчетата на панталона си. — Капитан Уили каза, че си се нуждаел... а аз съм готова на всичко за един канадец.

Би трябвало да ликувам, но, честно казано, бях стъписан и възмутен от начина, по който бе уредено дългоочакваното ми посещение в мъжествеността. На другия ден се помъчих да втълпя на капитан Уилямс, че ако се наложи още някое „оправяне“, бих предпочел да си го направя сам. При което той прихна да се смее и публично взе да се позовава на мен като Моуът Направи-си-сам.

Майор Кечъсън се зае не по-малко прямо да ни учи „що е служба“, изпращайки ни на школа за полево обучение, където заедно с двайсетина-трийсет други офицери-младоци се включихме в курс, който трябваше да ни закали и физически, и психически.

Той се провеждаше на пустинно обветрено поле, обрасло с трънлив прецип. Денят ни продължаваше от тъмно до тъмно, и ние вършехме всичко, с изключение на голямата нужда, на бегом, превити под тежестта на пълното бойно снаряжение.

Марширувахме или тичахме най-малко по шестнадесет километра на ден и по тридесет и два — през неделите. Пълзяхме, гърчехме се като червеи и се провирахме часове наред през гъстия прецип, а инструкторите стреляха с истински боеприпаси под, над и около нас, мятаха зашеметяващи гранати между проснатите ни крака и газози шрапнели (от които повръцахме) под носовете ни. За разнообразие се впускахме в ръкопашен бой с почернели от слънцето убийци, които ни удряха по гръкляна, ритаха ни в слабините, прехвърляха ни над раменете си и ни блъскаха в бъбреците с прикладите на винтовките.

Макар че в съвременната война щикът бе демодиран точно толкова, колкото и конят, ние все пак се нареждахме пред редици напълнени със слама чучела на немци, люлеещи се на дървени бесилки, навеждахме пушки и мушкахме щикове в сламените човеци под съпровода на молитвата, която крещеше английски сержант с хриплив глас:

— Вътре... Вън... Мушни го в скапаните му черва... Вътре... Вън... Прережи му гадния гръклян... Вътре... Вън... Наръгай го в слабините... Вътре... Вън...

Учебната полоса представляваше осемстотинметрово трасе с препятствия, повечето от бодлива тел, които трябваше да преодолеем или пропълзим точно за четири минути. Веднъж нашият демон-инструктор реши, че това не е достатъчно, и прибави нов щрих. Както преодолявахме, залитайки, последното препятствие от бодлива тел, той ни заповяда да свърнем надясно, да прехвърлим на бегом хълма и да преплуваме езерото зад него.

Справихме се някак си с хълма и по отсрещния му склон по-скоро се запремятахме, отколкото да тичаме. Ето го и езерото — огромна, открита гнусна яма, в която се стичаха отпадъчните води от почти всички военни лагери в района на Уитли.

Водачите на запъхтяната ни тълпа се спряха стъписани на ръба на вонящата яма, ала демонът дебнеше току зад нас, мятайки гранати под самите ни опашки, така че предпочетохме да се гмурнем...

Преди да е изтекла първата седмица, загубихме осем-девет души, трима от които бяха ранени по време на стрелбата. Останалите бяха върнати в Депот като „незадоволителен боен материал“, а и аз самият бях само на косъм от същата участ. И все пак се крепях до сутринта, когато се събудих със симптомите на трипер, откритие, което ме стъписа, отврати и уплаши.

Военният лекар на лагера ме прегледа небрежно, измърмори нещо недотам ласкаво за хората, дето получавали каквото са си заслужили, и ме изпрати да си събера мешката. Промъкнах се незабелязано в офицерската спалня, за да си събера багажа, след което се измъкнах все тъй незабелязано, като с шапка невидимка. Подир няколко кошмарни часа постъпих в болницата, където ми казаха, че диагнозата ще бъде поставена на следващата сутрин. Медицинската сестра, която ме заведе до леглото, беше мила жена и аз се чувствавах толкова засрамен пред нея, че не смеех да я погледна в лицето. Изкарах една адска нощ. Но на сутринта сестрата се втурна в стаята, дръпна широко пердетата и отново вдъхна надежда на една съсипана душа:

— Е, лейтенанте, лабораторният анализ е отрицателен. Само лек уретрит. Нещо като инфекция на синусите... само че не на носа. Ще мине за ден-два. А сега искате ли пушена риба за закуска? Или ще предпочетете няколко чудесни бъркани яйца на прах?

По-късно главният военен лекар ме разпита с мрачна шеговитост какво съм правил със себе си. Премълчах за случката край реката, но

затова пък му разказах за отпадъчната яма, при което той се намръщи и „предположи“, че сигурно там съм хванал инфекцията. Може и да е било така, но и до ден днешен не ми е особено приятно в компанията на всяка жена, която се казва Филипа.

Преди да мръкне, имах още главоболия. И двете ми колена взеха да се подушат и скоро така ме заболяха, че не можех да се изправя на крака. Бях си натъртил ставите, докато съм тичал натоварен като муле през запустелите равнини. Лекарите предписаха да остана в болницата, докато почна да се придвижвам, без да куцукам като някакъв геронтологичен случай. Това не ми беше кой знае колко неприятно, защото болницата се помещаваше в семейното имение на Астор Кливдън на брега на Темза — може би най-прелестното кътче в провинциална Англия.

Имах привилегията да излизам навън, но нали не можех много да ходя, прекарах по-голямата част от трите чудесни летни седмици все по Темза, като карах лодка, наблюдавах птиците и се отбивах в по-отдалечените кръчми. Единствената муха в меда беше, че повечето от пациентите офицери бяха къде-къде по-вишестоящи от мен по възраст и чин и бяха склонни да се държат с мен като с новобранец. И за кой ли път съжалих, че нямам гъста черна брада.

Когато се върнах в Уитли, повечето от предишните ми колеги бяха заминали за частите си „на бойното поле“, нещо, което бе за мен като благословия, понеже изтръпвах от ужас при мисълта за онова, което ме чакаше заради моето „капещо чучурче“. От друга страна, тяхното заминаване и фактът, че още не ме викаха в моя полк, ме караха да се чувствам ненужен и отхвърлен. Започвах да мисля, че може би съм твърде кух, за да стана някога истински войник. Покрусата ми сигурно е била очевидна, понеже майор Кечъсън се зае по свой си начин да ми повдига самочувствието.

Едно от нещата, които той предприе, бе да ме изпрати в Лондон с някакви много секретни документи за Канадския военен щаб. Страшно важен, аз взех влака до Виктория, където дебаркирах сред море от униформи в светлосин, тъмносин и защитен цвят. Кечъсън ми беше казал да си запазя за през нощта стая, която ще е добре да е близо до Трафалгарския площад. След няколко скромни запитвания се натиках в

метрото, което в края на краищата ме отпрати в земните недра под площада. Безкрайните ескалатори ме отнесоха на повърхността, за да ме избълват в тъмницата, която онази нощ беше подсилена и от гъста мъгла. Щом излязох от станцията на метрото, тутакси разбрах какво ще рече изведнъж да ослепееш.

Вървах съвсем напосоки, препъвайки се о канавките, отскачах от минувачите и ужасен се изплъзвах от ръмжащите невидими автомобили. Вече ни най-малко не се чувствувах като безстрашен пратеник, непоколебимо преследващ своята съдбоносна мисия. Обзе ме самота и отчаяние. По едно време се хвърлих срещу едър, невидим човек, който ще да беше австралиец, защото отговори на моите жални молби да ми помогне да намеря хотел със страховита поредица от ругатни:

— Ако знаех къде тия гадни, подли, лицемерни дяволи, затлъстели тъпанари и зализани въшливи лондонски мазници си крият мръсните хотели, сигурно щях да съм в някой от тях, приятелче! — След което ме изблъска и изчезна.

Най-сетне налетях на онзи бастион на английския здрав разум и сигурност — полицаия. Съзрях го в тъмата, защото носеше джобно фенерче, в чиято призрачна синкава светлина различих няколко блещукащи медни копчета.

— О-о-х, господин полицай! — извиках с искрено облекчение. — Моля ви, бихте ли ми помогнали да намеря хотел?

Златни момчета са тия лондонски полицаи! Моят човек измърмори нещо, сграбчи ме за ръката с едрата си длан и ме поведе в пъклената нощ. След пет минути ме тикна през затъмнените летящи врати в бляскаво, ярко осветено и невероятно пищно хотелско фоайе. Щом очите ми посвикнаха с всичкия този блясък, се обърнах да му благодаря... и съгледах върху морскосиния му ръкав една дебела и две по-тънки златни нашивки на вицеадмирал от флотата.

— Доволен ли си, канадецо? — попита той с широка усмивка върху червендалестото лице. — Най-святната странноприемница в града. Е, хайде. Ще трябва да продължа стражарския си обход.

Майор Кечъсън ми направи и други услуги. Така например ме надари с прякор. Той се възхищаваше и уважаваше моя баща, при

когото бе служил в мирновременната милиция, и може би беше естествено да ми лепне прякора на баща ми от Първата световна война. Името беше Фишека — не знам неговия произход. Макар че отначало хич не ми беше приятно да ми налагат по този начин калъпа на баща ми, скоро свикнах с името и дори бях благодарен — нали още помнех ужасните прякори, които поради твърде хлапашкия ми вид ме бяха преследвали през ученическите ми години и които по същата причина много лесно биха могли да ме стигнат и в армията.

Другото нещо, което направи Кечъсън, бе да ми намери ординарец.

На пръв поглед Док Макдоналд беше доста невзрачен — свенлив, недодялан, очевидно вързан дребен човечец, от онзи тип, комуто е съдено да бъде жертва на системата, била тя военна или цивилна. Но тази невдъхваща доверие външна обвивка всъщност прикриваше един надарен и вечно печелещ хитрец. Наумеше ли си Док да направи или да си вземе нещо, той го правеше и си го вземаше — и най-добре беше да не задаваш въпроси, особено ако си облагодетелствуван от мистериозните му умения.

Между мен и Док се зароди приятелство, което трая до края на войната. Повечето хора, като ни виждаха заедно, оставаха с впечатлението, че добричкият Фарли е взел Док под крилото си и се грижи за него. Само неколцина близки приятели разбираха, че всъщност е точно обратното.

През септември най-сетне се появи и едно вакантно място за младши офицер при Чевръстите пикльовци. Кечъсън ми даде благословията си и на следващата сутрин ние с Док бяхме във влака, пътуващ на югоизток, за да се присъединим към полка в полеви условия.

„Полевите“ условия се оказаха красивата хълмиста провинция Съсекс в долината на река Уол. Взводовете бяха разквартирувани из селата, а батальонният щаб се бе настанил в разхвърляно винарство в селцето Уолдрън. Когато рапортувах на адютанта, той ми поднесе изненада. Противно на очакванията ми, вместо да стана командир на стрелкови взвод, трябваше да започна службата като офицер от разузнаването в частта.

Имах само бегла представа какво трябва да бъде или да прави един офицер от разузнаването и въпреки това ми хареса и титлата, и перспективата да живея в батальонния щаб, където щях да съм в центъра на събитията. Моята част се състоеше от отделение разузнавачи и отделение снайперисти — общо двадесетина мъже. За щастие, те бяха стари бойци и можеха да ме носят на гърба си, докато влезех във форма.

Моята нова служба не беше само труд без отдих. Оставаше ми достатъчно време да изследвам областта, нейните кръчмици и селца и по-специално пернатите ѝ обитатели. С помощта на пътеводителя, който побързах да си купя, успях да регистрирам много непознати за мен видове. В крайна сметка в английския ми списък се озоваха знаменитости като брадатото синигерче, гаргата, папунякът, цвъркалото, пойната птичка, кълвачът, дъждосвирецът. Британската орнитологична номенклатура може да е всякаква, но не и отегчителна.

В средата на ноември съответните власти ни преместиха от удобните квартири в претъпкан лагер с неприветливи бараки, които бавно потъваха в тресавище от лепкава кал. Щом заваляха истинските зимни дъждове — тези мрачни металически тунели, от чиито вълнообразни покриви вечно капеше, — започна да става все по-влажно и тягостно.

За да влошат още повече нещата, началствата от щаба на Първи канадски корпус решиха, че дисциплината в полка не е достатъчно добра, и ни довършиха, като ни изпратиха нов заместник-командир, един груб майор с остър език и англо-ирландско име с тире. Майор О'Брайън-Бенет побърза да ни покаже, че сред нас се е появил същински тигър. В кал и в дъжд целият полк удряше крак на плаца: часове наред се блъскахме при обучението за сбит строй — безсмислен ритуал, който уж трябва да прави от мъжете войници, а твърде често ги превръща в автомати.

Да не се мяркаш пред О'Брайън-Бенет беше равносилно на това да оцелееш; не беше кой знае каква философия за младшите офицери от стрелковите роти да му се изплъзват, аз обаче трябваше да живея и работя под ледения му поглед. Той явно не одобряваше онова, което виждаше. „Стегни се, Моуът!“, „По дяволите, що не идеш на някоя танцова забава!“ — бяха от най-дружеските му забележки към мен.

Щом пристигнах в частта, реших да си пускам мустаци. Макар че не бяха много за хвалба — няколко бледожълти косъмчета, които си личаха само на силна светлина, — те бяха твърде съществени за самочувствието ми и аз се грижех за тях най-усърдно. Един дъждовен следобед новият заместник-командир ни извика всички за церемониална инспекция. Когато стигна до разузнавателната част, той се поспря пред мен и с глас, който проехтя над целия параден плац, изкрещя:

— Господин Моуът!

— Да, сър.

— Какво по дяволите е това над горната ви устна?

— Мустаци... сър.

— Господи Исусе Христе! Това не са мустаци... това е позор! Едно бебе ще си отгледа на дупето по-добра реколта! Да се обръснат!

Макар че вътрешно се тресях, не се оставих да бъда уплашен. Целият полк слушаше и знаех, че ако сега не устоя, никога не ще го преживея. Отчаянието ми вдъхна сили:

— Съжалявам... сър. Не мога да го сторя... сър. Част 56, параграф 8 на кралския устав и разпоредби постановяват, че веднъж пуснати, мустаците не могат да бъдат премахвани без писменото разрешение на командувачия офицер... сър.

Хванах го натясно и той го знаеше. Подполковник Сътклиф, нашият командувач офицер, беше джентълмен, благороден човек и никога не би дал необходимото разрешение. Дори го бяха чули да мъмри заместник-командира, че „гонел Моуът прекалено много“. Отговорът на О'Брайън-Бенет съвсем не ме накара да го обикна:

— На тоя малък пикльо му трябва тормоз! Да се стегне! Господи Исусе Христе, сър, все някой трябва да го направи мъж!

Възможно е той да е имал точно такива намерения спрямо мен, но, от друга страна, сигурно се бе досетил кой е използвал собствения му преувеличен неприличен израз, за да го щампоса с прякора, чрез който стана известен във и извън полка. Господин Исусе тире Христе.

Истинското бойно обучение особено ни липсваше през първите месеци, които прекарах в частта, но от средата на декември ни изпратиха на север, в Тренировъчния център за комбинирани действия

на обединените сили край шотландското езеро Файн. Тук ни посветиха в тайните на атаката срещу бряг, окупиран от неприятеля.

През двете изтощителни, ала тъй вдъхновяващи седмици сновяхме нагоре-надолу над ледените води по люлеещите се възжени стълби покрай военните кораби, товарехме се и се разтоварвахме от малките катери, вдигащи и пускащи котва в пристанището. Нощем, под шибация зимен дъжд, тренирахме онова, което бяхме научили — клатехме се през развълнуваното море и носени от прибоя, се забивахме, ужасени, в бледо осветените от ракетите плажове, които трещяха от картечния огън на ученията.

Убедени, че това е прелюдия към битката, ние безропотно понасяхме неудобствата и поддържахме високия градус на ентузиазма... до Коледа. Малко след полунощ на 24 декември се спуснахме в ревящата зимна нощ по възжените стълби, за да щурмуваме урва, която, ако се беше изпречила в Квебек, щеше да възпре и самия генерал Улф. Тъкмо се бяхме изкачили някак си на урвата, и ето че получихме заповед да атакуваме сушата през близо тридесет и двата километра заснежени блата и планини и да превземем „окупирания от германците“ град Оубън.

Това беше нощ на пълен ужас и сляпа бъркотия. Групи полузамръзнали войници се пръснаха на километри разстояние по всички посоки. В сивия ръмеж, точно преди зазоряване, се окопитих и видях, че заедно с командувания офицер и двама свързочници лежим прогизнали до мозъка на костите на върха на хълм, извисил се над езерото. Ние със свързочниците бяхме единствените от полка, с които подполковник Съткиф все още имаше връзка, а гледката беше единственото нещо, което той все още командуваше. Тъкмо се вслушвахме смръщени в радиостанцията за позивните на някои от нашите липсващи войски, когато се обади мощната базова станция:

— Добро утро, приятели! — прокънтя един непоносимо бодър глас. — Говори лагерният комендант. Искам да пожелаая на всички войници приятна Коледа. Продължавайте, и да се представите добре!

Подполковник Съткиф смъкна слушалките от главата си и се вторачи в мен като осенен:

— Боже мой, Моуът! Ти чу ли?

Още преди да съм отговорил, един от сигналчиците се намеси:

— От езерото корабът на морския щаб изпраща до всички светлинни сигнали, сър... Весела Коледа... До всички бързащи пешеходци... от военноморския флот... Да потвърдя ли, сър?

Сътклиф сякаш бе изгубил и ума и дума и затова се видях принуден да се намеся:

— Да! — изкрещях с треперещ от ярост глас. — Предавай: Що не се пръждосвате!

Лицето на Сътклиф полека-лека се отпусна и той се усмихна.

— Добре, добре — меко каза той. — В крайна сметка току-виж от тебе излязъл войник...

През първите седмици на 1943 година полкът ни се завърна, изтерзан до кости в Съсекс, но все пак настроението ни беше добро, както си личи и от дневника ми:

„6 януари. Отново в тресавището на стария лагер, от което ти се повдига, добре поне, че не сме за дълго тук. Тренировките за атака идат да подсказват, че скоро ще преминем към действия. Норвегия изглежда най-вероятният залог. Господ ми е свидетел, едва ли някога ще сме по-готови за бой...“

Но времето си минаваше, без да ни се случи нещо интересно. Мокри, поохладени и унили, духовете ни ден из ден ни напускаха, а ние затъвахме в безсмислените ритуали на казармения живот. Истинската война все повече се превръщаше в химера... нещо, за което четяхме или слушахме по Би Би Си.

Най-много, което можахме да разберем от нея, бяха самолетите на Луфтвафе, които през февруари току нападаха и бомбардираха Лондон. Повечето биваха пресрещани и на бърза ръка изхвърляха товара си и се разпръсваха. Тъй като лагерът ни лежеше под един от предпочитаните им маршрути, и ние получихме своя дял от неочаквани подаръци.

Една нощ върху нашата зона се изсипаха стотици запалителни бомбички. Падайки в пръхкавите, просмукани с вода поля, повечето от

тях не се възпламеняваха. Тъй като службата ме задължаваше да познавам вражето оръжие, аз се захех да разглобявам една от бомбичките върху циментовия под в бараката, която делях с римокатолическия свещеник. Отчето, флегматично старче, малко или повече привикнало с моите ексцентричности, изгуби самообладание, когато, без да искам, задействувах механизма на бомбата и тя избълва нагорещен до бяло гейзер разтопен термит, който мятеше ослепителни огнени езици през крехката преграда, разделяща неговата и моята част от помещението.

— Проклет протестант! — крещеше той, препъвайки се из гъстия дим към вратата. — Не аз ще бъда този, който ще се пържи в ада, а дръвници и езичници като тебе!

Оная зима да си играя с бомби и други гърмящи механизми се превърна за мен в нещо като наркотик. Колкото и да ми беше неприятно, след четирите месеца в полка някои кръгове все още ме имаха повече за талисман, отколкото за боец. Част от началниците ми проявяваха склонност да са твърде внимателни, част от връстниците ми — твърде снизходителни, и част от подчинените ми — твърде покровителстващи. Трябваше с разумен риск да се отлича като воин и аз реших, че флиртувайки с неща, които тряскат нощем, бих могъл да си спечеля воинска чест и уважението на моите другари.

Из полетата и горите край нас бяха пръснати доста временни полеви оръжейни складове на кралските инженерни части, от които аз си „взех назаем“ сандъци с пироксилин, плочи гелигнит, кутии с детонатори и макари фитил. Използвах ги в неофициалния рушителски курс, предназначен за моите скаути и снайпери, и скоро ние станаме самоуки експерти в производството на горе-долу прилични гръмотевици. Но аз надминах себе си, когато реших да видя как ще се отразят трите каси пироксилин върху бента от ронлива пръст в близката зона за учения.

Бентът се разпадна в средата на голяма буца от мръсотия и пушек и рукналият поток издълба яма от километър и половина, заливайки паркинга на някаква британска противовъздушна батарея. На бърза ръка напуснах местопроизшествието, но едва успял да се върна в прикритието на моята канцелария, получих заповед от дивизията, гласяща, че именно аз трябва да разследвам инцидента. Надлежно доложих, че по всяка вероятност щетите са причинени от

бомба, хвърлена от ниско летящ немски самолет; и впоследствие проявявах повечко благоразумие в приключенията си с експлозивите.

С приближаването на пролетта небето все по-често се проясняваше, птиците започнаха да се връщат на ята в Англия, а навлезлите в любовния си период зайци подскачаха и кръстосваха тромаво наоколо. Макар да осени с щастлива лудост повечето същества, смяната на годишните времена донесе умопомрачение от по-друго естество на загадъчните създания, направляващи нашия живот от олимпийските висоти на армейския щаб. Те реагираха на ускорения си пулс, като ни засипаха с умопомрачителен порой от учения и схеми, според които трябваше седмица след седмица да атакуваме и контраатакуваме, преследвайки, капнали от умора, из южната половина на Англия въображаеми врагове.

Седмиците се низеха една подир друга, а ние ставахме все по-нервни с тази наша роля на униформени наблюдатели на война, в която други мъже се сражаваха на други места. Беше ни дошло до гуша от учения и бях много благодарен, когато в края на април адютантът ми съобщи, че ме отчисляват от частта поради специална мисия.

— Нещо, което наричат въздушна свръзка — ми каза той. — Нямам представа за какво става въпрос, но трябва да отидеш за един месец в английско летище и ако се справиш, може и да получиш възможността да се биеш. На някои хора страшно им върви!

Един напудрен водач на ескадрила от кралските военновъздушни сили ме инструктира за новата ми служба.

— Въздушната свръзка, драги, ще рече връзката между шимпанзета като тебе на земята и нашите соколи горе в синевата. Като офицер за въздушна свръзка ще придружаваш окаляните си приятели и ако им потрябва подкрепа, бомбардиране, обстрел, въздушно разузнаване и тем подобни, ще ни се обадиш чрез твоята подвижна радиосвръзка и ние ще се отзовем. Един път работа.

Няколко ескадрили летяха с оперативни задачи и за първи път, откакто бях постъпил във войската, се почувствах в досег с истинското воюване. Атмосферата ме изпълваше с напрежение и аз нямах мира ни денем, ни нощем, докато не усетих, че съм наясно с

всичко. Водачът на ескадрилата трябва да е бил на същото мнение, защото в края на втората седмица ме извика в кабинета си.

— Горе са замислили нещо страшно — ми каза той — и аз ще те взема като офицер за свързка. Ще имаш на разположение цяла ескадрила. Постарай се обаче шимпанзетата наистина да са доволни, нали? Те са толкова досадни, щом почнат да недоволствуват.

После ми обясни, че ще трябва да играя по две свирки. Освен за британските „нападащи сили“ ще трябва да осигурявам въздушна подкрепа и по-специално въздушен обстрел, или както го наричаха бумтежи, и за отбраняващите се, като използвам безпристрастно моите барутни играчки и атакувам онази страна, която намеря за по-уязвима.

И така, потеглих заедно с двама свързочници в удобен покрит камион, оборудван с няколко радиостанции, и за пръв път в моята военна кариера открих, че представлявам нещо. Загрижени полковници, бригадни генерали и дори един генерал-майор се промъкваха до камиона ми, за да видят дали бих могъл да помогна на техните заседнали по пътя войски, или да ме молят да си прибирам въздушните „кучета“, ако „вражеските“ самолети ги принуждават да отстъпват. Работата си беше главоболна за един нищо и никакъв лейтенант.

Един чудесен слънчев ден в средата на май бяхме оставили камиона на висок хълм, откъдето се виждаше виеща се долина, през която минаваше магистралата от Лондон. Този ден не се бях постарал да отида на сутрешния инструктаж. Ако им потрябвам, нахално бях решил, знаят къде да ме търсят. Вследствие на което бях пропуснал да чуя новината, че „фронтът“ щял да бъде посетен от много важна персона.

Подусетих, че става нещо необичайно, когато долу на пътя се появи колона от тузарски служебни коли, които се движеха бавно почти опрени една в друга, явно пренебрегвайки разпореждането всички автомобили да се движат в районите на фронтовата линия на известна дистанция. Бях доста изненадан да видя как колоната спря край гъстия храсталак при кръстопътя. През бинокъла видях как щабните офицери в стегнати униформи слизат нехайно и се мотаят наоколо с благородническо хладнокръвие, а по-дребните птици разопаковат кошниците и редят върху сгъваеми масички храна и бутилки. Те бяха идеална мишена и подир броени секунди аз вече бях

предал светкавична радиограма, и скоро след това получих потвърждение, че цялата ескадрила бомбардировачи се е събрала.

Онези от колите тъкмо започваха обема, когато от юг се появиха подредени един зад друг дванадесетте бомбардировача, чиято гръмотевична какофония отекна над хълмовете наоколо. Надолу и все по-надолу те пикираха с рев над ятото автомобили с петстотинте си километра в час и нулева височина, при което щабните офицери се юрнаха към канавките с пъргавината на мишки, спасяващи се от връхлитащ ястреб. И аз, и водачът на ескадрилата бяхме омаяни от гладката. Неговият глас триумфиращо цвъртеше от моя високоговорител:

— Страшен удар, момчета! Абсолютно върхово попадение! Сега завийте надясно, заобиколете и им дайте още веднъж.

Бомбардировачите направиха широк кръг над долината и тъкмо да се подредят за следващата атака, когато, не щеш ли, малки облачета черен дим започнаха да се пукат в чистия въздух около тях. И сред трясъка на дванадесетте носещи се с пълна скорост самолета, съвсем ясно различих БОП-БОП-БОП-БОП-БОП на бофорите противовъздушни оръдия.

— Отбой! Отбой! — гласът от високоговорителя изведнъж стана забързан и вбесен. — Противовъздушната! Мръсните шимпанзета се разтракаха! Казвам ви, момчета, тая няма да я бъде! Обратно! Обратно!

Самолетите рязко завиха над земята и след секунди се скриха от погледа. Макар долината да си възвърна спокойствието, в него се долавяше нещо злокобно.

Двадесет и четири часа по-късно стоях мирно в кабинета на командира на ескадрилата. Летецът — притежател на не едно и две отличия — известно време ме гледа вторачено, като да се чудеше що за звяр съм. Когато най-сетне проговори, изглеждаше съвсем изумен:

— Да ви кажа, просто не мога да повярвам. И никой не може. Нищо и никакъв младши офицер пехотинец... организира всеобща атака над Самия него! Това вече е адски много!

Много важната персона, пристигнала заедно с каймака на британския генералитет да наблюдава как напредва планът, беше не някой друг, а самият титулярен командир на всички нас — Негово величество крал Джордж VI.

Докато кралят посещаваше войските на позициите, всякакви полети над тях биваха забранявани със заповед, тъй като германците биха могли да се опитат да извършат покушение чрез пленени британски самолети. Нещо повече, противовъздушните части се разполагаха около местата, където той и антуражът му трябваше да спрат, и артилеристите получаваха заповед да се занимаят с всеки самолет, появил се на хоризонта.

Това бяха все неща, които аз не знаех през първите си седмици като офицер за въздушна свързка. Щях да ги знам, ако онзи фатален ден бях отишъл на сутрешния инструктаж. Добре ги понаучих в кабинета и вцепенен се питах, така ли се чувствуват обречените, когато съдията произнеса смъртните им присъди.

Както и да е, летецът се оказа прав в преценката си, че никой от властите не би повярвал, че нещо толкова нискостоящо като мене би могло да е отговорно за подобен ужасяващ пропуск. Впоследствие, макар и скалпът ми да бе спасен, нищо не можа да спаси бъдещето ми като офицер за въздушна свързка.

— Ти си достатъчно енергичен, приятелю — ми обясни на изпроводяк напудреният ескадрилен командир. — Не можем обаче да рискуваме и да те държим тук. Следващия път току-виж си обстрелвал и Уини... Но ти не се тревожи. В края на краищата кой друг е бомбардирал царуващ крал на Англия и е оцелял, за да си разказва историята?

Вместо да ме върнат в полка, получих заповед да се явя в лагера за подкрепления в Уитли. А това не предвещаваше нищо добро. Аз стигнах до доста мрачното заключение, че след лошия ми късмет с Негово величество частта за нищо на света не би ме приела отново. Но щом пристигнах в частта за попълнения при Първа канадска пехотна дивизия, бях изненадан да чуя страхотната новина, че Първа канадска дивизия не е вече на южния бряг и че в най-голяма секретност се е придвижила в Шотландия, където се преоборудва и скоро ще е в пълна бойна готовност. Това несъмнено предсказваше едно — балонът най-сетне излиташе. И не биваше аз да оставам отвън. Седмица след пристигането ми в Уитли поех на север.

Намерих частта разквартирувана в градчето Дарвъл в провинция Лоуланд. Бяха я доста щедро снабдили с нови оръжия, с нови джипове, камиони и бронетранспортъори. Във въздуха се носеше вълнение и празничност, които се предаваха на всички подчинени на командувания офицер. Обкръжението беше толкова опияняващо, че почти не обърнах внимание на адютанта, който доста извинително ми каза, че в разузнаването имало нов офицер — английски капитан, изпратен при нас от Британския разузнавателен корпус. Не бях дори особено разтревожен от туй, че господин Исус тире Христос все още изпълнява ролята на повелител на манежа.

Той ме извика в кабинета си, час след като си бях пристигнал „у дома“.

— Е, Моуът. Ей, богу, крайно време е да престанеш с щуротиите и да се заемеш с работа! Да се явиш при капитан Камбъл от Първа рота. Кажу му, че поемаш Седми взвод, и — той направи пауза, за да ме дари с една от вълчите си усмивки — дано се справиш.

Алекс Камбъл беше едър като слон, червендалест, с гъсти вежди, свиреп поглед и нелепи Хитлерови мустачки. Беше обладан от кръвожадната решимост да избие колкото се може повече германци, тъй като в една от войните те бяха убили баща му, а в друга — поголемия му брат. Единственият добър германец, обичаше да казва той, е онзи, който е престоял седем дена мъртъв под палещото слънце. Извън тази си фикс идея Камбъл беше мил човек и също като мен си падаше малко поет.

— Седми взвод, а? — размишляваше той, след като ме прие в своята рота. — Трябва много яко да си настъпил по мазола заместник-командира. Това е наказателният взвод. В него полкът вече години наред изхвърля всичките си некадърници, тежки случаи, нескопосници и прочие. Пращал съм там възможно най-печените си офицери, за да ги опитомят. Безрезултатно... те направо се самоизяждат в тая проклета безизходица.

Той замълча и се вгледа в мен с бледо-сините си очи, а масивното му лице се сгърчи в нещо като усмивка.

— Виж го ти, да изпрати там теб... агне сред вълци... Хич и не се опитвай да им се изпречваш. Остави се на тяхната милост, ако ме разбираш какво искам да кажа. — Той се усмихна под мустак. — Те са

си стадо проклети кръвожадни зверове, но могат, вместо да те изядат за обед, да те вземат за питомно животинче.

Право да си кажа, краката ми се подкосиха, когато излязох на плаца, за да поема новата си военна част. С тресяща се ръка отговорих на ехидния поздрав на сержанта и дадох на взвода първата си заповед:

— Седми взво-о-о-д!... Своо-ободно!

Не беше чак толкова зле, само дето повиших, вместо да снижа глас.

Сержант Бейтс заведе войниците в единия край на плаца, където те излязоха от редиците и се скупчиха около мен, за да чуят встъпителната ми реч.

— Слушайте, приятели — подех хрисимо, — всъщност не съм много наясно как се командува взвод. Но мога да ви уверя, че страшно искам да се науча. Надявам се, че ще ме изтърпите, докато посвикна... и, стане ли нужда, ще ми подадете ръка. Ъ-ъ-ъ, предполагам, че честичко ще се налага. Ъ-ъ, добре, ъ-ъ, това като че е всичко, което искам да ви кажа.

Думите ми ги слисаха. Привикнали към предизвикателствата за неотстъпна битка, които им отправяха заядливи новопоявили се офицери, те просто се чудеха какво да предприемат срещу този подвил опашка младок с тънък мустак, фалцетни тонове и повици за снизхождение.

През остатъка от престоя ни в Дарвъл аз ги виждах твърде малко. Докато непроизведените офицери създаваха работа на бойците, ние, взводните командири, прекарвахме по-голямата част от времето в опреснителни курсове по комбинирани операции и щурмово дебаркиране. Когато не се занимавахме с това, се борехме с административни проблеми. Посветих цели два дена да търся в някакъв далечен склад тридесет и един сгъваеми велосипеда за артилерийското и техническото снабдяване и още два дена — да издирвам гумите, с които те трябваше да пристигнат.

От усърдието, с което тренирахме атака срещу завзет от противника бряг, подусещахме, че ще правим десант при съпротива откъм брега — само че къде ли? Още веднъж ни отпуснаха ризи в защитен цвят и памучни шорти, от което за известно време си мислехме, че ще ни пращат в Бирма. После ни заповядаха да преобоядисаме автомобилите в пясъчно жълто, от което си извадихме

заклучението, че заминаваме за Близкия изток. Броят и разнообразието на слуховете относно крайното ни назначение като че ли нямаха край, но ние всъщност не се тревожихме кой знае колко. Достатъчно ни беше да знаем, че най-сетне отиваме на бой.

Написах на едно момиче в Канада:

„Аз съм като детето, което години наред предусеща рождения си ден и най-сетне вижда майка си да пали свещичките. Вече сме на път да свършим със спектаклите и наистина да изживеем онова, за което хвърлихме толкова труд и подготовка. Мисля, че ще направим страхотно представление, което, току-виж, продължило и повечко, отколкото им се ще на търговците на пропаганда... Странно нещо, изобщо не ме е страх. Може би ще се изплаша по-късно, но сега-засега изгарям от нетърпение представлението да започне...“

В ония времена човек за едно денонощие намираше нови и верни приятели. Един от взводните командири в ротата ни се казваше Ал Парк, висок, небрежен младеж на моя възраст. Бяхме разквартирувани в една и съща къща и преди да е минала седмица, станавме като братя. За известно време поделияхме услугите на Док Макдоналд, който, докато отсъствах като офицер за въздушна свръзка, беше служил в щабната рота като ординарец-шофьор.

Док беше доволен, че е отново при мене:

— О-о, шефе, не можах да ги изтрия. Нямам капчица чувство за хумор.

Каза го по повод на пуйката — безценен деликатес, — която бе осигурил за офицерския стол на щабната рота. Но за беда се разбрало, че всъщност става дума за великолепен паун, собственост на богат местен земевладелец; офицерите от щабната рота се показали като отявлени неблагодарници, лишавайки Док от заплата за десет дена.

Това, че отново съм с Док, беше за мен голямо щастие, което биде последвано от още по-голямо. Една сутрин господин Исус тире Христос се обърна, както карал мотоциклета си твърде бързо по някакъв криволичещ път. Някои от нас имаха основание да подозират,

че спирачките на мотора са били поразхлабени; във всеки случай нашето приятелче се озова в болница достатъчно наранено, за да бъде известно време извън строя. Заместникът му беше последният човек, който можехме да очакваме ние, полкът от провинция Онтарио: майор лорд Джон Туийдсмюр, един съвсем истински лорд, чийто баща, някогашният губернатор на Канада Джон Бюкан, беше едновременно и прославен автор на приключенски романи. За разлика от лорд Тире, лорд Джон беше една приятна и милостива душа, която ние започнахме да тачим и уважаваме.

През първата седмица на юни частта беше възградена с четиридневен отпуск. Казаха ни, че това не е прощална отпускатка, а просто така, с което не заблудиха никого. От Дарвъл мъжете поемаха към всички точки на британските острови, съзнавайки добре, че това е последната им възможност да пийнат в английска кръчма, да полюбят английските момичета и „да живеем, да се смеем и се веселим, че утре тръгваме на бой“.

Повечето от приятелите ми се отправиха на юг, към Лондон, но аз реших, че ще е глупаво да пропиляя половината от и без това краткия отпуск в пътуване из претъпканите влакове. Освен това беше и пролет и природата ме зовеше. Намерих карта на Шотландия и направих онова, което често вършех като дете — затворих очи и боднах наслуки по картата с върха на молив. Щях да отида там, където се бе забил моливът. Този път съдбата ми избра място, наречено Тросакс, което беше само на няколко часа път с влак от Дарвъл. Стегнах си сухарната торба, взех бинокъла и наръчника за птици и се отправих на път.

Криволичещата мотрисица ме стовари на нещо като запустяла гара в долина от мъгливи, проблясващи езера, подхранвани от искрящи планински потоци, които се спускаха по склоновете на обрасли със зелен мъх върхове. Под трепкащия дъжд всичко изглеждаше някак размито, а аз стоях на празния перон и се чудех какво да предприема. Не се виждаше дори началник-гарата, който да ми каже къде да отседна. Загърнах се с мушамата и тъкмо да тръгна да търся подслон, към мен с ръмжене приближи раздрънкано такси. Шофьорът беше изумен, че някой е слязъл от влака, но щом го попитах, ще ми помогне

ли да намеря къде да отседна, ми кимна към мястото до него. Той подкара мълчешката нагоре по все по-тясната долина по чакълест път, който се изкачваше над последните гъсталаци от навъсени борове, за да ни отведе пред входната алея на богато украсен замък от деветнадесети век, сгъстен под масивната извивка на голите хълмове.

На времето лятна резиденция на богат маркиз, тази пирамида в стил рококо била запечатена с избухването на войната, та сега да заживее нов живот като хотел. И въпреки това гостите се брояха на пръсти. Освен мен, тук бяха отседнали две медицински сестри от Канада и две от Нова Зеландия, един морски капитан в оставка от Франция и един млад лейтенант от Южноафриканския въоръжен корпус — ято от наистина твърде разнородни прелетни птици, събрани по волята на съдбата в тая затънтена клисура.

Прислугата, която надминаваше по брой гостите в съотношение три към едно, се състоеше предимно от някогашните слуги на маркиза, които проявяваха почти патетично старание, за да ни накарат да се чувствуваме добре. Възрастният иконом, действащ сега като домоуправител, ни предлагаше най-избраните храни, които имението можеше да осигури — еленово филе, съомга, яребици, пресни гъши яйца, масло, мляко от крави порода „Джърси“, разбит каймак, — и току ни канеше да се възползваме от остатъците от винарската изба на маркиза. Спяхме в огромни, ехтящи апартаменти, с техния дворец, па макар и донякъде помръкнал разкош, вечеряхме, както бяхме шепа хора, в блестящ салон под полилеи и свещници. Вечер под музика от 20-те години, която свиреше старовремският грамофон, танцувахме в богато украсената трофейна зала пред огромната камина, изригваща червени пламъци в осветените от лунния зрак нощи.

Денем под мекото, галещо було на юнския дъжд или под влажната топлина на обвитото със саван слънце се катерехме по върховете и гледахме стадата сърни по високите ветровити била; съзирахме глухари из благоуханната пустош на долините, закусвахме с банички и еленово филе и пиехме от хапещо студената планинска езерна вода, смесена с чисто малцово уиски.

Настроението, което споделяхме, сякаш идеше от едно време извън времето. Бяхме като братя и сестри, които тъй са се приобщили един към друг, че вече няма делене на двойки — в отношенията ни нямаше и следа от запъхтяното, трескаво полово влечение, което

твърде често преобладава в отпуските на мъжете и жените на военна служба. Живеехме в един свят отвъд действителността, свят, който тъй бързо опознахме заедно.

Другият свят обаче ни чакаше. В Грийнох Роудс рано след обед на 13 юни Първа рота от Полка на Хейстингс и принц Едуард се качи на кораба „Дарбишър“ на Негово величество.

---

[1] Стиховете в книгата са в превод на Найден Вълчев. — Бел.ред. ↑

II

*И щом за тях помислех само —
за безгрижните,
едва от седмица във боя
влезлите, — оплаквах
аз силата им, младостта им,
тяхната напетост
и съвършенствата на техните
тела. Оплаквах
аз тази весела и пееща машина,
която е в разцвета си, ала
която скоро
ще е разбита, разпиляна и дори
опята.*

Рупърт
Брук
„Фрагмент“

Първи юли 1943 година, след обед. Високоговорителят на палуба Б изпраща и корабният адютант призова с изисканото си оксфордско произношение всички офицери да се съберат в големия салон. Както си седях до един от ефрейторите от моята част, скочих възбудено върху купчина кутии с амуниции:

— Това е секретната информация, Хил! Докато се върна, да си приготвил една лира стерлинга, защото тоя път ще изгубиш баса!

След двете седмици на претъпкания кораб, който трябваше да направи незначайно кога и къде десант — можехме само да предполагахме, че ще е в някоя страна с топъл климат, — ние до един почнахме да се обзалагаме. Ефрейтор Хил се беше хванал на бас, че отиваме в Гърция. Всеки от взвода си имаше свое мнение. Едни

твърдяха, че ще слезем в Истанбул, други — във френска Западна Африка. Аз бях заложил парите си върху Италия — не че бях толкова далновиден, а просто защото бях дочул един от офицерите от дивизионния щаб да подхвърля, че знаенето на „лингва италиана“ няма да ни навреди.

Промъкнах се между подредените на купчини мешки и сухарни торби, заели почти цялата палуба. Щом стигнах пътеката към каютите, към мен се примъкна Док. Той както винаги се беше ухилил и както винаги се държеше не по военному свойски:

— Ей, шефе, додето си там, при баровците, гледай да гепиш някой фас от офицерската столова.

Кимнах. Да накараш Док да се придържа към армейската етикеция беше битка, обречена на провал. Някой ден, рекох си, полковникът ще чуе какво приказваш на един офицер и за едното чудо ще те скалпира.

Когато влязох в салона, който служеше и за офицерска столова, той вече беше претърпан. На срещуположния край група щабни офицери начело с някакъв бригаден генерал се бяха струпали около голяма релефна карта от гипс, която през нощта беше „кацнала“ върху рояла. Около масичките, пръснати из салона, се бяха скупчили офицери от всички чинове и родове войски. Избутах с лакът неколцина британски командоси, всеки с дълга кама на колана. После се натъкнах на цяла котерия крайно възпитани и елегантни офицери от военния екипаж на кораба. Ято пилоти от пустинните военновъздушни сили с копринени шалчета под четинестите бради и небрежно килнати на тиловете фуражки — да си речеш, че са изникнали от „Хиляда часа във въздуха“ — се бяха отпуснали срещу групичка младши лейтенанти от флотата, които явно не се чувствуваха удобно в сините си армейски бойни униформи. Имаше дори двама крещящо облечени американски офицери свързочници. Но всички те бяха като сливите и стафидите в пудинга, „умесен“ предимно от облечени в униформи в защитни цветове офицери с отличителните знаци на пехотата, артилерията, танковите, инженерните, медицинските, свързочните и обслужващите войски.

Извисяващ се като титан сред това мнозинство, Алекс Камбъл ми беше запазил стол заедно с Ал Парк, Пади Райъп и двама други взводни командири от Първа рота. Свих се до тях и Ал ми намигна

многозначително, след което ми бутна под масата чаша ром с лимон. Алекс, славец се като въздържател, го забеляза и едрото му лице се начумери.

Бригадният командир, който се беше надвесил над картата-макет, си погледна часовника и вдигна ръка. В стаята се възцари мъртвешка тишина:

— Е, господа... хм-м... приемоте онова, което имам да ви съобщя като свръхсекретна информация... ясно ли е?

Той направи многозначителна пауза, през която Ал измърмори:

— Надут дрисльо! Да не би да мисли, че на това корито се е промъкнал шпионин на фрицовете с радиостанция?

— Операцията, в която скоро ще се включим, се нарича „Ескимос“. Подробностите ще ви бъдат съобщени при груповия инструктаж за командирите на отделните части, който ще последва веднага. Междувременно за мен е огромно удоволствие да ви съобщя, че по изгрев слънце на 10 юли ще дебаркирате на югозападния бряг на Сицилия, където ще се включите в битката с врага при този първи удар с кинжал в сърцето на крепостта Европа.

Артилерийският лейтенант от съседната маса плъзна свития си юмрук към своя приятел и изсипа в ръката му купчинка сребърни монети. Явно не беше познал.

Бригадният командир засия срещу нас като дядо, току-що подарил на внучетата си дълго жадуван подарък, след което величествено излезе от стаята. Отново отвори бара и в гюрултията, която последва, аз за минута се усамотих с мислите си. Сицилия! Не знаех почти нищо за нея. Смътно си спомнях, че е родина на мафията, че с нея са свързани Ал Капоне и клането в деня на Свети Валентин. Тъкмо в тоя миг Алекс ме сграбчи за ръката и така я стисна, че чак потреперих.

— Не сме подрали, а, Фишеко? — изръмжа той. — Още малко и ще ги захапем!

В гласа му се долавяше диво задоволство, от което дъхът ми спря. Същински мечок е, рекох си, едър и страховит, но и безобиден, стига да не го дразниш. Зарекох се наум за нищо на света да не му давам повод да ми се нахвърля.

Следващите дни бяха изпълнени с неистова дейност. Инструктажните групи — или както ги наричаха И-групите — се множаха като писмата, които, щом получиш, трябва да препишеш и да препратиш. Полковниците биваха инструктирани от висшите дивизионни офицери, от корпуса и от славната Осма армия, към която, както открихме преизпълнени с гордост, сега принадлежахме и ние. Полковниците организираха инструктажни групи за своите ротни командири, които от своя страна инструктираха младшите офицери, а ние на свой ред инструктирахме нашите взводове.

От трезора на кораба бяха извадени големи денкове с брошури, които се изсипаха върху нас. Те бяха с твърде разнообразна тематика — като се почне от „Наръчника по италиански“ и се стигне до бойния строй на германската армия в Русия. Но всичко това си беше хартиен „бум“, който можеше да бъде и в повечето случаи биваше подминаван. Онова, което най-много ни интересуваше, беше свитъкът карти и въздушни снимки на полуостров Пачино — югоизточната част на Сицилия с град Пачино и близкото летище, — целта на Първа канадска дивизия. Разглеждахме тези карти и снимки така ненаситно и съсредоточено, че образите им и до ден днешен стоят непокътнати в съзнанието ми.

Ние, взводните командири и по-старшите подофицери, с часове изучавахме гипсовата карта в салона, като ревностно се мъчехме да запомним всеки хълм, всяка котловина, пътека, колиба и горичка маслинени дръвчета по и отатък Захарния плаж, където трябваше да акостираме.

През деня палубите на „Дарбишър“ бяха тъй многолюдни и жужащи, че приличаха на гара Ватерлоо при Банк холидей. Беше неприятно горещо и войниците, изпотени от физическите упражнения, се събличаха голи до кръста. Взводовете се скупчваха около своите офицери и слушаха с необичайно и ласкаещо внимание техните лекции върху какви ли не теми, като се почне от маларията и се стигне до германските мини. Нощем корабът жужеше от стотиците мъже, провиращи се през затъмнените коридори до горните палуби, за да упражняват разтоварване по време на десант, който щеше да ги хвърли в битката.

„Дарбишър“ беше част от бърз ескорт, състоящ се от седем големи транспортни кораба, от крайцери, миноносци и корвети,

изминали хиляди километри през океана, само и само за да избягнат притаените немски подводници по европейското крайбрежие. Поне по веднъж на ден ескортът отпращаше в морските дълбини залпове от минни снаряди, от чиито експлозии корпусът на „Дарбишър“ се разтрисаше целият. Една вечер, точно пред Гибралтар, те улучиха. Застанали пред далекогледите върху платформата на едно оръдие „Орликън“, ние с Парк и Райън наблюдавахме как мощните водни стълбове се издигат срещу залязващото слънце като кървави струи от носовете на огромни китове. Щом от премигващия прожектор се разнесе новината, че подводницата е унищожена, ние реагирахме като деца на футболен мач. Един на нула за нас! Не ме беше страх, че могат да ни торпилират, не ме преследваха жестоки видения за силни експлозии в корпуса на „Дарбишър“, за пламтящи нефтени езера над тъмните води и безпомощно мятаци се из тях хора.

Щом навлязохме в тясното гърло на Средиземно море, чухме гъгниво бръмчащи самолетни двигатели и вдигнахме очи към бялото небе почти с надеждата, че ще видим как миниатюрните мушички се превръщат в хайнтели или месершмити. Но самолетите, извисили се толкова надалеч, бяха наши: оттогава не минаваше ден да не видим, както напредвахме в езерото на Мусолини, някои от тях. „Господ да ги благослови!“ — ги поздравявахме ние, докато те бродираха в бледите небеса своите невидими шевици.

Затъмнили всяка светлинка, прекосихме незабелязано в тъмното Гибралтар; но както стояхме на палубата, вдишвайки мириса на сгорещена земя, съзряхме поразителна гледка — всичките светлини на испанския град Алжесирас светеха така ярко, сякаш светът все още живееше в мир. Това не допадна на Алекс, който бе застанал недалеч от мен. Чух го да плюе сърдито зад парапета и да ръмжи:

— Фашистки свине! Трябва някой веднъж завинаги да им загаси лампите!

Призори вече бяхме навлезли в Средиземно море. На юг блещукаха златистите брегове на испанско Мароко, след които изникна крайбрежието на Алжир, където французите от Виши плетяха колаборационистките си мрежи.

Час подир час напрежението растеше. Морето и въздухът около нас пулсираха все по-мощно и по-мощно, все нови и нови ескорти кръжаха в полезрението; поредните групи сиви миноносци пристигаха

да пазят фланговете ни; а самолетите, патрулиращи ни от небето, се множаха като ята жужащи скакалци.

Командният кораб на конвоя се превърна в същински център на водовъртеж, около който малките кораби и катери се струпваха и кръжаха като флотилии от водни буболечки (всички кораби съблюдаваха стриктно заповедта да не използват радиостанциите и се свързваха един с друг само чрез сигналните лампи или чрез пратеници).

Една сутрин Пади Райън показа огненорижавата си ирландска коса в нашата каюта и изкряска на мен и Парк да идем да „скиваме нещо“. Измъкнахме се и заслепени от ярката светлина, видяхме как внушителната грамада на флагмана на Негово величество „Робъртс“ минава отляво. Въпреки невероятните си размери той така беше хлътнал във водата, че ти се струваше, че потъва — виждаха се само бойният му марс и гигантските оръдейни кули, всяка от които беше насочила двойката си зловещи четиридесетсантиметрови дула на север. Макар че придружаващите го крайцери и миноносци изглеждаха достатъчно свирепи и опасни, „Робъртс“ бе сякаш обграден от ореола на жестоката сила, което накара дори вечно равнодушния Ал Парк да подсвири:

— Майчице! По-добре ще е да съм си в къщи, когато тоя копелдак натисне спусъка! Излезе ли буря, не залагам и пукнат грош за фрицовете от другата страна!

Мощ и слава! Имахме чувството, че и мощта, и славата ще са на наша страна, когато азори заветният ден.

На 8 юли бях дежурен по рота и като такъв трябваше да придружавам групата висши офицери, които всеки ден душеха из кораба, за да се уверят, че всичко е наред. Войниците бяха до един на палубата, заети с упражнения или слушане на лекции. Доколкото ми се струваше, частта на нашата рота от войсковата палуба Б беше в добър порядък: мешките подредени в пирамида, одеялата и хамаците навити на рула, масичките от чамово дърво изжулени. Но не щеш ли, щабният полковник, който отговаряше за инспекцията, рязко спря. И посочи с офицерското си бастунче празна цигарена кутия, полускрита зад каса бомби.

— Божичко! Това пък какво е? — запита той сърдито.

Измърморих някакво извинение и на свой ред получих смразяващ поглед:

— Отвратително! Веднага да вземете мерки!

„Да взема мерки“ означаваше да открия дежурния дневален, какъвто онзи ден беше редник Тайни Съли от моя взвод. Не можах да го намеря никъде, докато не надникнах и в двете нули, точно над бумтящите корабни витла. Погнусен от всепроникващата воня, аз се оглеждах с отворена уста в мътната светлина и най-сетне мернах Тайни в най-отдалечения ъгъл. За миг си помислих, че някой от нас двамата ще да се е чалнал.

Застанал мирно, стиснал очи, той вдигаше пушката на рамо и след това отдаваше чест на... никого. Настръхнах целият докато го гледах как освобождава предпазителя... пауза... плъзга затвора назад... пауза... мушва палец в гнездото... пауза... вдига цевта... пауза... сетне, като робот... повтаря всичко отначало.

Най-дребният от взвода той беше пет-шест сантиметра по-нисък от мен, — Тайни бе прекарал първите шестнадесет години от живота си в сиропиталище и беше излъгал, за да го приемат в армията на седемнадесет. Макар и малко глуповат, той ми се виждаше, общо взето, нормален, но сега явно му имаше нещо. Лицето му беше пепеляво и по бузите му се стичаха ручей пот, които капеха от брадичката. Направих крачка-две към него и ужасен открих, че това не е пот, а сълзи — че Съли неудържимо плаче.

Нямах представа какво да предприема и хукнах към палубата да търся старши сержант Нътли, слаб, тъмен мъж на трийсетина години, който, откакто дойдох в ротата, вече няколко пъти ми се беше притичвал на помощ. Отведох го настрани и му описах онова, което бях видял.

— Стегнала го е шапката, сър — бодро ми каза той. — Не бери грижа. Ей сега ще го накарам да дойде на себе си.

Той чевръсто се обърна на пети, оставяйки ме потресен и обезпокоен. Не бях виждал дотогава някой да се предава на страха и просто не можех да проумея как така Съли е паднал духом още преди да са стреляли пушките. Божичко, мислех си, щом се е случило с него... Грапавото вълмо на съмнението се загнезди в душата ми.

Когато в пет часа отвориха бара, аз бях повече от готов. Присъединих се към Пади Райън, с когото се разположихме в кожените кресла до големия прозорец, някога заемани от пътниците от първа класа, след което с твърда решимост започнах да се наливам с ром с лимон, мъчейки се да изтрия образа на Тайни Съли.

Пади беше висок, кокалест бродяга, чиято любима фраза гласеше: „Дяволска бъркотия!“, и чието любимо занимание беше да се подиграва на надутостта на онези, които по благоволенieto на Господа бога стояха с властта си над нас. На втория ден, откакто отплувахме, той си спечели голяма слава сред младшите офицери с карикатурата, която беше закачил на таблото за заповеди при входа на салона. На нея бяха изобразени огромен слон изотзад и миниатюрна мишка, погледнала страхливо към породистия гигант: „Няма лъжа! Колкото по-големи формите, толкова по-едри т...“

Карикатурата беше грубо отстранена, секунди след като британският бригаден генерал — най-висшият офицер на борда, я зърна и оттогава Пади непрекъснато бълнуваше за отмъщение.

Бяхме вече на по три-четири питиета, когато въпросният бригаден генерал влезе, придружен от цял гмеж щабни офицери. Пади тутакси заръмжа като разлютен булдог:

— Копелета мърморански! Никакво уважение към изкуството! — Рязко изпразни чашата и удари с опакото на ръката по масата. — Хайде, Фишеко! Дългът зове!

Леко зашеметен от алкохола, аз го последвах, а той най-демонстративно се измъкна от салона и слезе на палубата, където инженерите бяха складирали десантните си съоръжения. Все още ръмжейки, той изрови някакъв детектор за мини, затегна на раменете ми раницата с усилвателя и батерията, закрепил слушалките на ушите ми и набута в ръцете ми детектора, наподобяващ дръжката на четка за под. Сетне измъкна шише моряшки ром, отвори го и ме накара да отпия възмутително голяма глътка. И докато се мъчех да си поема дъх, той също си пийна.

Сега освен пиан, бях и сащисан:

— Какво, по дяволите, става? Минният детектор не е баш за стоманен кораб, нали?

— Не е твоя работа да питаш! — Пади пак ми хвърли бутилката. — Да живеят ирландските рицари!

Когато се върнахме в салона, той беше претъпкан, защото това ни беше последната нощ преди утрото на акцията. Разнородната тълпа се мъчеше с все сила да пресуши бара и отначало, когато боязливо се вмъкнахме в стаята, никой дори не забеляза чудатия ми вид.

Държах дръжката на детектора пред себе си, а Пади ме следваше по петите, вкопчил пръсти в копчето за увеличаване на звука върху усилвателя в раницата.

— Тия питиета са пъклени бомби със закъснител! — изшушука разярено той в ухото ми. — Я ги провери!

Надвесих послушно детектора над маса с безчет чаши по нея, а Пади завъртя копчето. Насмалко да оглушея от пронизителния писък в слушалките, който достигна и до слуха на слисаните притежатели на напитките. Дългите ръце на Пади се надвесиха над масата и сграбчиха две чаши — по една за нас двамата.

— Прочистване на мините, господа! Съжалявам, но тия неща са смъртоносни.

Застанал до бара, бригадният генерал ни наблюдаваше, дето се вика с бялото на окото, как кръжим от маса на маса. Но въпреки че гъстият му мустак потрепваше от раздразнение, той нямаше намерение да унижава достойнството си и да обръща пред всички внимание на щуротиите ни. Когато го наближихме, той демонстративно ни обърна гръб и заговори с някакъв щабен майор. Всички погледи бяха вперени сега към нас и гълчавата замря, когато Пади изломоти безапелационната заповед:

— Провери му задника!

Вдигнах послушно дръжката на детектора и когато тя се изравни с добре изгладените панталони от шевиот на генерала, Пади въртна докрай копчето на усилвателя.

Последвалият писък отекна из утихналата стая. Бригадният генерал се разтресе, добре че беше от як материал. Той не се обърна... поне дотогава, докато Пади не се пресегна през мен, не го тупна по рамото и не обяви със загрижен и звънък глас:

— Моля да ме извините, сър, но в задника ви май се е навряла някоя бомбичка!

Помня само, че във врявата, която последва, пурпурно червеният Алекс Камбъл ме удържа да не се сгромолясам, а подполковник Ренисън, най-висшият канадски офицер на борда, ми каза:

— Имаш късмет, малък подлецо! Едва ли някога ще разбереш колко близо до военен съд сте били вие двамата! Добре, че след тридесет и шест часа се впускаме в акция... — Той извърна глава, неспособен да задържи смеха си.

Това беше велика вечер. Вечер, която тепърва щяхме да оценим.

На заранта отворих с мъка очи и открих, че ни атакуват — не някакви човешки противници, а сирокото. Роден в пещите на Сахара, този зъл вятър бе връхлетял откъм север върху Средиземноморието малко преди зазоряване, изглежда, решен да разпръсне безчетната флотилия от големи и малки кораби, която дори и сега държеше курс на север, към Сицилия.

„Дарбишър“ се люшкеше като пиян шопар. Целият незавързан инвентар в нашата каюта беше паднал на пода, където се плъзгаше и трополеше всеки път, щом корабът се наклонеше и издигнеше. За първи път откакто бяхме заедно Док не беше с мен, за да ме подготви за деня. Когато си пробих път през войнишките палуби с техния отвратителен задух, разбрах причината за неговото отсъствие. Палуба Б беше в истински хаос. Много от мъжете още висяха в хамаците си, позеленели и охкащи, неспособни или нежелаещи дори да седнат. Вонеше на бълвоч и на нафта. Всичко, което не е било вързано, се плъзгаше без посока: мешки, сандъци с оръжие, стоманени каси с амуниции, консервни кутии, железни каски и какви ли не други боклуци се въргаляха между обърнатите маси, тряскаха се в подпорите, та накрая, срещнали някаква преграда, да се съберат на раздърпан куп. Макар и грохотът да беше оглушителен, успях, крещейки до преграждане, да измъкна и отведа през каютите повечето от мъжете с морска болест на главната палуба, където те поне щяха да си поемат дъх.

Взводният сержант Бейтс и неколцина други, които като мен почти не се влияеха от морската болест, се запретнаха да въведат сред хаоса някакъв ред. То си беше голямо приключение. Една каса гранати „Милс“ се беше счупила и отворила и смъртоносните бомбички се стрелкаха напред-назад като добре хвърлени бейзболни топки. Някаква касетка с боеприпаси удари Бейтс отзад по краката и той се строполи,

плъзгайки се по наклонената мръсна палуба. Помогнах му да се изправи и той даде воля на раздразнението си.

— Ах, синковците му! По-лошо и от касапница!

Малцина бяха посетителите в офицерската трапезария, където, олюлявайки се, се добрах, закопнял за закуска. Алекс също дойде, па макар и с огромни мъки и неговото, общо взето, червендалесто лице сега беше с цвета на сирене „Грюйер“. Той извърна очи, щом сервитьорът се допързала и плъосна пред мен чиния с варени херинги.

— Същински садизъм! — изръмжа Алекс. — Само англичаните могат да изиграят такъв гаден номер на един умиращ... И ще знаеш, Фишеко, аз наистина умирам.

Той се строполи връз стола като изтърбушен морж, но дори и със спазмите на гадене от морската болест все тъй доминираше с присъствието си в люшкащата се стая.

Гледката отвъд кораба наистина беше впечатляваща. Небето беше както винаги ясно, сурово и светло, тъй като сирогоко не носеше облаци. Слънцето струеше върху безкрая от надигащи се разпенени чак до хоризонта бели вълни. И великата нахлуваща флота — това непреодолимо оръжие — бе изпаднала в пълн и почти безпомощен безпорядък. Сметени от разбиващите се вълни, най-големите военни кораби приличаха на полупотопени подводници. Транспортните кораби се клатушкаха под удара на белобрадите води, които прехвърляха издигащите се кърми. Повечето от малките съдове се въртяха, оставили се на волята на морето и вятъра, и някои — особено квадратноносните съдове за извеждане на танковете — очевидно приближаваха границите на своята издръжливост. Ако халата се усилише още мъничко, доста от тези метални кутии щяха да се напълнят с вода и да потънат. Благодарих на съдбата, че не съм на някоя от тях... и се сетих, че след по-малко от денонощие и ние щяхме да се озовем всред същия хаос от бели води в десантните лодки, които не бяха кой знае колко стабилни и които по размери се доближаваха до консервни кутии за сардели.

Някъде към десет сутринта командуваният кораб ни прати с прожектора съобщение. Скоро след това ни известиха, „че ако до пет след обед времето не се оправи, операция «Ескимос» ще бъде отложена“. И ако изпадналите в най-тежките пристъпи на морска болест не обърнаха на това никакво внимание, ние, останалите,

заживяхме с мрачни предчувствия. Доколкото ни беше известно, врагът изобщо не подозираше за нашето присъствие или най-малкото за нашите намерения. Изненадата — този съдбовен елемент за всяко нападение — сега-засега ни принадлежеше. Но ако се наложеше цял ден да кръжим около крайбрежието на Сицилия, нямаше начин врагът да не ни открие и да не разгадае нашия удар, след което щяхме да се превърнем в идеална цел за германските и италианските самолети, подводници и дори торпедни лодки.

— Ще се наложи да се откажем от тая пуста операция — мърмореше Алекс злобно. — Един господ знае, кога пак ще ни падне случай да натрием носовете на фрицовете!

И все пак малко след четири часа след обед вятърът поутихна и към пет съвсем се укроти. Морето се успокои и към осем часа ние двамата с Парк бяхме откъснати от любуването на пламтящия залез, за да научим, че „представлението започва“.

Ние, тримата младши офицери, се натикахме заедно с взводните сержанти и ротния старши сержант Нътли във възтряната каюта на Алекс, за да чуем за последен път от него заповедта за атака. От цивилната станция на Би Би Си долиташе глуха музика и аз бях доста изненадан да разпозная повтарящия се мотив на Равеловото Болеро. Не бях го чувал от онази вечер в Ричмънд Хил, когато, малко преди да отплувам за Англия, бях останал сам в къщи и отново и отново пусках плочата, та да посмекча страданията си, задето съм отблъснат от момичето, в което, както си мислех, бях безумно влюбен. Нейният образ сега отново изплува в паметта ми и с плахо учудване разбрах, че вече не давам пет пари за нея. Питам се дали изобщо някога... но музиката рязко замлъкна, прекъсната от гръмкия глас на корабния адютант:

— Чувате ли ме? Чувате ли ме? Командирите на взводове веднага да отидат по частите си... Повтарям... Командирите веднага да отидат по частите си...

Когато стигнах войнишката палуба, намерих по-голямата част от моята дружина да се излежава по дървените пейки около масите за хранене и да наблюдава как ефрейтор Мичук от Второ отделение и неколцина от по-близките му приятели играят на двадесет и едно. От

светлината на голата електрическа крушка, люлееща се над масата, Мичук изглеждаше намусен и отпуснат. Всъщност той си беше такъв: боец с тежка ръка, който не знае кога да побегне. До него бе седнал Ърни Томпсън, първият човек във взводната петсантиметрова минохвъргачка. Ърни, за когото се говореше, че бил претендент за „Златната ръкавица“, бе прекарал на времето шестдесет дни в ужасния английски военен затвор Гласхаус заради това, че стоварил при кръчмарска кавга един офицер в безсъзнание. Бях склонен да се отнасям към него с донякъде прекомерно уважение.

Да изглеждаш и да действуваш грубо беше нещо като задължение за повечето хора в Седми взвод, макар че не всички бяха хулигани. До картоиграчите, където светлината беше по-силна, седеше напълно откъснат от играта редник А. К. Лонг, който се бе зачел в подвързано с мека кожа томче стихове на Шели.

А. К. беше доста загадъчна личност. По-големият му брат беше офицер в Четвърта рота, където и А. К. с неговите връзки е можел да постъпи, но по неизвестни причини той предпочел да си остане редник, отхвърлящ дори нашивката на младши сержант. Макар да беше и към мен, както и към всички останали любезно равнодушен, той бе единственият човек във взвода, с когото ми беше приятно. Странно, но никой не му се сърдеше, може би поради неговото почти тигърско необуздано чувство за независимост. Тъкмо независимото му поведение го беше заточило в Седми взвод; колкото учтив и неизменно вежлив да беше в обноските си, намислеше ли да не изпълни някоя заповед, нищо на тоя свят не беше в състояние да го разубеди.

Постоях известно време в подскачащите сенки край една преграда — корабът още се люлееше яко, — без никой да обърне внимание на присъствието ми. Почувствувах нужда от малко повече сигурност, погледнах към две набити, кръглолики момчета, седнали заедно на края на една от масите. Шарон и Робинсън можеха да бъдат братя, макар че не бяха. Селянчета, те бяха излети от същия материал, от който беше направен целият полк и с чието наименование той бе известен в дивизията — Асовете на плуга. Те двамата си седяха спокойно, предразполагащо смълчани, пушеха бавно и се отдаваха на кратките си мисли. Усетих да ме залива вълна от обич към тях и се зачудих кой ли тъпоумен военен ги е обрекъл на служба в наказателния взвод.

Щракането от зареждане на карабина ме накара рязко да се обърна. Тайни Съли седеше върху сандъците в тъмния край зад стълбата. В мътната светлина видях как той държи пушката с цев, опряна в носа на десния му ботуш, и механично натиска спусъка и отпуска празния патронник, след което отново зарежда оръжието и пак натиска спусъка. С три скока се озовах при него и изфучах в ухото му така зверски, че чак се изненадах от самия себе си:

— Махни тая карабина, откачено копеле! А̀ си си прострелял палеца, а̀ Мичук ти пуснал един куршум в главата! Няма да се отървеш така лесно.

След като го оставих, ръцете ми плувнаха в пот, а краката ми се разтрепериха. Чувствах се неопишимо самотен — сякаш не бях частица от тази група отпуснати мъже с шорти и ризи в защитен цвят, наседали в опушената, задушна палубна столова, очаквайки с очевидна незаинтересованост безизразния глас на свързочника да извика от високоговорителя нашия номер — партида шестдесет и седма.

— Чувате ли? Чувате ли? Внимание, партида седемнадесета. Придвижвай се към определената лодка... партида осемнадесета, стани...

В съседния ъгъл, където се бе разположил Девети взвод, някой дрънкаше на драмбой, а един моряк разпределяше в тъмното консерви самозагриваща се супа и монотонно подхвърляше нецензурни обиди по адрес на италианците. С благодарност видях, че Ал Парк ми маха с ръка. Докато си проправях път към него, си помислих колко неуместно изглеждаше той в нашата навъсена военна компания. Недодялан, дългокрак като щъркел, с шорти като кюнци и провиснала риза, той имаше вид на карикатурен скаут. Макар и да съзнаваше колко чудато изглежда, той не се тревожеше. Всъщност надали нещо бе в състояние да разтревожи Ал, чийто усет към абсурдното явно предвещаваше изгрева на Уди Алън. Като се препъвахме и пързалихме по определената за работа площ, ние двамата с него за енти път взехме да проверяваме инвентара и оръжието, без да съзнаваме какво всъщност вършим.

Нещо се шумгуна в краката ни и Ал реши, че е мишка. Разсеяхме се за няколко минути при спомена за интелигентния мишок, който живееше с нас в Дарвъл и който беше станал толкова фамилиарен, че една съботна вечер пропълзя в почти празна чаша ром и се насмука. Ал

нежно го сложи да спи в картонената кутия с вратовръзките в защитен цвят на Алекс Камбъл и забравихме за него чак до следващата сутрин, когато Алекс се запипка, търсейки връзка за църковната служба...

— ... Внимание, партида четиридесет и пета. Придвижи се към лодката...

— Наближава — промърмори Ал. — Най-добре е да се връщам при моите.

Отново сам, хвърлих поглед към часовника си. Петнадесет минути след полунощ. Чудех се какво ли става извън кораба. Тревожните ми мисли все се въртяха около гипсовата карта. Дали вражеските стрелци спят в картечния пост на онова връхче земя, което се наричаше Гротичело и което се извисяваше над нашия бряг? Или пък са се втренчили през фосфоресциращите проблясъци на разбуненото море към вражата сянка, напредваща откъм юг? Дали някой от тях не звъни в този миг по полевия телефон, свързващ го с щаба им? Може би телефонният разговор вече се е състоял! Може би двигателите на савоя-маршетис и юнкерсите 88 вече бръмчат над летището в Пачино... Нещо отвътре ме присви...

— ... Чувате ли? Внимание, партида петдесет и втора...

Хората от 48-и алпийски се раздвижиха в другия край на палуба Б, вдигаха се на крак, заоправяха екипировката си, грабнаха карабините, стенките, минохвъргачките и бренките. Мракът бе разсечен от офицерски глас, изтънял и недоволен. Ърни Томпсън надигна глава от картите и някак между другото удостои с внимание присъствието ми:

— Колко време ни остава, капитане?

— Десетина минути може би — отговорих с глас, подсладен с благодарност. Той ме нарече капитане!

Ърни изпуктя и пусна още един шилинг в купичката. Играта продължи...

— Партида шестдесет и седма... Шестдесет и седма да се яви...

Мичук метна ръка през рамото си.

— Мамка му — изкрещя той, а картите се пръснаха по мръсната палуба. — Аз затварям.

Един, двама души се изсмяха неестествено, след което всички скочиха на крака и грабвайки пъхом багажа си, тръгнаха към позицията.

— ... Партида шестдесет и седма. Към определената лодка придвижи се...

Взводът се нареди в редица. Док бе вкопчил пръсти в омотания ми колан, а ония, които го следваха, се бяха хванали за него по същия начин. Взвод след взвод ротата се навиваше и развиваше като гигантска змия.

Появи се Алекс:

— Фарли. Да тръгваме!

Затътрихме се нагоре по стълбата, после — през непрогледния мрак из коридора. Едно фенерче закратко освети със синята си светлина друга колона, която излизаше от страничния проход и се сливаше с бавния поток към горните палуби. Хората бяха безлики и неразличими като фигури от кошмарен сън. Светлината угасна и аз протегнах ръка все едно че си проправям път през мрака, който сякаш ме притискаше. Не се чуваше никакъв звук освен съскащото тежко дишане и подкованите с желязо ботуши, които стържеха върху стоманената обшивка.

Изведнъж върху изпотеното си лице усетих свеж въздух. Някаква врата се отвори и зад нея изникна осеяното със звезди небе — тъй бляскаво след пъклената тъма, от която идехме, че ни се стори ослепително. Вече по-бързо стигнахме по откритата палуба до указаната десантна лодка, която се мяташе на весилките досуц като злокобна, страховита люлка, повиснала между вятъра и водата.

Наблюдавах отстрани как мъжете се закатериха тромаво през перилата, превити като катъри под бойното снаряжение. Когато и последният се строполи върху една от трите дълги пейки, сложени по цялата дължина на лодката, се сетих, че не съм видял Тайни Съли.

— Къде е Съли? — попитах настойчиво.

От тъмната утроба на лодката се чу жален, задъхан глас, от който отново ми се сви сърцето. После сержант Бейтс изсумтя презрително:

— Тука е, говедото му с говедо!

Тъкмо стигнах до мястото си на носа и нощта бе разтърсена от адския трясък на криковете по палубата на „Дарбишър“, които затракаха в съзвучие и тридесетте десантни лодки се устремиха към морето.

Цопнахме във водата с отекващ плясък, след което лодките климнаха рязко към кораба и така застъргнаха със стоманени корпуси,

че аз изтръпнах от страх да не би звукът да се чуе чак в Пачино. Заврях в миниатюрната бронирана кабина на носа на щирборда, старшина кормчията от Кралския флот злобно изруга, рязко изви щурвала и пусна дросела. Някой отвърза въжетата и ние се разтърсихме, раздрусрахме се и се люшнахме в тътнещия мрак.

Имаше може би четиристотин съда с какви ли не размери и форми, поели към мястото за среща на около единадесет километра от Сицилия, и приглушеният бумтеж на техните мотори се сливаше, за да отекне като стон на неспокоен великан, потънал в трескав сън.

Застанал на носа до будката на кормчията, едва успявах да надзърна над високите перила. Нощта бе изпълнена с мержелеещи се сенки, из разбуненото море се мяркаха бляскавите, фосфоресциращи точици на невидимите лодки. Внезапно се наклонихме и изгубил равновесие, аз се препънах и се озовах в скута на сержант Хил, който като че само това и чакал, тутакси се изповръща върху гърба и раменете ми. Заразени от примера му, скоро всички в лодката щяха да си повърнат червата. Вкопчил нокти в перилата, аз се домъкнах до мястото си и започнах да се боря с все по-силното и мъчещо ме гадене, като се вирах в точката зелена светлина на кърмата на невидим съд пред нас.

Ненадейно се сетих за „През канала“ на Рупърт Брук и за неговия лек срещу морската болест — силно мисли за момичето, което обичаш: „Сега имаш избор — тяло с морска болест или душа с болест по теб!“

— Ах ти, долна краво!

Кормчията изруга гръмогласно, понеже лодката се обърна с нос към надигащото се море и цопна сред браздата между две вълни.

— Ти, кучко мръсна! — ... и тук той също повърна.

Лодката заприлича отвътре на кланица. Докато тя се люлееше и се отклоняваше от курса, повечето от мъжете безпомощно се плъзгаха по пейките с крака, потопени в кашата на собствения си бълвоч. Някои ме молеха да им разреша да отидат на перилата; аз обаче не им давах дори да застанат прави, тъй като десантните лодки са известни с нестабилността си в бурно море и ние като нищо можехме да се преобърнем, ако тежестта се поизмести. За моя изненада усетих, че за пръв път командувам собствения си взвод.

— Само някой да е посмял да мърда — крещях, надвиквайки гърления рев на дизеловия двигател, — мръднете ли, ще се натопим до един, а е още много далече за плуване!

Всички предпочетоха да ми се подчинят, може би защото бяха твърде зле; и аз се чувствавах почти отлично, докато кормчията не излезе от кабинката си, не ме хвана за ръката и не ме придърпа към себе си:

— По дяволите, спукана ни е работата, хлапак! Никакъв не се вижда той проклет знак! К'ви ще ги правим?

Той търсеше плаващия знак с кодираните светлини — синьо върху бяло върху синьо, — мястото за срещата, откъдето трябваше да следваме курс по компас към определения бряг. Без тази строго определена отправна точка бяхме наистина загубени. И тъй като моята лодка бе начело на ротата, аз носех отговорността.

Обзе ме паника. Нямахме кого да повикам на помощ. Щом небето на изток просветна, единственото, което можех да различа, бяха квадратните очертания на другите два съда, едва видими от кърмата. Погледнах часовника и видях, че до полунощ остават броени минути. Нямахме време, пък и разбуненият океан едва ли беше най-подходящото място за провеждане на съвещания!

Неистово се мъчех да се ориентирам. Може би истинският моряк щеше да се оправи някак си по небето, само че аз си бях моряк за удоволствие и нищо повече. Източният хоризонт бързо просветляваше. Балонът можеше да се издигне всеки момент! Поех си дълбоко дъх и с глас, който изписка като тенекиена свирка, заповядах на кормчията:

— Насочи на 340 градуса!

Тъкмо това беше нужният курс (незаличимо врязал се в паметта ми), стига, разбира се, да поемеш от вярната отправна точка.

Малкият съд се обърна послушно и се насочи към невидимия бряг. Секунди по-късно наниз от яркочервени скъпоценни камъни тайнствено заплуваха из северното небе над кърмата на щирборда. Първото вражеско оръжие беше открило огън! Чух Бейтс да крещи от кърмата:

— Почва се балът, момчета!

Изкряхах в отговор като малоумен:

— Прикрийте се, войници!

После бледнеещата нощ бе раздрана от такива гръмове, трясъци и бумтежи, каквито може би са ознаменували началото на света... или неговия край.

Корабът „Робъртс“ на Негово величество даде преграден артилерийски огън с всички оръдия на борда си. От внезапно оголилия се сив корпус избухнаха четири нажежени до бяло сфери, четири слънца, издигащи се със силата на мисълта, които после, когато ескадра подир ескадра откриваше огън, сякаш възпламениха от край до край дъгата на южния хоризонт с проблясващи червени и жълти светкавици. Само след три секунди звукът ни удари, страховитият грохот разтърси света и ние се свлякохме под перилата с ръце върху ушите.

Видях, че кормчията настойчиво ми маха. И въпреки че той долепи уста до ухото ми, едва дочувах виковете му:

— Натам ли да ви вода? Я виж каква касапница е точно там!

Зората се сипна, за да оголи на около километър и половина пред нас ниска, бледа брегова ивица. Така близо до нея, сякаш са на самия пясъчножълт бряг, два катера от подкреплението сновяха по плиткото, оставяйки кълбета димен параван, който да ни прикрие от неприятеля. Страдалчески вперих очи в тази безформена ивица земя, отчаяно надявайки се да разпозная някакви знаци. Нищо не ми беше познато, но не щеш ли, отдясно ми се мярна късче земя и аз се молех това да е брегът, маркиращ лявата граница на полка.

— Насочи към онази точка вдясно! — извиках на кормчията точно когато над главите ни се стрелна залп от 24-сантиметрови снаряди, прилични на сто експресни влака, които профучават из гигантски тунел.

Кормчията кимна мрачно и отвори дросела. Лодката подскочи, забивайки кърма във вълните. Погледнах назад и видях двата придружаващи ни катера, които ни следваха в прилична на стрела линия. Алекс стоеше на носа на единия щирборд, протегнал напред биволската си глава под смехотворно малката стоманена каска. Той беше прегърнал брѐнка, с която изстрелваше къси откоси към брега. Сякаш в отговор към нас се извиха потоци от трасиращи снаряди, идещи от постройката с червен покрив върху хълма на неколкостотин метра от брега. Снизих се щом малките пръски вода изтракаха като бод на шевна машина между нашите с Алекс лодки. Свих се до

предната рампа и зачаках, стиснал револвера в потната си длан, онзи тягостен миг, когато ще се ударим в брега.

Край нас изникна огромен, запенен воден стълб, който сякаш повисна, надвеси се отгоре ни. След грубия, рязък удар всички цопнахме в топлата солена вода с вкус и мирис на сярата. Скочих тъй лудешката, че си премазах глезените о рампата. Първата рана, помислих си глупашки.

После акостирахме, само че не на брега. Натъкнахме се на ненанесен върху картата пясъчен нанос на петдесетина метра от плажа. И добре, че се натъкнахме, понеже броени секунди след това един от крайцерите изсипа цял залп от дванайсетсантиметрови снаряди върху плажа точно срещу нас. „Умпети-уумп-уумп-уумп“ — изреваха те. Парчетата от снаряди избумтяха по лодката, а Седми взвод се просна ведно с неустрашимия си командир върху колективното си шкембе. Ако не беше тази плитчина, щяхме да си измрем от собствените оръдия — и вероятно никой нямаше да разбере. И все пак изпречилият се нанос не беше само благословия.

Кормчията пусна рампата, която с дрънчене се свлече, и почти ни изкряска да се махаме от неговата лодка. Той бързаше като щурав да се измъкне и щом осъзнах каква чудесна гола мишена сме в тая консервна кутия за врага... взех, че и аз се разбързах...

Това беше мигът, за който се бях готвил през всичките години на армейското си обучение. Това беше моят миг — и аз го сграбчих, пък било то и с донякъде сковани ръце.

С револвер в ръка, с пушка Томи през рамо, със снаряжение, натежало от гранатите и мунициите, със смъкната ниско над ушите каска изтичах до ръба на рампата и с вика: „След мене, бойци!“... скочих в дълбоката над два метра вода.

Както се бях натоварил, потънах като камък и ударих дъното най-напред с крака. Бях така изумен от това неочаквано спускане в дълбините, че не се и опитах да се измъкна обратно на повърхността. Просто крачех направо, докато главата ми се показва навън. После се обърнах със смътната мисъл да предупредя другите и точно тогава съзрях старши сержант Нътли, който се доближи до рампата, вдигнал в ръка карабината и стиснал носа си с пръстите на другата. Той приличаше на предрешено момченце, което скача в басейн.

Другите два десантни катера бяха в същото положение като нас, но аз отбелязах с изблик на гордост, че май съм първият, стигнал брега. Едвам си проправях път през плитчините, докато най-сетне видях малки струйки пясък, носещи се покрай брега към мене. Паднах машинално по корем и безпомощен да се съпротивлявам се оставих на голямата вълна, която ме подбра и ме замъкна към браздящите картечни куршуми, захвърляйки ме точно пред тяхната смъртоносна шевица.

Червеното слънце набъбна над безветрения хоризонт, за да вдъхне топлина на деня. Пясъкът заблестя златист и чист и аз усетих мириса на непознати цветя. Свит на кълбо, погледнах към морето, където стотина мъже излизаха от дълбините, клатушкайки се комично като стадо тюлени, които бързат към плаж за чифтосване. Две от десантните лодки вече бяха загърбили наноса и офейкваха. Нашата все още стоеше като закована и след миг разбрах защо.

Тя беше празна, ако не се смята екипажът... и една дребна фигурка с дрехи в защитен цвят, застанала вдървено като за почест пред зеещия отвор на носа. Не щеш ли, тя се размърда, измарширува по рампата с карабината през рамо и вдигна свободната си ръка на равнището на раменете. Тайни Съли излизаше от сарделената консерва като на церемониален парад в Олдършот... само дето беше стиснал очи.

Грозд минохвъргачни снаряди се изсипа с писък от прозрачното небе и морето, в което Тайни Съли се беше хвърлил, завря и закипя. Тайни Съли си отиде от нас... марширувайки като слепец към Пантеона.

Морският бараж вече бе навлязъл в сушата, от което стана малко по-тихо — достатъчно тихо, че да чуя злия писък на куршумния огън, долитащ от купчината стопански постройки, надвиснали над плажа. По-голямата част от моя взвод вече се беше присъединила към мене и сега лежеше до половината на сушата, до половината във водата. Не че имаше време за мотаене, но пътят пред нас беше преграден от гъсталак бодлива тел, без съмнение минирана.

Старши сержант Нътли се просна до мен, квичейки:

— Някой да взриви тая тел! Къде, по дяволите, са бомбаджиите?

Търсейки вдъхновение, извърнах глава и видях Алекс да пристига, щурмувайки брега като вбесено чудовище, надигнало се от

праисторическите моря. Той изрева нещо и изприпка покрай мен, за да пъхне под телта един заряд — триметрова тръба, натъпкана с експлозив. Той избухна с трясък, след което ние скочихме и последвахме Алекс през зиналата яма, като тежките ни ботуши се плъзгаха и потъваха в мекия податлив пясък.

Не бях забелязал, че старши сержант Нътли не е с нас. Той бе останал край водата... прострелян с куршум в гръкляна. Лежал е на ръка разстояние от мене и въпреки това не бях го забелязал.

След плажа навлязохме в шумолящ лабиринт от тръстики, растящи между високите дюни. Въртахме се из него безцелно в кръг като стадо претоварени магарета, докато най-накрая Алекс се изправи и заповяда да атакуваме заетите от врага сгради.

Макар че той издаде заповедта си по официалния, предписван от армейските учебници начин, тя ни се стори неразбираема, дори безсмислена. Ние стояхме стъписани, докато Алекс не размаха ръце и не ревна по нас И тогава видях, че от дясната му ръка блика страховита струя кръв. Спуснах се и го хванах за ранената ръка точно когато той я вдигаше над главата си. Едва тогава Алекс разбра, че са го уцелили. Куршумът беше минал точно през мускула над лакътя и във възбудата си Алекс не бе усетил нищо.

Докато санитарят превързваше ръката и спираше кръвта, той утихна, а върху едрото му, кръгло като месечина лице се изписа нелепа почуда. После Алекс ни даде първата от заповедите, които много скоро щяха да станат нещо обичайно:

— Какво чакате? Я вървете в оная проклета къща и изритайте тия въшльовци навън!

Стори ми се, че говори именно на мене, и се спуснах през тръстиките, а моите хора се запрепъваха по петите ми. Излязохме на изсъхнало малко поле в подножието на нисък хълм, увенчан с няколко скупчени една до друга каменни сгради. Ърни Томпсън, първият човек на минохвъргачката, се смъкна в една отводнителна яма, откачи оръжието и без заповед изстреля всичките си димни бомби. Ние, останалите, се хвърлихме напред, но доста скоро се спряхме като подплашени зайци пред нова преграда от бодлива тел.

Не знам какво точно е вършел врагът през цялото това време — вероятно е стрелял по нас, — но той сигурно е бил доста подразнен от чудатото ни държане, тъй като никой от нас не беше улучен. Бяхме се

проснали пред телта без никакво прикритие и въпреки това всички оръжия във взвода стреляха с цялата си мощ. За три-четири минути почти привършихме амунициите и скоро щяхме да опрем до камъните, ако не се беше случило най-неочакваното нещо.

Някой отпреде ми изкрещя:

— Спрете огъня, тъпанари такива!

Бяхме тъй стъписани, че моментално се подчинихме, без изобщо да се замисляме дали това не е някоя вража уловка. Трябваше да действуваме и аз бях този, който даде сигнал.

— Закрепи щикове! — кряснах аз.

И така се хвърлихме в първата и последна атака на нож във война, в която щикът беше почти пълен анахронизъм.

Прекачихме се през телта, разпаряйки кой риза, кой шорти, кой кожа, и загалопирахме все тъй нескопосно нагоре по склона. Щом стигнахме хребета, разбрахме защо не ни бяха избили в одевешната самоубийствена атака. Група командоси тъкмо превземаха хълма от обратната страна: само че, вместо да размахват щикове, те благоразумно обливаха сградите с потоци олово.

— Уф — ми каза един сержант от командосите, след като се разпознахме. — Вие, драги, изглеждахте наистина чудесно! Не ти трябва лека пехота! Не съм виждал подобно нещо, освен в оня филм с Ерол Флин!

За секунда се подведох — докато не забелязах саркастичните гримаси по лицата на войниците.

Оцелелите италиански защитници на стопанството бяха изведени в окъпаната в светлина утрин с ръце, вързани на тила, и с вид на хора, безобидно чакащи на опашка за супа, раздавана от Армията на спасението. Подеха спор, чии да са пленниците, разрешен от Алекс, който пристигна на местопроизшествието запъхтян и червен като рак, пъхнал като Наполеон ранената си ръка в ризата със защитен цвят.

— Оставете ги на англичаните! — изръмжа той. — Защо не продължавате?

— Накъде да продължаваме — го попитах. — Не знам дори къде сме.

Лейтенантът на командосите ни се притече на помощ и ни разясни, че под мое ръководство Първа рота си е направила свой десант в Сицилия — няколко километра западно от мястото, където се

предполагаше, че ще акостираме, и доста далечко от бреговия плацдарм на Осма армия. Заедно с отряда на командосите, изпратени да унищожат несъществуващата брегова батарея, сега бяхме единствените хора, останали на опустялото поле.

Един благоразумен ротен командир би поел на изток, към плажа, за да намери своя батальон, но Алекс не се чувствуваше благоразумен. Наместо това той предпочете да удари на север, направо към вътрешността на Сицилия.

— Хайде да ги ударим, преди да са си дигнали гарда! — ни рече разярено той. — Да ги ударим по главата, преди да са станали от леглото!

Не посмяхме да му възразим — бяхме като претренирани ловджийски кучета, отвързани сред облак барутен дим и настървени до краен предел. Разгорещен от акцията, бях забравил за предчувствието, от което ми се свиваше сърцето, преди да напуснем „Дарбишър“. Макар и да видях най-добрия си приятел убит, още не бях се сблъскал лице в лице със смъртта и не ме беше страх.

Излязохме с маршова стъпка от стопанския двор, наредени като в учебник в една редица по отделения с еднометрова дистанция между бойците. Пътеката скоро ни изведе на тесен черен път, криволичещ на север над опърлената от слънцето крайбрежна равнина между жив плет от кактуси с грейнали по тях жълти цветове. Те заедно с червените керемидени покриви на пръснатите тук-таме стопански постройки от камък бяха единствените цветни петна в иначе монотонния пейзаж. Щом слънцето се изкачи по-високо, дори синьото небе се превърна в белезникаво олово. Изсъхналите лозя и закърнелите пшеници, вместени в ковчор от малки нивички покрай пътя, бяха единствената бледозелена мазка всред пластовете брашмян прахоляк. Цялата околност наподобяваше зараждаща се пустиня, из която не се мърдаше ни едно живо същество, освен някой спускащ се към мърша лешояд. Не се виждаха ни хората, ни домашните животни, които би трябвало да населяват тази пустинна земя. Щом спряхме да си починем няколко минути край пътя, обърнах внимание на Ал Парк, че наоколо няма хора.

Той се ухили:

— Какво толкова се чудиш, Фишеко. Всичките са се изнесли в добрите стари щати на Америка. И, по дяволите, не са за упрекуване!

Алекс се домъкна при нас с пламнало от жегата лице.

— Моуът! Свали прицела! Иди с един патрул ей в ония постройки. Нещо мърда там.

Заедно със сержант Хил и неговото отделение се промъкнахме предпазливо през изсъхналите лозя до една нива, из която, колкото и невероятно да звучи, се търкаляха големи зрели дини. Чух едно „прас“, обърнах се и видях как лицето на А. К. Лонг изчезна в капещата диня.

— За бога! — изсъсках. — Да не мислиш, че си на панаир? Я я остави тая проклетия!

— Няма страшно, сър — отговори Лонг любезно. — Моля, ето резен и за вас.

Изкушението беше непреодолимо. Огледах се гузно, за да се уверя, че Алекс и другите от ротата не ни виждат, и се присъединих към моите хора, наклекали като ученици сред бостана. Връчиха ми един резен и тъкмо щях да си гризна първото сочно парченце, когато чух някой да крещи продрано:

— Ей вие там! От кои сте?

Иззад niskия зид покрай бостана изникнаха трима снажни мъже с униформи в защитен цвят и с насочени към нас автомати. За миг ги помислих ужасен за немски парашутисти, но после разпознах отличителните знаци върху пагоните им.

— Канадци! Свои сме! — изревах и аз.

— Добре, че е така, драги. Инак всичките досега щяхте да сте мъртъвци!

Оказаха се войници, оцелели от Въздушнодесантната дивизия на Съединените щати, която трябваше да се приземи на осемдесет километра западно от този плаж. Но като ги пуснали наслуки през нощта, късметлиите парашутисти нападали като конфети върху Южна Сицилия, а десетки от недотам късметлиите цопнали в морето.

Преди да се разделим — ние, за да се присъединим към ротата, а те да стигнат до брега, който, както ги уверихме, вече беше в ръцете на съюзниците, — направих с един от тях замяна: смених моя тридесет и осем калибров револвер „Смит и Уесън“ (горе-долу полезен в съвременния бой, колкото аркебуза) за неговата тридесеткалиброва полуавтоматична карабина. Никой от нас не беше виждал дотогава такова оръжие и впоследствие то ме направи обект на доста завист. Веднъж ординарецът на подполковника, командувашц Кралския

канадски полк, го открадна за своя шеф. Но той си беше направил сметката без Док, който не само откри къде е оръжието и ми го върна обратно, но и измъкна безценна бутилка уиски „Хейг“ от Кралския канадски полк като подкуп за мълчанието си.

Алекс не остана доволен от отчета ми.

— Най-напред тия английски командоси — оплака се той. — Сега пък разпалени янки! Следващия път ще са от кавалерията, дето язди под музикален съпровод! Къде, по дяволите, е врагът?

Първа рота се зае да провери дали може да намери някой враг.

Начело с Пади Райън и взвода му ние упорито марширувахме към вътрешността, очевидно съвсем сами в тоя безлюден свят. Усещането беше доста необичайно. Артилерията зад нас кажи-речи се беше умълчала и изобщо не личеше, че по тези пусти нивя, които лежаха тръпнеци и нереални под ослепителното слънце, се води война. Птиците не пееха, не се чуваха гласове. Опърлените равнини пред нас се сбръчкваха в разядени хълмове и се издигаха към далечните наподобяващи лунни кратери била. Сякаш бяхме трупа актьори, които, изиграли своите роли върху плажовете, сега слизаме от сцената, за да хлътнем в огромното преддверие на ада.

Жегата и тишината, безсънната нощ и битката призори вече си казваха думата. Бях задрямал, както вървах, когато, не щеш ли, нейде отгоре долетя приглушено бръмчене, последвано от острото тракане на карабинния огън и задъханата кашлица на автомат Томпсън.

Заобикаляйки по един завой на пътя, хората от взвода на Пади Райън се бяха натъкнали на вражеска артилерия, поела на юг, към плажовете.

Щом стигнах местопроизшествието, видях дванадесет италиански войници в зеленикави, не по мярка униформи да стоят наблъскани един до друг насред пътя с високо вдигнати ръце. Две полеви оръдия с дървени колелета — антични реликви от Първата световна — се бяха преобърнали в канавките, откъдето ги теглеха впрягове от ужасени коне. Тесният път зад оръдията бе блокиран от старовремски камион, чиито радиатор бълваше гейзери от пара. Гледката можеше да е доста комична... ако върху прашната крайпътна трева не лежаха три неподвижни човешки фигури.

Пади приклепна на голо коляно до тях и боязливо затърси признаци на живот. После, усетил върху кожата си влажната топлина

на кръвта, бързо се изправи. Свършило се беше вече с Ирландския рицар, с Щастливия воин, когото познавах от изминалите няколко седмици. Лицето на Пади побеля като тебешир и като че се смали. Имах чувството, че след миг ще заплаче или ще повърне, или ще направи и едното, и другото.

Един от убитите лежеше с лице към мен. Очите му бяха отворени и още ясни... и сини като моите. Не, не ми беше чуждо това момче, което сигурно ми беше връстник. И то като мен се е гордеело с тънките руси мустачки върху загорялото си от слънцето лице — лице, вече пепелявожълто от кръвта, която бликаше от гръдния му кош, разкъсан на две от куршума на Пади. Хвърлен по гръб от удара на тежките оръдейни снаряди, той беше паднал с разперени ръце така, както децата си правят човеци върху снега. Върху двата му ръкава лъщяха златисти нашивки на младши лейтенант.

Конете изцвилиха, след което някой рече:

— ... идвали да се предадат... казва сержантът им...

Тогава се обади Алекс:

— Какво от това! Война е и вероятно лъжат. Стига сме се занимавали с тях!

Със снаряжението, което пленихме, Алекс бе щастлив като дете с кош играчки. След като изпрати няколко души да умирят конете, той заповяда на един бивш артилерийски сержант от взвода на Парк да провери дали двете оръдия ще проработят и прати ротния ни шофьор-механик да се опита да оправи стария камион, спрял от куршума, заседнал в радиатора му.

Един господ знае какво щяхме да направим, ако тези усилия се бяха увенчали с успех. Въоръжен със собствената си артилерия, с конния и автомобилния транспорт, Алекс щеше да удари толкова надълбоко в сърцето на Сицилия, че сигурно никога нямаше да се измъкнем оттам. Добре, че мерниците на оръдията бяха извън строя, камионът не можеше да се оправи току-така, наред пътя, и едно от отделенията на Парк, тръгнало напред да патрулира, се върна бързо, за да докладва, че е дочуло нещо като вражески танкове, приближаващи откъм север. Ако оръдията бяха в исправност, Алекс би могъл да опита да отблъсне танковата атака, но при сегашните обстоятелства той мъдро, макар и неохотно реши да ни поведе на изток, към прикритието на залива.

Заедно с конете и пленниците чак до вечерта бродихме, както е казал поетът, „залутани и сами“ по лъкатушни, неводещи наникъде пътеки; гладни, премалели от жегата и донемайкъде жадни, открихме вече по мръкнало останалата част от полка, която си почиваше в маслинен горичка северозападно от Пачино. Алекс отиде да му превържат ръката, с което доста ни обезпокои — много се страхувахме да не го евакуират със санитарния кораб, който чакаше на брега. Оказа се обаче, че сме се страхували за тоя, що духа. След като се прибра с ръка, подпъхната в клуп през рамото, и с блясък в очите, той ни разказа, че се отървал от евакуирането, заплашвайки военния лекар, че ще му счупи главата.

— Само като си помисля, че заради тях мога да си изпусна шанса? — изръмжа той. — Ох, да им се не види дано!

Първата ни битка се оказа по-благоклонна към нас, отколкото очаквахме, макар че трябваше да открием, че сражението не е най-неприятното лице на войната. По изгрев слънце на 11 юли ни извадиха от дълбокия сън под маслинените дръвчета и ни наредиха да се изтеглим от брега.

Секторът на Първа дивизия бе досега защищаван от зле въоръжени и зле екипирани италиански крайбрежни войски. Те бързо се разпадаха, някои от техните хора нарочно се предаваха, други смъкваха смачканите си униформи, за да се превърнат моментално в цивилни, докато ония, които искаха да продължат войната, бяха избягали по хълмовете. И сега трябваше да ги изловим, преди те да са установили нови отбранителни позиции.

Щом слънцето се издигна, лъкатушните пътеки се превърнаха в димящи артерии, които чертаеха в застоялия въздух своите прашни проекции. Стелещият се наоколо прахоляк бе тъй гъст, че ние почти физически усещахме тежината на неговата плащаница. Той полепваше по изпотените ни лица, за да се втвърди по тях в напукана корица. Краката ни затъваха из него като в рядка тиня. Жегата беше непоносима — и нямахме капка вода. Слънцето се превърна в неумолим враг, а стоманените ни каски бяха като пеци за мозъците ни. Едвам пристъпяхме, превити под тежестта на личното снаряжение, на оръжието и допълнителните амуниции. Корабът с автомобилния ни транспорт бе унищожен край Малта и нямахме друг избор освен да се влачим пеш. Крачехме по крайпътните тревни ивици, където вместо

трева се стелеха още по-дебели пластове от вездесъщия прах. Танкове „Шерман“ избърмчаваха покрай нас, за да затулят цели роти във висящото наметало на прахта. Въпреки всичко проточилата се километри измършавяла бригадна колона бавно се изкачваше към хълмовете.

От време на време спирахме и извърщахме глави към широката синя дъга на залива Пачино, изпъстрен с миниатюрни корабни моделчета. Но повечето от нас просто се вторачваха в премалелите си крака и всмукваха от ужасните продоволствени цигари, чийто дим горчеше и щипеше пресъхналите ни уста. Вечерта ни отърва от жегата, но не и от прахоляка и жаждата. Пътищата станаха по-стръмни и изтощението си каза думата. Някои се строполясваха и ние ги изоставяхме. Други спяха ходешката — хитрина, научена при тренировъчни учения в Англия, — водени от другарите си, които сами залитаха от преумора.

В полунощ минахме през първия италиански град, от който не помня нищо, освен това, че на централния му площад имаше кладенец — кладенец, който беше пресушен до капка, докато ни дойде редът. Няколко километра след града и близо тридесет километра от началната точка на похода ни полкът най-сетне спря. Дотътрихме се до каменистото поле и се строполихме. Не ни беше до ядене. Заспали сме като заклани върху коравата земя... та след три часа отново да се изправим на крака и да поемем на път.

Едва по обед на 12 юли спряхме отново. Бяхме извървели близо осемдесет километра и вече не издържахме. Въпреки това не можехме да отлагаме преследването на отстъпващия враг — един батальон от „Шермани“ се струпа и ние се покатерихме на четири крака като сомнамбули върху тези чудовища, за да възглавим с тях настъплението. За нас танковете бяха като небесни колесници. Минахме, накачени по тях, през опустелите вонещи улици на град Джиаратано и към полунощ спряхме в подножието на високо плато.

Тягостният поход беше към своя край, но не и нашите мъченичества. Преди грохнали да потънем в сън, трябваше да направим отбранителен периметър, като издълбаем в твърдата като камък почва плитки окопи за оръжието. Едва ли щяхме да сме впечатлени, ако ни кажеха да изкопаем собствените си гробове.

От този страшен поход съм съхранил само няколко свързани спомена... само мъгливи образи, помрачени сякаш от вездесъщия прахоляк.

... проснал съм се ничком през една твърде кратка почивка върху оголен хълм, блеснал под пърлещото слънце... Алекс куцука към мене тежко като носорог и едвам отваря пресъхнали от жажда уста... „Какво си се излегал, Моуът? Я гледай в краката на твоите хора!“

... Съзирам вечно намусения сержант Мичук, вече нарамил леката картучница на своето отделение, той безмълвно поема противотанковата газохвъргачка от увисналите рамене на незнаен призрак и залита с двете оръжия, праметнати през прогизналия му от потта гръб.

... седнал съм с наведена глава на една скала, тъй напечена, че чак ми пари на гърба, и тъпо наблюдавам един паяк, който, подплашен от нашето нахлуване, предпазливо търси по-сигурно убежище. После една ръка върху рамото ми и нещо, което ми тикат в лицето... шише с трийсетина-четиридесет грама възтопла вонеща течност, която аз изсмуквам така лакомо, както бебето майчиното мляко... и леденият глас на сержант Бейтс: „Не се стягай, за бога, повече няма!“

... твърдото съзнание, че не мога да вървя повече, и също толкова твърдото съзнание, че трябва да го правя. Измъквам скришом от джоба офицерския си неприкосновен запас (който можеш да отваряш само ако те пленят), отвинтвам капачката на малкото шишенце с бензедрин и натиквам хапчетата в пресъхналото си гърло.

... прилепвам се към димната газохвъргачка на танковата кула, чийто метал е така нагорещен, че обгаря ръката ми, и чувам писък на ужасен войник от Осми взвод, който се подхлъзва от наклонената предница на танка след нас и тупва в тътнещата вихрушка на прахта между премазващите вериги.

... мисля си колко хубаво би било сега да съм летец-изстребител и да се рея като волна птица в хладната благодат на някое северно небе... и внезапно избухвам в ярост срещу баща ми, който ме запрати в лапите на пехотата — „Царицата на боя!“.

Тъжният ми копнеж да съм летец вместо пехотинец трая кратко. На другия ден малко след изгрев слънце два месершмита се спуснаха с

вой връз нас. Те осеяха пътя, минаващ през позицията на Първа рота, с канонада от светещи снаряди... след което налетяха направо върху масирания огън на леката зенитна батарея, скрита в крайпътната падина. Един от германските самолети се блъсна в хълма зад нас със скорост петстотин километра в час. Другият се олюля в остър завой и отчаяно се устреми нагоре, за да спечели височина, но щом се скри от погледите ни зад далечното било, оттам се разнесе дълъг шлейф от мазен черен дим.

Вулканът от гняв срещу баща ми ме изуми и уплаши, понеже не подозирах, че съм носел в себе си толкова тлееща злоба. Ала младостта е тъй издръжлива, паметта — тъй коварна, че всичко това, както и доста от останалите несгоди на нашия мъчителен поход съвсем избледняха, още преди да са изтекли четиридесетте и осем часа „в почивка“.

„В почивка!“ Ах, този подсъзнателен хумор, тъй характерен за ума на военните. Ето как си почивахме.

През по-голямата част от първия ден всички ние — офицери и войници — се потяхме с ругатни над задължителната задача да издълбаем още гнезда за оръжието и по-дълбоки надлъжни окопи в коравата като кремък почва, въоръжени единствено с окопни инструменти — миниатюрни лопатки с тридесет сантиметрови дръжки, които носехме на коланите. Накараха ни да го правим въпреки уверенията на бронирания батальон, навлязъл двадесетина километра отвъд нашата позиция, че врагът е напуснал района.

След като свършихме с копането, ми наредиха да разпределя „смесените“ порции на изпосталелите, умиращи от глад войници, които дотогава караха с пакетите за извънредни случаи — месна консерва и две-три бисквити, които всеки от нас носеше в раницата.

Измислен от някой канцеларски гений в Англия, смесеният порцион се състоеше от дървена каса с всичко, което би било необходимо на четиридесет войници за едно денонощие: корави бисквити вместо хляб; консервиран жълт восък, наречен по някакво недоразумение маргарин; консерви от месо и зеленчуци (неидентифицируеми парчета тлъстини и хрущяли, смесени със също тъй неидентифицируеми зеленчуци); опаковано сирене с вкус на казеиново лепило, каквото всъщност може би беше; чай, мляко и захар на прах, вече смесени; конфитюр от алабаш (със смехотворния етикет

„ягоди“ или „малини“); осем (преброй ги) корави бонбончета за всекиго; седем цигари „Виктъри“, произведени в Индия от, както твърдеше мълвата, изпращанията на свещените крави; шест листа тоалетна хартия на човек (от излишъка от които, ако ти останеше такъв, можеше да си свиваш цигари — ако ти се намереше тютюн); и още един артикул — тристаграмова консерва „пудинг с петмез“, причинила най-много раздори — тя бе за всекиго от нас неустоим обект на съблазън и споменът за нея и до ден днешен ме кара да отделям слюнки като кучето на Павлов. Пудингът ни привличаше с това, че бе напоен с петмез, а ние умирахме за нещо сладко.

Да се разделят по равно два сандъка с порции, предназначени за взвод от тридесет и трима души в пълна наличност, не беше по силите на обикновен простосмъртен. Моите сержанти бяха съвсем наясно по този въпрос и беше невъзможно да възложи разпределянето на сержант Бейтс или дори на комисия, съставена от трите отделъонни командири. Техният инстинкт за самосъхранение беше твърде изострен. Както Бейтс си призна чистосърдечно: „Няма начин да им угодиш на тия кучи синове, а лишиш ли някого от захарния пудинг, като нищо ще те застреля в гърба!“

Бейтс може би мислеше, че моят гръб е брониран. Във всеки случай да разпределям порционите беше възможно най-омразната за мен работа.

През първия ни почивен ден в Сицилия аз някак се справих с разпределянето, след което, както бяхме изтощени, всички ние се строполихме край напречните траншеи и излапахме порционите студени. Бяха забранили да палим огън дори за чая, да не би някое кълбо дим да издаде позицията ни на отдавна офейкалия неприятел.

След като се наядохме, „дежурихме“ в здрача, та всичките ни оръжия да са готови да отблъснат вражеската атака. Подир което на всички, освен на постовите, бе разрешено да поспят. Въпреки умората сънят дълго не идваше, понеже бяхме само по тънки дрехи (шорти и ризи в защитен цвят) и нямахме нито палта, нито одеяла. Бяхме се изкачили на неколкостотин метра надморска височина и нощта беше хапещо студена. Добре поне, че беше кратка, защото пет минути след полунощ се наложи да скочим на крака, да затегнем снаряжението и отново, втренчили изцъклени очи в унилата зора, да „дежури“ в очакване на врага, който все не идеше, който не можеше и хич не

искаше да дойде, тъй като беше прекалено зает със собственото си отстъпление.

„Дежуренето“ беше един от свещените ритуали, наследени от Първата световна война. През цялата италианска кампания сражаващите се канадски сили биваха заставяни да дежурят при залез и при изгрев слънце винаги щом са на фронтовата линия, макар че нито веднъж, поне доколкото си спомням аз, врагът не се показва толкова глупав да атакува точно когато се бяхме подготвили така церемониално.

Сутринта на 14 юли след „дежуренето“ ни накараха в продължение на един час да чистим оръжието, преди да ни разрешат да изядем оскъдната си закуска. Тъкмо решихме, че ще ни оставят малко на мира, когато в осем часа Алекс извика всички взводни командири, за да съобщи, че ще бъдем почетени с посещение на една много важна персона.

— Явете се за парад в девет и половина — ни каза той. — Междувременно нека хората ви да се постегнат. Искам всеки от тях да е гордост за себе си и за полка.

Откровено казано, беше ме малко страх да отнеса тези новини във взвода си. Като последния страхливец прехвърлих топката на Бейтс, който известно време ме зяпа вбесен и невярващ, и избълва вулкан от ругатни по адрес на висшето началство, за които всеки военен съд би му дал пет години затвор. Въпреки всичко, когато най-сетне се наредихме в параден строй, видях, че моите хора са се стегнали толкова, колкото позволяваха обстоятелствата.

Всички, с изключение на един. Док Макдоналд приличаше на безпътно джудже, прекарало живота си в мръсотията на мелница или стоманолеярна. Когато го смърхих за кошмарния му вид, той избухна.

— Какво, по дяволите, очакваше? През цялото време трябва да вървя подире ти като кучка след нямо кутре и на всичкото отгоре искаш да ти се явявам облечен като за бал? Да ти се не види и на теб, и на гадната ти важна персона.

Реших, че най-добре ще е да оставя Док да дежури, и ние с марш поехме към останалата част от полка, който се събираше в един природен амфитеатър на около километър и половина оттук. Пристигнахме и зачакахме, както се изрази Пади Райън, „да се появи Господ от облака огнен“.

Вместо Господ се показва неговият миропомазан заместник. Генерал Бърнард Монтгомъри, легендарният командир на Осма армия, се яви пред нас в дълга открита лимузина „Бентли“. Застанахме мирно и вдигнахме пушки, след което ни наредиха да се „съберем наоколо“, а дребният човек с лице на пор и черна барета се изправи на задната седалка на колата, размахвайки едно пляскало за мухи, и ни предаде „посланието“.

Ние сме били, каза ни той, първокласни войници, които дотук са се справили повече от отлично.

„Но тепърва ви чака голямата задача, моите момчета. Италианците не вярват, но фрицът е решен да се задържи в Сицилия. И ние трябва да го изхвърлим! Ще го сторим... да, ще го сторим! Ще го изгоним, за бога! Така че продължавайте да работите все тъй добре, момчета. Не бойте се, аз ще се грижа за вас. Осма армия винаги се е грижела за своите хора!“

После се случи немислимото. От задните редици някой се провикна:

— Тогава къде е, по дяволите, бирата, дето ни се полага?

Пляскалото за мухи се завъртя яростно и Монтгомъри се ухили зверски:

— Бира няма. На корабите все още няма място за друго, освен за оръжие и амуниции. Важните неща най-напред, нали? И понеже отворихте дума, горещо ви съветвам да се откажете от италианското вино. Убийствена работа! Може да ви ослепи, да знаете.

Подполковник Сътклиф на бърза ръка изкомандува батальона да застане мирно, след което голямата служебна кола избръмча и потегли.

Въпреки че мърморехме срещу посещението на Монтгомъри, ние бяхме толкова горди, че сме част от неговата Осма, че неискреното излияние във военния ми дневник за онзи ден не е съвсем далеч от истината.

„... като резултат от това вълнуващо преживяване всички чинове бяха обхванати от още по-голям ентузиазъм и уважение към своя велик пълководец.“

Всички чинове ли? Страхувам се, не и Док Макдоналд.

Висшето командване явно не можа да измисли с какво още да ни прокълне и затова ни предостави следобед. Ефрейтор Мичук и неколцина негови приятели нарушиха строгата заповед да не напускаме очертаната на отбранителния периметър и тихичко се измъкнаха навън. Върнаха се след няколко часа, за да си приготвят вечеря от „изпросени“ пилета и коза, поляни обилно с щипец червено вино с качество, като че потвърждаващо мнението на генерал Монтгомъри за сицилианското вино.

Поканиха ме да споделя тази трапеза, което направих с благодарност; така и не попитах какъв е нейният произход. Дивизионните бяха постановили, че присвояването е разновидност на плякосването, а плякосването беше забранено под заплаха от десет години затвор. Това беше крайно несправедливо, защото ако плякосването си беше жив грабеж, присвояването обикновено включваше и някаква замяна в натура. Сержант Бейтс говореше от името на всеки боец, заявявайки: „Ако ни гонят за това, че вземаме, направо могат да се сбогуват с проклетата си армия. Ако трябва да я караме на порции, всяко десетгодишно италианче с вързани на гърба ръце ще ни изкара с ритник душата!“

Аз посветих по-голямата част от този странно спокоен следобед на писането на писма.

„Тази страна е страшно противна. Суха като кокал, гореща като пъкъл през деня и леденостудена през нощта. Цялата околност прилича на пустите земи в Северна Дакота. Градовете са малко и затрити, неизменно накацали по хълмовете като гарванови гнезда; вонята в тях като че се е събирала от сътворението на света. Мирното население е мръсно и аха-аха да умре от глад. Италианските войници обаче са първокласни бойци — те са първокласни всеки път, щом ги ударим. Напредваме страшно бързо, но сигурно сега ще се позабавим, защото ако се вярва на слуховете, фрицовете са поели на юг, за да ни пресрещнат. А те са друга порода коне. Но вие хич не се тревожете, ще им подпалим и на тях опашките.“

Повечето войници дремеха през горещия следобед под тънката сянка на вездесъщите маслинени дръвчета. За тях не беше проблем, че не се движим; но ето че облегат на един чворест дънер А. К. Лонг се беше усамотил и четеше, потънал дълбоко в света на Хърман Мелвил. Минах покрай него, воден от силното желание да поспра и да си побъбря, но се побоях да не ми откаже.

След вечеря взводните командири бяха събрани в щаба на ротата, за да намерят там зажаднелия за сражения Алекс.

— Петдесет и първа дивизия е ударила фрица при Вицини — съобщи той със задоволство. — Щом изчистят града, полкът трябва да мине през него и да вземе инициативата. Дано поне сега да влезем в истински сражения!

Вицини се падаше на около шестдесет километра отук и веднага щом немците започнаха да се изтеглят от града, ние се придвижихме дотам с транспорт на заем. В шест часа на 15 юли ни заповядаха да се хвърлим по петите на немския ариергард.

Това беше моторизирана атака начело с Втора рота, подкрепена от батальон танкове „Шерман“. Подире ѝ напредваше Първа рота с наблъскани в камиони два взвода, ръководени съответно от моя взвод, който се друсаше след танковете в три от леко армираните открити камионетки, наричани брен-носачи. Останалата част от батальона, придружавана от още танкове и батальон прийстове (двадесет и пет фунтови оръдия, монтирани върху танкови шасита), се бе проточила на повече от километър и половина назад.

Денят и този път беше ослепителен. Пустинните хълмове се издигаха унило от всички страни, а белият конус на Етна проблясваше на север с далечното си величие. Пътят се изкачваше и криволяше над дивия пейзаж. По планинските върхари с напуканите от слънцето скали висяха селища с праисторически произход. Крепостните руини — реликви от войните, водени из Сицилия в продължение на три хилядолетия — наблюдаваха отвисоко още една нахлуваща армия. Кафявите полета изгаряха под пушилката, вдигната от нашата колона, и тук-там малки групи сбръчкани селяни изправяха премалели гърбове и наблюдаваха военната ни мощ точно тъй безизразно, както вероятно

бяха гледали пушките и оръдията на отстъпилите часове преди това германци.

Бяхме изтръпнали от очакване, защото макар и никой да не знаеше кога и къде ще срещнем врага, колоната трябваше да се тътрузи тежко и тромаво, докато се натъкне на отбраната на немците.

Първата среща не беше дотам въодушевяваща. От приближаващия се облак прах изникна малък камион с непозната марка, който профуча от север с главоломна скорост. Той не намали скоростта, докато кажи-речи не се блъсна с шермана в челото, който бе спрял с насочено срещу приближаващия се автомобил седемдесет и пет милиметрово оръдие. Чу се как спирачките изскърцаха и непознатият забуксува, преди да спре. Последва миг на абсолютна неподвижност, през който ние се взирахме в това привидение. Онези вътре също се взираха, онемели от насочените право в тях дула на десетките оръжия. Мигът свърши, щом двама германски редници в униформи със защитен цвят от Африканския корпус скочиха на пътя, вдигнаха високо ръце и стъписани се предадоха. Шофьори на продоволствен камион, те сбъркали пътя и се залутали... нещо, което не беше чак толкова трудно в Сицилия.

Пленили тъй неочаквано и без загуби първите германци, ние продължихме нататък. Танковете в челото се изкачиха върху висока седловина и спряха върху гребена ѝ, сякаш подозрително душейки със стърчащите дула, които бавно се въртяха напред-назад. Под нас се простираше плоска безформена долина, опряла в подножието на масивна стръмнина на около пет километра оттук, върху чието било се издигаше начупеният силует на някакъв град.

Танковете се запускаха тежко и предпазливо по склона към долината. Стълбове прах се издигнаха направо нагоре в застиналия въздух, възвестявайки нашето приближаване. Бавно пресякохме пресъхналата равнина и поехме по отсрещния път, криволичещ нагоре по стръмнината. Челният танк, върху който се бе качил почти цял един взвод от Втора рота, вече навлизаше в предградията на града върху планинския хребет, когато екипажът на едно скрито противотанково оръдие затвори капана, който немците тъй грижливо бяха подготвили за нас.

Два пехотни батальона от Елитната дивизия „Херман Гьоринг“, подсилени с танкове и артилерия, защитаваха град Граммикеле. Щом

отекна първият изстрел, всички тези сили откриха огън по оголената колона, проточила се през равнината под тях.

Изправен в откритата кабинка на оръдейния мерач върху челния камион, аз наблюдавах птиците и когато започна боя, бинокълът ми беше насочен към двойка червеноопашати ястреби, реещи се по склоновете на стръмнината. Както се опитвах да задържа големите птици в трептящия кръг на моя бинокъл, те рязко се гмурнаха надолу и бързо се изплъзнаха от погледа ми. Чух далечно ръмжене, лай и пронизителен писък, последвани от оглушителния трясък на избухналия на няколко метра от колата снаряд. Парчета шрапнел и камък се посипаха върху тънката броня на автомобила. Той подскочи и трепна като уплашен кон, след което се плъзна в канавката.

Полуоглушен, обвит в дим и прах, аз бях така поразен, че продължих да стоя с бинокъла в ръка, докато чух сякаш от много далече крясъка на ефрейтор Хил:

— Скачай навън! Скачай навън, за бога!

Подчиних се някак между другото и едва когато заставах край пътя, разбрах смисъла на какофонията от звуци и ярост, избухнала от всички страни.

Док Макдоналд ме сграбчи за ръката и двамата с него се търколихме в канавката зад камиона. Другите ми две отделения вече бяха скочили от колите и се бяха разбягали от пътя. Ние с Док скочихме на крака и се присъединихме към бягащите — само секунди преди два от камионите да избухнат. „Тряс-буум! Тряс-буум!“ Резервоарите им пламнаха и два огромни, златисто черни глобуса разцъфтяха в небето над нас.

Задъхани, раздърпани, с почернели от експлозиите лица, ние с Док се проснахме в чакълестата падина на двадесетина метра встрани от пътя, където останалата част от взвода вече се бе прикрила. Падината кажи-речи не ни предпазваше от снарядите, но затова пък откриваше чудесна гледка към боя.

Откъм хребета и предните склонове на хиляда и петстотин метровата стръмнина германците стреляха по колоната с всичко, с което разполагаха — а те, изглежда, разполагаха с всичко. Като офицер в разузнавателния батальон бях изучил до най-малките подробности германските оръжия, но до този момент не бях ги виждал и чувал на живо. Със задоволство установих, че разпознавам повечето от тях. И

това откритие ме развъълнува кажи-речи така, сякаш се бях натъкнал на ято непознат вид птици.

Орляк минохвъргачни снаряди изпищя над главите ни и се пръсна върху пътя.

— Средни осемдесет и един милиметрови минохвъргачки — извиках на Бейтс, който беше допълзъл при мен.

Той само изсумтя, загледан в челния Шерман, който, обвит в гъст стълб от черен мазен пушек, навлизаше в града. Всички небронирани коли от конвоя зад нас вече бяха изоставени. Гръмотевична експлозия ме накара да се обърна и аз успях да видя как един тритонен влекач с боеприпаси избухна в изумителни илюминации. Точно тогава невероятно бързото „уикити-уик-уик“ изплющя във въздуха над главите ни.

— Ей, Бейтс — извиках аз. — Това трябва да е МГ-42! Много по-бърза от нашите брени!

— Да-а-а, не ти трябва бръснач — отвърна Бейтс саркастично. — Ти по-добре си понаведи келавата глава, че току-виж си останал без нея! — додаде той, когато се надигнах да видя четирите бразди яркооранжеви светлини, носещи се към нас от фланговата позиция вляво на възвишението. Бързо набъбвайки в кълбета от огън, те като по чудо се издуваха и надпреварваха, сетне изсвяткаха над главите ни, за да избухнат като наниз гигантски фойерверки, срещнали задната стена на нашата падина.

За миг се обърнах, но после се сетих!

Четирицевно леко противовъздушно оръдие „Флакфирлинг“, свалено за наземни действия...

— Майчице, това пък какво е! — изви Док, когато оглушителният като плющене на камшик звук се превърна в див пукот, който ни обсипа с пясък и чакъл.

Вече го познавах, защото именно то беше Немезидата на нашите камиони. Това беше омразното Осемдесет и осмо високоскоростно оръдие, служещо на германците и като противотанкова, и като противосамолетна, и като противопехотна артилерия. Много скоро даже името му щеше да ни изпълва с остро, болезнено предчувствие, но оная ясна утрин, излегнат пред цитаделата на Граммикеле, аз наивно се любувах на внушителното му изпълнение. За разлика от Док.

— Мамка му и ракетата — изломоти той. — Щом ще хвърлят насам такива неща, ще си изкопая дупка!

Това беше разумна идея и скоро ние задраскахме с окопните лопатки по коравата земя, насърчавани от батареята сто и пет милиметрови гаубици, които откриха огън иззад гребена на Граммикеле. Тежките снаряди падаха на залпове от по три-четири и разтрисаха земята с ужасяващото „груп... груп... груп“.

Нашата колона вече се бе посъвзела от първия шок на засадата и започна да отвръща на огъня. Английските прийстове се разгърнаха, веднага щом гърленият рев на техните двадесет и пет пудовки, обстрелващи откритите цели, бе последван от познатото ръмжене на снарядите, които се застрелкаха над нас, за да избухнат и се възпламенят по отсамната страна на стръмнината. Резервният батальон шермани се дотърколи, зае позиции зад малките възвишения така, че да се вижда само горната част на танковете и злобният лай на техните седемдесет и пет милиметровки се присъедини към оглушителния трясък. Дори ние, пехотинците, пръснати на групички из плоската равнина, започнахме да отговаряме с карабинен и картечен огън по посока на невидимия враг.

Макар и да реагирахме доста въодушевено, това едва ли щеше да спаси колоната, ако врагът бе успял да се промъкне по-наблизо. Но в стремежа си да примами колкото се може повече от челните танкове в клопките на скритите оръдия, той бе чакал твърде дълго, преди да открие огън. Два от танковете бяха извадени от строя моментално; но останалите, озовали се в капана, от който няма отстъпление, потеглиха право напред тъй устремно, че задминаха германските оръдия, преди още артилеристите да са ги заредили отново, и после забръмчаха безпрепятствено към прикритието на редицата от къщи. Щом стигнаха до там, взводовете от Втора рота скочиха от танковете и под тяхно прикритие се спуснаха към центъра на града, където със самото си присъствие преградиха спускащия се на север път — единствения път, по който врагът можеше да отстъпи. Заstraшени на свой ред от клопка, германците започнаха да изоставят позициите си.

— Когато премина първият шерман — ми разказа по-късно един от взводните командири от Втора рота, — си рекох, че всички сме пощурели! Изпарихме се от танковете като мухи, бягащи от давещо се куче, и хукнахме към най-близкия подслон, който, както се оказа, бил

градът. Боже мой, ония каменни къщи наистина си ги биваше! Нямахме никаква заповед. Просто тръгнахме да нападаме от страх и хич не съм и забелязал дали фрицовете са се опитвали да ни спрат. После видях, че сме се сврели в голяма къща, отдето се виждаше кръстопът, из който сновеше едва ли не цялата проклетата немска армия — танкове, бронирани коли, мотоциклети, влекачи — всичко! Дали сме стреляли по тях ли? Съмнявам се! Бяхме адски радостни, задето си отиват, и сигурно щяхме да ги поздравим, ако не ни беше страх, че ще ни изтрепят!

Не бе минал и час, откакто гръмна първият изстрел и ето че вражеският огън започна да отслабва и заглъхва, което хич и не ни изненада нас, невежите и безочливите, дето лежахме из голата равнина. Да изритаме фрицовете ни трябваше малко повече време, отколкото ако се наложеше да гоним италианците, но ние нито за миг не се усъмнихме в крайния изход. Всъщност моите хора бяха донякъде разочаровани, че всичко е свършило толкова бързо и че не е имало истинско сражение. На никой от нас не му мина и през ум, че сме си спасили кожата само благодарение на грешка в изчисленията на вражеския командир. Дотам бяхме наивни!

Сражението за Граммикеле приключи точно по пладне. Групата ранени танкисти пушеха край някакъв зид и чакаха стоически линейката, докато аз скитах в компанията на Ал Парк и Пади Райън из града. С професионален интерес изучавахме бронираните автомобили и оръдия, изоставени от врага в стремглавото му отстъпление. Присъединихме се към доста голяма група от нашите, които търсеха сувенири, докато неколцина от шофьорите ни плахо подкарваха оцелелите немски камиони, с които мислеха да подменят взривените ни коли.

Друг един батальон ни освободи от ролята на челен отряд, благодарение на което няколко часа вкусвахме успеха си, докато останалата част от Първа дивизия бавно отмина напред. Командуваният генерал спря да ни поздравя и да ни каже, че от Диеп насам сме първите канадци, влезли в сражение с германците. Забележителната победа, както гордо се изрази той, само предвещавала още по-големи победи занапред.

Всичко това беше главозамайващо, както и ракитовата дамаджана с вино, освободена от взвода на Ал. Пресипахме си в едно

шише нашия дял и се отдалечихме, за да му се насладим под оскъдната сянка на старо смокиново дърво.

— Нещо повече от това, а? — Ал безразлично махна с бутилката към града под нас.

— Сладка работа! — отвърнах. — Наздраве за старите Асове на плуга!

Ал ми подаде бутилката и ме изгледа така, като че ли се двоумеше дали да продължи да говори. После:

— Как всъщност се чувствуваше, Фишеко, когато всичките ония зрънца закапаха върху теб? Поразтрепера се, нали?

— Има нещо такова — признах аз недотам охотно. — Поуплаших се за минута-две, докато видях, че не вършат кой знае какви поразии. Фрицовете имат играчки един път, не можеш да им го отречеш, трябва обаче да знаеш как да ги използваш, а тях май не ги бива много-много... Да-а-а... изненадаха ни, но ако това те интересува, не съм си глътнал езика от страх.

В действителност схватката беше прекалено внезапна, прекалено кратка и като цяло твърде безобидна, за да посее семената на страха. И все пак нещо в дълбините на подсъзнанието ми трябва да е прещракнало, инак защо точно този следобед съм писал на един приятел в Канада:

„Беше ужасно вълнуващо и не изгубих нито един войник, макар че, предполагам, едва ли вечно ще ми върви така. Да ти кажа, хрумват ти разни неща, когато виждаш как двадесеттонен танк с четирима души в него лумва в грамаден взрив от пламъци...“

До вечерта на следващия ден лагерувахме в една относително зелена долина край Граммикеле и по време на тази почивка имахме първите си истински контакти със сицилианците. Повечето от онова, което видяхме, не ни хареса. Тези отчайващо бедни планинци живееха в колиби, а самите те бяха дребни, тъмни, сдържани, сбръчкани и безразлични — да си речеш, че не заслужават нищо повече от доброжелателно съжаление. Бях изненадан от един от моите хора, чиито родители бяха емигрирали от Италия в Канада и който ги осъди

с неприкрито отвращение: „Сицилианци ли! А-а-а-а! Шайка мръсни бандити... мързеливци!“

Това негово отношение като че оправдаваше ония, дето плячкосваха малкото, което притежаваха тези хорица. Във всеки случай много от техните жалки овощни градини (шепа смокинови дървета, круши и нарове) и бостани (най-често с пъпеши и кратуни) биваха обирани редовно. Плячкосването обаче малко облагодетелствуваше крадците, защото рояците мухи, кръжащи над човешките и животинските изпражнения, разнасяха микробите на дизентерията почти по всичко, което излизаше от земята. „Куркащите черва“, както се изразяваха ветераните от Осма армия, скоро станаха епидемия сред нас.

Късно на 16 юли отново поехме на път, присъединявайки се към страшно мудния и уморителен керван, който се виеше като прокълнат и се изкачваше все по-нависоко във все по-безводната планинска местност.

Пътищата бяха стръмни и криволичещи, а сякаш за да утежнят още повече положението ни, отстъпващите германци системно бяха разрушавали всеки водосток и мост, така че щом поехме по многобройните неравни разклонения, се движехме по-бавно и от костенурки. Въпреки всичко по обед на следващия ден стигнахме наскоро окупирания град Пиаца Америна.

Движението в тесните, криволичещи улици бе задръстено и камионът, с който аз и моят взвод отивахме към централния площад, спря. Видях една чешма на улицата и скочих от камиона да проверя дали водата става за пиене, защото ако бяхме научили нещо в Сицилия, то това беше никога да не пропускаме възможността да си напълним манерките. Щом един сержант от Кралските инженерни войски ме увери, че водата е проверена и е годна за пиене, извиках на моите отделонни ефрейтори да вземат няколко манерки от техните войници.

Ние четиримата се бяхме струпали около украсения чучур от ковано желязо, когато забелязах един висок офицер с благородна осанка в униформа от шевиот, докаран с лъскави метални копчета и блестящ колан „Сам Браун“. В този си вид, на това място и по това време той беше като видение, като цар в курник. Предположих, че трябва да е някаква високопоставена разновидност на щабен офицер, и го погледнах нервно в очакване да ме смъмри, задето съм разрешил на

хората си да слязат от камиона; но когато той проговори, излезе, че искал да ми каже нещо съвсем друго:

— Е, приятелче, ще имаш ли нещо против, ако те снимам?

Въпросът изглеждаше толкова неуместен, че дори Мичук изхихика, а Хил се подсмихна под мустак:

— Господи, май сме имали кинозвезда!

Бях твърде смутен, за да отговоря, а и нашият шофьор форсираше двигателя, за да сигнализира, че керванът потегля, но сигурно все пак съм кимнал примирено. Във всеки случай една моя снимка, правена както бях прахолясал и „издокаран“ в лекьосани, изпокъсани шорти и риза в защитен цвят, дете не бях сменявал откакто слязохме от „Дарбишър“, в крайна сметка украси августовските страници на „Лъндън илъстрийтед нюз“.

Бях срещнал своя първи военен кореспондент.

Бяхме минали само няколко километра след Пиаца Америна, когато ни сигнализираха да се отбием от пътя. Слязохме тромаво от камионите и извадихме дневните дажби, но още преди да сме хапнали и първата си хапка, съобщиха на офицерите да се явят при Алекс Камбъл, който бълваше огън и жупел и чиито очи святкаха покръвожадно отвсякога въпреки или може би именно заради болката в ранената му ръка.

— Трета бригада е спряла на около девет километра нагоре по пътя — ни каза той ликуващо. — Цялото настъпление е спънато и има само един начин да го продължим. Първа бригада ще завие надясно през планините и при мястото, наречено Валгуарнера, ще пресече шосето зад гърба на фрица. Намерете го на картите... видяхте ли го? Така. Бригадният реши тази работа да бъде свършена от Чевръстите пикльовци... и командването смята нашата рота да е начело.

Здрачът се беше спуснал, още преди подполковник Сътклиф да издаде заповедта за операцията. А операцията си я биваше! В тъмнината без предварително разузнаване трябваше дълги километри да налучкваме пътя през планинския пущинак, да се спуснем върху държания от немците град Валгуарнера, да отрежем шосето пред него и тогава, без танкове или друга тежка артилерия, да изместим противниковия гарнизон.

Ние, взводните командири, разполагахме с броени минути, за да проучим картите — размазани копия на доста приблизителни италиански оригинали. От малкото, което можахме да съзрем всред паяжината на контурните линии, си изясних, че ще трябва да пресечем невъобразим лабиринт от дефилета и върхове, из който като че ли не бе стъпвал кракът дори на местните жители-сицилианци. Във всеки случай по картите нямаше дори и пунктирана линия, която да подсказва присъствието поне на някоя козя пътека по нашия предполагаем маршрут.

Макар че беше много важно да тръгнем с колкото се може по-лек багаж, онова, от което най-много се нуждаехме, тежеше доста. Всеки редник носеше карабина и сто патрона в патрондаш, праметнат през рамото. Двете големи паласки, закачени отпред на колана му, се издуваха от четирите тридесетпатронни магазина за отделонната картечница. Няколко милки, сиреч противотанкови гранати, висяха на раменните му ремъци. Освен това носеше на колана си окопната лопатка, манерката за вода и щика. Малката му сухарна торба беше натъпкана с гумирано платнище (предназначено и за наметало, и за дъждобран), няколко консерви говеждо, шепя корави бисквити; а дреболиите като цигари, чай и мляко на прах бяха заврени в двете половинки на съдинката за храна. Повечето войници бяха натоварени и с петсантиметрови минохвъргачни гранати или противотанкови пушки. Всеки, включително и офицерите, носеше не по-малко от тридесет килограма.

Първа рота потегли в тъмното, та след броени минути да се озове сред лабиринт от канари и каньони. Предполагаше се, че съм вещь по картите, и затова бях упълномощен за водач, но спирах толкова често и толкова често бърках, че Алекс се видя принуден да ме смени — с не по-голям успех. Ръмжейки от яд, той спираше час по час да проучва картата в мътната светлина на затулено джобно фенерче, докато най-сетне се принуди да приеме факта, че тя не ни върши никаква работа.

След неуспеха с картите ни оставаше само един избор: да караме по компаса направо към Валгуарнера. Това се оказа крайно трудно, тъй като не можехме да изминем в която и да било посока повече от десетпетнадесет метра, без да се натъкнем я на недостъпна канара, я на непроходима клисура.

Напук на всичко ние се лутахме нагоре-надолу, напред и назад, спъвайки се един в друг, в скалите или в чепатите храсталаци, и блуждаехме до изнемога досущ като деца, които играят на сляпа баба. Въпреки нощния студ (наближавахме височина от хиляда и двеста метра) тънките ми памучни дрехи скоро прогизнаха от пот.

След няколко часа, през които се лутахме като слепци, иззад назъбените канари се показа месечината. И ние я благословихме, понеже без нея надали някога щяхме да се измъкнем от туй безумно лутане. Тя обаче освети единствено мъченическите форми на пейзажа и ни разкри факта, че след ротата няма никой.

Алекс на часа ме прати на опашката да възстановя контакта, но аз не намерих и помен от останалата част от батальона. Другите три стрелкови взвода, както и щабът на батальона, сякаш се бяха изпарили. Това, че бяхме останали съвсем сами, като че не смути кой знае колко Алекс; обратното, дълбоко в себе си той май беше очарован от възможността да поведе своя си война с немците.

По-напред обаче трябваше да спечелим битката с неодушевления враг. Часове наред ние се мъчехме, изкачвахме безброй канари, плъзгахме се по обрасли с кактуси урви, без да открием следа от човешки крак. Бяхме близо до пълното изтощение, когато, пуфтейки като локомотив, Алекс най-сетне предаде водачеството на Пади Райън, който след малко съзря някакво муле.

Мулето бе заспало на пътека, която, както бързо открихме, водеше към каменна колиба на неколкостотин метра. Ето че отново открихме света!

Оная нощ ротата бе придружавана от лейтенант Пат Амооре, приветлив и жизнерадостен младеж от Британския разузнавателен корпус, временно прикрепен към полка като преводач. Тъй като се държеше и приличаше на герой на Ноуел Кауард^[1], някои от младшите офицери го презираха. „Пълен с вятърничавост!“, го описваше с ненавист Пади Райън; но на мен Амооре с нещо ми допаднаше. Под безупречната си английска външност той носеше италианско потекло и говореше езика като роден. Сега му възложихме да измъкне обитателите на колибата и да разбере къде, по дяволите, се намираме и още по-добре — къде се намира Валгуарнера.

Да разбудим двойката грохнали старчоци, населяващи колибата, не беше трудно, но виж, да се разберем с тях, след като ги събудихме,

се оказа недотам лесно.

Ужасена от това нашествие в техния затънтен планински каньон, старицата завреця като вещица, а съпругът ѝ, който се надигна от леглото гол като младенец, истерично се замоли на всемогъщия господ да пожали живота им.

Така се стреснахме от шума, който двамата старци вдигнаха заедно с мулето (то с рев призоваваше своите си богове за помощ), така се уплашихме, че ще привлече вниманието на немците, където и да бяха те, че се отказахме от разпита и побягнахме надолу по току-що откритата пътека — право срещу дулата и вирнатите пушки на Трета рота, която също сама и залутана, също така ужасена от лудешката патардия, която бяхме вдигнали, се беше приготвила да се защитава до смърт срещу бог знае какви среднощни страхотии.

Ние, двете роти, така се израдвахме, че сме се открили една друга, че трябваше да мине известно време, преди Алекс и Роли Клиуърт — командирът на Трета рота, да ни организират и отново да ни поведат на път.

Стръмната пътека се спускаше на север по нанадолнището и когато източните върхове блеснаха под първите лъчи на зората, тя ни отведе на някакво шосе. Предпазливо изминахме известно разстояние и в двете му посоки, без да видим някого или пък да разберем какво е то и закъде води. Във всеки случай едно беше сигурно: както си личеше от дълбоките следи от танкови вериги, наскоро по шосето са минали доста военни коли, които не биха могли да са наши.

Време беше за почивка. От отсрещната страна на пътя се издигаше полегат хълм, чиито склонове, терасирани и обкръжени със зидове, бяха добро укритие. Под покритието на брэнките шестте ни взвода притичаха през издълбаното шосе и се покатериха по нанагорнището, за да заемат позиция, от която да наблюдават двете посоки на пътя.

Голяма беше изненадата ни да открием, че хълмът вече е зает от няколко десетки бегълци, потърсили тук убежище при сражението между Трета бригада и немците на запад.

От тези уплашени селяни Пат Амооре разбра, че Валгуарнера е само на километър и половина оттук, но не се вижда от издигащото се пред нея било и че е пълна с тедеши — или варвари, както италианците наричаха немците. Те също му казаха, че този път е

втората по големина магистрала за Катания и че често се използва от немските военни коли.

Наслуки и с божия помощ бяхме изпълнили първата част от нашата задача. И все пак не можехме да докладваме за успеха си на останалата част от батальона — или пък на някой друг, тъй като походните радиостанции, които работеха горе-долу добре на къси разстояния и на морско равнище, се оказаха сред този планински терен безполезни. Не можехме да се надяваме и на подкрепата на приятелските войски или на артилерията. При тези обстоятелства дори Алекс Камбъл не искаше да подлага на рискове нашия малоброен отряд и да атакува фронтално града. Те с Клиуърт заключиха, че след като сме отсекли пътя, свързващ немските сили с техния тил, най-доброто нещо е да си кротуваме тук и да се помъчим да го задържим отрязан.

Зората се пукна и голямото бяло слънце набъбна над далечните планини, за да прогони нощния студ. Очите ми натезаха и през дрямка дочух откъм групата бежанци женски шепот. После очите ми се затвориха и ми се присъни лятно слънце на пясъчен плаж и група стройни момичета, които ме молеха да се присъединя към техния сластен танц. Зарях се бавно към тях през въздуха, превърнал се в хладна вода, но сънят внезапно се взриви в трептящо стакато от картечен и карабинен огън.

Скочих на крака и видях, че пътят вече не е безлюден. Шест огромни, боядисани в зелено камиона изскърцаха със спирачки току под нас. Гледах втренчено, безсилен да повярвам на очите си, как челният камион тежко се заби в канавката, бавно се наклони и изсипа две-три дузини облечени в сиво войници. Изкрясках на моите хора, някои от които още бяха упоени от съня, и диво заповядах на картечарите да заемат позиция.

Шестте камиона караха над сто и петдесет немски пехотинци. Те бяха пътували цяла нощ, за да подсилят другарите си, които задържаха настъплението на Трета бригада, и сигурно повечето са дремели или спели, когато почнахме да ги обстрелваме.

За момент вниманието ми беше отклонено от Шарон и Робинсън, двете обикновено флегматични селски момчета, които ме питаха дали да пуснат в действие нашата газохвъргачка. После при един яростен вик се обърнах, за да видя как Алекс Камбъл се спуска по

нанадолнището. Той държеше в здравата си ръка лека картечница и тичайки, даваше къси откоси. Макар и захапал между зъбите си почти изтлял фас, той все пак ревеше като вбесен минотавър.

За броени секунди огънят ни се разреши — всички се бяхме втренчили в Алекс, настръхнали от ужас пред онова, което той вършеше. Няколко немци се опитаха да използват затишието, за да заредят карабините и шмайзерите. Междувременно Алекс бе стигнал само на няколко метра до най-близкия от тях и аз очаквах огромното му тяло да се стовари върху земята. Изглежда, този страх обори всички ни, защото двете роти тутакси започнаха да стрелят. Тракането и ръмженето на бомбите и гранатите прерасна в кресчендо... и отсечката от пътя под нас се превърна в касапница.

Алекс съсредоточи необузданата си ярост върху един-единствен камион и когато престана да го обстрелва от разстояние пет-шест метра, парливата му омраза към неприятеля трябва да се бе уталожила. В камиона се гърчеха и агонизираха двадесет, пък и повече немци.

Междувременно войниците от другите камиони отчаяно се мъчеха да се измъкнат през сгъстяващата се завеса от куршуми, гранати и мини. Малцина от тях се добраха до недотам сигурния подслон на крайпътните канавки, като повечето бяха ранени. Когато те и малкото оцелели започнаха да правят неистови усилия да се предадат, стрелбата затихна и скоро групички от нашите поведоха пленниците от пътя към хълма.

Охранявани от отделението на ефрейтор Хил, което бе заредило карабините, ние с Амооре отидохме на шосето да разузнаем. Разузнаването се състоеше най-вече в това да преброим убитите и ранените и да търсим в напоените с кръв куртки военните карти за самоличност — документите и „золдбюхерите“ (немския вариант на нашите разплащателни чекове). Но след малко вече не издържах на зловонието и тъжната гледка и оставих Пат да се оправя сам с тая зловеща работа.

Разстроих се най-вече не от мъртвите, а от ранените немци. Те бяха доста и повечето, изглежда, бяха с тежки контузии. Почти с нищо не можехме да им помогнем. Нямахме излишни медикаменти, нямахме дори вода. Един от санитарите им беше сред шепата неранени пленници, но и той бе безпомощен, защото не разполагаше, нито с лекарства, нито с превръзки.

Оная кланица все още ме преследва със злокобната картина: шофьорът на един от камионите бе увиснал над кормилото през счупеното предно стъкло и хълцаше с големи пръски розова пяна под съпровода на звук, наподобяващ водна помпа, която всмуква въздух, а продупчените му дробове се мъчеха да изхвърлят от собственото му сърце кръвта... в която той бавно се давеше.

Малко след като се върнах на ротната позиция, един младши офицер, когото не ще назовем, намекна, че най-доброто, което сме могли да направим за ранените немци, било да ги отървем от мъките. Когато ние останалите реагирахме остро срещу предложението му, той се опита да се оправдае:

— По дяволите, те ще изпукат от жажда или чисто и просто ще останат без кръв. Не ще и дума, по-благородно е да им пуснем по един куршум в главите!

— Я да млъкнеш!

Алекс, който незабелязано се бе приближил, бе зачервен и ядосан.

— Само да си посмял да избиваш пленници! Я си опитал, я съм те пратил на военен съд с обвинение в убийство!

Това, че човек дава воля на подобни чувства, след като преди броени минути е изклял двадесетина-тридесет немци, навремето не ме учуди. Сега обаче ме шокира. Границата между жестокото убийство и героичното кръвопролитие мъждука и се колебае... и става невидима.

Макар че не можехме да го разберем, Втора и Четвърта рота също бяха успели да стигнат до магистралата на няколко километра западно от града. Там те с противотанковото оръдие извадили от строя доста немски автомобили, включително и един брониран полугъсеничен влекач на оръдие осемдесет и осем. Благодарение на едновременните си атаки бяхме изолирали позицията на немците пред Трета бригада; но затова пък бяхме разбунили във Валгуарнера едно истинско гнездо на стършели.

Малко преди десет часа група камиони предпазливо потегли по пътя на изток към нас, но на два километра се спря и се укри и скоро след това бяхме нападнати от няколко роти пехота, подкрепяни от осемдесет и един милиметровите минохвъргачки. Тази атака падна

най-вече върху Трета рота и ние я отбихме, като загубихме двама убити и трима ранени.

Затишието, което последва, беше краткотрайно. Една част от дванайсетсантиметрови тежки минохвъргачки заобстрелва нашите твърде плитки надлъжни окопи с осемнадесеткилограмови бомби. Едновременно с това голям брой бронирани коли запълниха покрай пътя, стреляйки с дванайсетмилиметровите оръдия и картечниците, за да покрият следващата атака на пехотинците. И малко подир това бумтежът на сто и пет милиметров снаряд ни предаде лошата новина, че срещу нас бие немска артилерийска батарея. Това вече беше твърде много за сицилианците-бежанци, които се пръснаха като кокошки край кокошарник, и навели гърбове, хукнаха надолу по пътя, пришпорвани от единичните карабинни изстрели на немците, които, изглежда, ги бяха помислили за някои от нас.

Стига да можехме да открием и ние артилерийски огън, щяхме да се задържим малко по-дълго, но запасите ни от боеприпаси за пушките, минохвъргачните снаряди и гранатите застрашително намаляваха и останехме ли тук, в крайна сметка сигурно щяха да ни обкръжат. И затова Алекс като по-висш ротен командир неохотно заповяда да се оттеглим.

Не споделях неговото нежелание. Не беше трудно да си представим какво щяха да направят немците с всеки пленен канадец, след като бяха видели как сме изпоклали пехотинците им от камионите. Най-напред се оттегли Трета рота, а когато дойде моят ред да поведе взвода през обстрелвания с куршуми път и по отсрещните голи склонове, аз се понесох така сякаш ми бяха поникнали крила.

Малко след като се укрех под извисилата се на стотина метра от пътя скалиста могила и привършвах с окопаването на леките картечници, с които да прикрия другите взводове, до мен се строполи Алекс.

— Изпратих Трета рота напред — изгрухтя той. — Отведоха пленниците и тежко ранените от нашите и ни оставиха всичките си боеприпаси. Ще ги държим, докато можем... Помъчи се да държиш тия копелета далеч от шосето... — Той кимна към Валгуарнера, откъдето се бе появил още един керван от камиони, този път ескортиран и от няколко танка. — Но наложи ли се да се измитаме, вие ще осигурявате тила.

Отначало новата ни позиция не беше чак толкова лоша. Врагът, който сновеше долу в равнината, не знаеше къде точно се намираме, така че неговият огън, макар и все по-масиран, не достигаше целта. Немците не можеха да ни открият, понеже заради недостига от амуниции се видяхме принудени да отговаряме само със снайперска стрелба и картечни откоси.

Най-злият ни враг на този нажежен от слънцето склон беше жаждата. Всичките ни манерки отдавна бяха пресушени, от което езиците ни се издуха, устата ни пресъхна и беше истинска мъка да приказваме един с друг. Не можех да си позволя дори цигара, макар че страшно ми се пушеше. Ние бяхме зле, но десеторно по-зле се чувствуваха ранените, които в Първа рота бяха досега към дузина.

Тогава Алекс събра четиримата взводни — мен, Пади Райън, Ал Парк и Пат Амооре — в падина, която немците не можеха да видят.

— Някой офицер трябва да слезе с група войници в равнината и да донесе вода — каза той без заобикалки. — Кой ще иде?

Хвърлих поглед към Парк и Райън и видях, че и те ме гледат скришом. Никой от нас не продума — тримата бяхме сигурни, че да слезеш в долината е равносилно на самоубийство.

Пат Амооре бе този, който със своя перфектен английски наруши тишината:

— Дадено, шефе! Ще ида аз. Нали знаете, че не мога да стоя без работа.

Той взе със себе си само един артилерист със стенка и двама войници с карабини и след час те се върнаха, превити под тежестта на капещите манерки, които бяха напълнили на някакъв стопански кладенец — след като изненадали и избили неколцина немци в двора. На нас, тримата канадски младши офицери, ни идеше да потънем в земята от срам, докато поглъщахме своя пай от скъпоценната течност.

Към два след обед немците бяха събрали в долината под нас толкова оръдия, жива и бронирана сила, че спокойно можеха да започнат атака срещу цял батальон. Крайно време беше да се омитаме. Алекс ме тупна по рамото с яката си ръка и ми бутна с другата сигналния пистолет.

— Фишеко, измъкваме се. Девети взвод с ранените ще тръгне най-напред. След него Осми. Ал ще залегне точно зад билото, за да прикрива отстъплението ви. Той разполага с шест серии

минохвъргачни димки — само това е останало. Ранените ще ни забавят, затова трябва да тръгнем колкото се може по-бързо. Задържай по възможност. Щом си готов, изстреляй червена ракета, за да предупредиш Ал, че потегляш.

Алекс ни остави трите брени на Девети взвод, та да може той да помогне на ранените. С шестте леки картечници имахме голяма стрелкова мощ... или по-скоро бихме имали, тъй като ни бяха останали едва по една-две ленти за всяка от тях.

Изпълзях, провирайки се, по ръба на могилата и предадох по редицата да се стреля по всичко, което се движи, но да не се прахосва нито един куршум. Чух как зад мен се затъркаляха камъни, когато Осми и Девети взвод излязоха на открито и се втурнаха по стръмните склонове. И тутакси над главите ни се изсипа метална градушка от МГ-42, злокобно преследваща нашите отстъпващи другари.

В този миг гледах през бинокъла и по някаква случайност видях, че иззад шубрака от другата страна на пътя припламва огън и се вие тънка струйка дим. До мен, зад картечницата на отделението, лежеше Мичук и аз го сграбчих за ръката, мъчейки се да го накарам да види онова, което бях видял, но той не можа да улови целта. Обърна се и бутна прицела на картечницата към мен.

— Ти я нацели, младок! — ми каза... и се ухили.

От допира на картечницата усетих същото въодушевление, каквото ме бе изпълвало като малък през октомврийските дни в Саскъчуон, когато вдигах и насочвах иззад прикритието на езерния камъш ловната си пушка към приближаващото ято зеленоглави диви патици.

Рамото ми се разтресе, когато брениката звънко гръмна. Пред шубраците се вдигнаха ситни облачета прах, които след миг се стопиха. Давах изстрел след изстрел, докато картечницата не млъкна с тежкото „клънк“ и спусъкът се прибра в празния пълнител. Мичук бързо измъкна празния пълнител и го замени с нов.

— Дай им още веднъж! — изкрещя той ликуващо. — Хубаво ги спипа кучите им синове!

Може би беше прав. Едно обаче бе сигурно — след като изпразних и втория пълнител, иззад шубраците вече не стреляха, не даваха никакъв признак на живот. От друга страна, изобщо не бях се

целил по човек, така че не ме терзаят спомени за хора, които лежат убити или агонизират зад пушките. И съм много благодарен.

Осемдесет и един милиметровите мини вече забумкаха надолу по склоновете, затърсиха ни и изпълниха въздуха с воя и свистенето на металните парчета и скални отломъци. Долу от пътя един танк „Марк III“ вдигна дулото на оръдието си възможно най-високо и ни заобстрелва с петдесетмилиметровите си снаряди. Във всички отношения положението ни ставаше повече от напечено и разтревожен, аз погледнах назад да видя как се чувствуват другите два взвода. За голямо мое облекчение те бяха слезли от хребета и сега бяха извън обсега на прекия вражески огън. Но като видях часовника, разбрах, че те са вървели някакви си десетина минути — твърде недостатъчно, за да се отдалечат от немците, които оттегли ли се Седми взвод, щяха да тръгнат по петите им.

Ох, как само ми се искаше да се махнем! Минохвъргачният и картечният огън на немците непрекъснато се засилваха. Трима от моите хора вече бяха ранени, макар и, слава богу, леко. Почти свършихме амунициите. Бронзовата дръжка на ракетния пистолет пареше в дланта ми. Поотдалечих го от себе си и, не щеш ли, чух едно „пуф“, след което над нас припламна червена ракета. Без да усетя, бях натиснал спусъка.

Ракетата още не бе изгоряла, когато първият димен снаряд от петсантиметровата минохвъргачка на Ал Парк падна отвесно точно пред възвишението и кълбата бял дим ни закриха от погледа на врага. Още една бомба, още едно попадение и димът се сгъсти.

— Махайте се оттук, по дяволите! — изкрещях аз с все сила и взводът се разбяга като мишки, преследвани от котка. Вече никой не се съобразяваше с другите, добре, че имахме късмет, и до един се прехвърлихме през хребета, преди да се е разсеял димът от последната мина на Ал.

Докато се връщахме през планините на позициите си, малко ни поолекна — пак ни чакаше същият преход, както и на отиване, само че сега поне виждахме къде стъпваме и смазващата умора се стопяваше при спомена за една бляскава битка, която бяхме провели добре и бяхме спечелили.

През целия този дълъг следобед и през нощта капналите мъже се влачеха на малки групи из хълмовете, докато в полунощ полкът отново

се събра — с изключение на мъртвите и на ранените, които бяхме оставили в планинската долина, охранявана от един от взводовете на Трета рота. На следващата утрин те бяха изнесени от нашите санитарии, които извършиха малко чудо, маневрирайки с натоварените носилки през страховитата пустош.

Същата нощ фелдмаршал Албер Кеселринг, главнокомандуващ немските съюзници в Южна Европа, предаде в Берлин по радиостанцията своя ежедневен доклад за ситуацията:

„... и близо до Валгуарнера попаднахме на войски, обучени за планински бой. По всяка вероятност те принадлежат на Първа канадска дивизия. Нашите сили успешно се откъснаха от сражението с тях.“

Първа рота получи разрешение да почива през по-голямата част от следващия ден, но късно след обед Алекс ме изпрати в Щаба на батальона, за да предам на Джими Бърд, адютанта, списъка със загубите. Неизменният прякор на Джими (Квачката) много му подходеше, защото той наистина приличаше на квачка — все сумтеше, все се суетеше и кудкудякаше над нас, като че сме деца с птичи ум.

Тъй като вече рядко имах случай да се добера до Батальонния щаб, използвах възможността да поразпитам Джими за предстоящите планове. Той не беше особено разговорчив.

— Ти пък, Фишеко — отвърна ми той надутото, — откъде бих могъл да знам какво ще стане? Не е моя работа да подпалвам света! Това е работа за безценните ни началници. Всичко, което върша аз, е да слепвам парчетата, след като вие, глупците, сте объркали всичко!

Смръщен, затърих камиона на разузнавателната част — Мозъчния вагон. За първи път, откакто ме преместиха в Седми взвод, посещавах старата си част — сякаш оттогава бяха минали цели години. Двама от скаутите ме посрещнаха с прекомерно радостното: „Добре дошъл пак при нас!“

„Бойният“ Кокин, английският офицер-разузнавач, който ме бе сменил, се бе надвесил под брезентовото платнище на камиона над голяма карта, покрита с прозрачна пластмаса. Той енергично

отбелязваше върху гладката повърхност с червени и сини химически моливи нашите и вражеските позиции. Взрях се през рамото му и за пръв път, откакто акостирахме в Сицилия, що-годе получих представа за положението върху „голямата сцена“.

Италианците на практика се бяха предали, а четирите немски дивизии, които по това време се намираха в Сицилия, бяха безсилни да удържат целия остров и затова се опитваха да установят в североизточния му край укрепена зона със защитна линия на около седемдесет и пет километра западно от Катания, простираща се от източното крайбрежие навътре към планините и оттам на север, за да опре отново при град Кефалу в брега.

Кокин обясни, че докато американските сили обкръжавали тази територия откъм запад, главният удар на Осма армия южно от Катания бил спрян от масирани немски бронирани сили. Ето защо на Първа канадска дивизия бе заповядано да разсече възела, като се вклини от северозапад към Катания.

Сражението при Валгуарнера всъщност бе началото на тази операция. Сочейки с пръст картата, Кокин продължи да разяснява:

— Сега, както виждате, трябва да свърнем на изток. Но най-напред трябва да ударим в центъра отбранителната линия на фрицовете откъм другата страна на Дитаино. Ето тук.

Широката долина на река Дитаино лежеше на около осем километра северно от нашия бивак, в подножието на внушителна верига оголени планини, които се извисяваха към далечния, покрит със сняг конус на вулкана Етна. Кацнал точно на пътя върху това било досущ като титаничен закотвен кораб, един отдалечен бастион от високи планини се издигаше на деветстотин метра над долината, господствайки над цялата местност наоколо. Това беше „опорната точка“.

Кокин посочи на картата селце с името Асоро, сякаш повиснало във въздуха току на ръба на опряла в небето издатина.

— Костелив орех, не се и съмнявам — каза той делово като всеки военен. — Но е ключ към цялата позиция... Най-напред укрепено от сицелите около хиляда години преди новата ера. И оттогава цитадела срещу окупаторите... На времето, когато завладял Сицилия, Рожер Нормандеца построил страховита крепост... Смятали я за

непристъпна... Нищо чудно, нали? Трябва да разполагаш с коза с криле, за да изкачиш това дяволско място!

— Имате ли представа кой го държи?

— Разузнавателният корпус предполага, че на нашия фронт е 15-а танково-гренадирска дивизия. Част от шайката на дъртия Ромел. Банда яки педераста, но яки или не, някой трябва да ги измъкне оттам. Може да сме и ние. Да се надяваме, че ще е така, а?

Връщах се безгрижен, дори въодушевен, в маслинената горичка, където лагеруваше ротата — още не бях придобил стария войнишки навик несъзнателно да пресмятам рисковете във всяка нова операция и да претеглям, шансовете. Все още бях достатъчно наивен, за да споделям надеждата на Кокин, че именно ние ще превземем Асоро.

Когато на следващата сутрин се събудих, слънцето едва-едва бе осветило далечните върхове, но платнището върху купчината слама, която ни беше вместо дюшек, вече пареше при допир. Някой разтърсваше ръката ми. Обърнах се и стъписан видях Ал Парк, който бе надвесил дългото си лице над мен:

— Ставай и напред, сине мой! Алекс замина за Батальонния щаб за инструктаж. Изглежда, че ни се отваря нова работа!

През нощта Едмънтъновият полк бе стигнал река Дитаино и прехвърлил през нея потони. Преди изгрев те бяха заместени от нашата братска част, Кралския канадски полк, и вече по видело нейните войници се притаиха в набързо изкопаните расичащи окопи, извърнали със страхопочитание очи към величествената канара на Асоро.

Немците върху издатината не се смутиха. Те нямаха особени основания за тревога, тъй като беше очевидно, че фронталната атака по лъкатушния, криволичещ път, водещ право нагоре от дъното на долината, би била равнозначна на самоубийство. Асоро не можеше да бъде нападнат и по фланговете. Единственият възможен достъп от запад бе през град Леонфорте върху хълмовете, който бе укрепен от природата почти толкова добре, колкото и самият Асоро. На изток се простираше пуцинак от урви и хребети досущ като оня, с който се сблъскахме при Валгуарнера — този тук обаче завършваше в подножието с почти вертикална скална маса, издигаща се горе-долу на 350 метра, за да свърши при древната норманска крепост, коронясала върха на Асоро.

Преди четири хилядолетия Асоро бил успешно защищаван от мъже, въоръжени само с бронзови саби, копия и прашки. Според Кокин оттогава никой не бил го щурмувал с успех. Сега, в наши дни, той бе в ръцете на едни от най-добрите войници в света, въоръжени с най-модерни оръжия. Асоро изглеждаше буквално непревземаем.

Такъв изглеждаше той всъщност на бригадния генерал Хауард Греъм, командувач Първа бригада, на когото бе заповядано да го превземе. Както и на подполковник Брус Сътклиф, когато той на свой ред получи заповед да ръководи атаката.

След като нареди на Джими Бърд да събере батальонните командири за инструктаж, който ще получат, след като той се върне, на 20 юли сутринта Сътклиф пое, придружен само от Кокин, на собствено разузнаване. Щом стигнали Дитаино, те двамата прекосили сухото речно корито и се добрали до един от предните наблюдателни постове. Той представлявал плитък окоп, едва побиращ артилерийския наблюдател, който вече бил в него. Сътклиф и Кокин се притаили на открито, разгърнали пред себе си картите, дигнали биноклите с блещукащите на слънцето стъкла и напрегнато почнали да изучават мощната крепост, извисила се пред тях. Така и не разбрали, че оттам също ги наблюдават.

Дулото на едно оръдие осемдесет и осем се насочи от склона на Асоро към откритата долина. Секунди по-късно облак от жълт прах и черен дим закри наблюдателния пост... и под неговия саван останаха да лежат Сътклиф и Кокин — първият — убит, вторият — агонизиращ.

Макар все още да не бяхме осъзнали загубата на загиналите в безредието и суматохата на предишните битки, гибелта на Сътклиф и Кокин ни разтърси дълбоко. Тя разпръсна бледите останки от илюзията, че истинската война не е нищо повече от възбуждащо продължение на бойните игри, и ни възпламени с ярост срещу врага. Те паднаха покосени, още преди да е започнало сражението, и в това имаше нещо безнравствено, почти порочно. Щом го научих, започнах донякъде да разбирам омразата на Алекс Камбъл срещу германците.

След смъртта на Сътклиф командването на полка премина в ръцете на майор лорд Джон Туийдсмюр. Едва тридесетгодишен, с мек говор и лека склонност към заекване, той беше висок, русокос внимателен английски романтик, сякаш дошъл от друга епоха... може би от епохата на прочутия си баща. „Туийди“, както го наричахме зад

гърба му, бе търсил на времето приключения като търговец от фирмата „Хъдсънс бей“ в Арктика, после като фермер в африканската степ и накрая като войник в Канадския пехотен батальон. Но до този час голямото приключение в традиционния смисъл на думата му се беше изплъзвало.

Същия следобед Туийдсмюр, заедно с новия заместник-командир майор Ак Ак Кенеди, се отправи да разузнае местността. Той изгледа извисилия се колос на Асоро с мечтателния поглед на един Лорънс Арабски и се убеди, че единственият начин да направи невъзможното бе да опита невъзможното. След което реши, че батальонът ще приеме деснофлангова атака през нощта, ще се изкатери направо по непроходимите урви до подножието на голямата канара, ще изкачи отвесната ѝ стена и точно по изгрев слънце ще превземе изненадващо върха.

Щом бригадният генерал Греъм, сам Чевръст пикльо и предшественик на подполковник Сътклиф като офицер, командущ полка, чу този план, той тутакси го отхвърли. Години по-късно Греъм ми разказа: „То си беше чиста лудост. Вероятността Туийдсмюр да погуби целия батальон бе кажи-речи стопроцентова. Представях си с ужас атаката на леката бригада и щях да му кажа: да не си посмял! Но точно тогава си помислих, божичко, че той може и да успее. И така, оставих го да тръгне... но през следващите дванадесет часа не можех място да си намеря.“

Разбрах за какво се готвим едва на инструктажа в нашата рота. След като ни изложи общия план, Алекс се впусна в подробности:

— Трябва да създадем от по двадесет по-ячки войници и по един офицер от всяка стрелкова рота специална щурмова група, която ще командувам аз. Няма да носим нищо, освен амуниции и оръжие. Ще водим батальона през местността, ще изкачим урвата и ще превземем крепостта. След това ще я държим, докато дойдат другите. Райън, ти си старшият взводен, затова оставаш и поемаш командването на Първа рота. Парк, ти ще му помагаш. Моуът, ти ще дойдеш с мен.

И до ден днешен се чудя защо Алекс избра мен. От държането ми в Седми взвод той трябваше отдавна да е наясно, че не съм замесен от тестото на героите. Може би искаше да ми даде възможност, която стига да оживея, би ме осенила с лекия допир на онова, което французите наричат глоар^[2] и което да ме превърне в истински воин.

От друга страна, ние, избраните офицери, трябваше да изберем на свой ред по двадесет души и той може би е чувствувал, че е длъжен да вземе и мен, та да е сигурен, че най-добрите от невъзпитаните, но добре биещи се хулигани от Седми взвод ще влязат в щурмовата рота.

Във всеки случай самият факт, че ме избра, ме изпълни с такава самонадеяност и гордост, че според разочарования Парк съм се бил подул „като жаба, пълна с пръдня“. Същевременно страшно се изпопритесних — не толкова от перспективите какво може да направи неприятелят, колкото от мисълта, че трябва да съм на висотата на онова, което ще изискват от мен. За щастие, нямаше много време за притеснение. Оставах ни някакви си два часа преди „старта“.

Едвам смогнах да си избира хора и да се погрижа те да бъдат инструктирани и въоръжени за предстоящата задача. Включих всички войници от отделението на Мичук, защото, с изключение на А. К. Лонг, те бяха кой от кой по-издръжливи. Двоумех се за Лонг, но тъй като ми беше симпатичен, го писах в нашата дружина.

По здрач, настроени за действия, вече се бяхме разпределили и му бяхме ударили голямо ядене. Не изглеждахме особено добре в ролята на воители. Големите денкове и торбите с резервното облекло, ботушите, одеялата и личните принадлежности поради пропуск на щаба не бяха разтоварени при десанта. И след десетте дни, през които изобщо не можахме да си постегнем и поизчистим дрехите, пък и себе си, ние бяхме страшно мръсни и одрипавели. Съдраните ризи и шорти не бяха чак толкова страшни, но чорапите ни се бяха изтъркавали, изпокъсали и така се бяха вкоравили от потта, че някои войници ги бяха захвърлили. А да не говорим за ботушите ни — след солената вода, в която прогизнаха, и дългите километри ходене по каменистите пътища и скалистите склонове те се бяха напукали и зейнали; и се превръщаха в истински проблем за рота от пехотинци с мисия като нашата.

Туийдсмюр направи, каквото можа. Влекачите за брентите дойдоха да ни прекарат колкото се може по-напред. А това напред не бе много далече. След като прекосиха един от каменистите ръкави на Дитаино, изрит под вражеските снаряди с булдозери от инженерния отряд, влекачите се покатериха само на неколкостотин метра, за да спрат пред лабиринт от стръмни дерета, островърхи била и осеяни с обли камъни сезонни речни дъна, сега сухи като барут.

Наближаваше девет часа и ние закъснявахме. Слязохме бързо на четири крака от железните си коне и се строихме в една редица. Нямаше и полъх от вятър и въздухът бе пропит с остър мирис, който не ми излизаше от ума, докато не се сетих, че това е дъхът на градински чай — аромат, който за последен път бях усетил през лятото на 1938 година, когато бях заминал за пустинните равнини на Югозападен Саскъчуон да изучавам прерийните кучета, кукумявките, гърмящите змии и бухалите. Колко отдавна бе потънало всичко това в миналото. Сега бях частица от една пъплеца стоножка от хора, която се промъкваше със стотици сковани крака из мрака, спускащ се върху една друга пустош, върху един друг свят.

Гледахме да мълчим — опасявахме се да не ни открият. Беше изключено немците, колкото и сигурни да се чувствуваха, да не са оставили по този оголен склон поне някой пост.

Имахме няколко ужасяващи мига. Първият бе, когато скаутите ни се препънаха в зид, който, както се оказа, бе маскиран картечен пост. В него нямаше никой, но немците го бяха напуснали съвсем скоро — коричките черен хляб, които се валяха по земята, още бяха влажни.

Няколко часа по-късно водех колоната и чух как по отсрещния склон на черната клисура, в която слизахме като слепци, изтрополиха камъни. Шмугнах се обратно в сянката и напрегнат зачаках да отекне експлозия. Чух как тихо зареждат бренките и леките картечници и дигнах карабината до бедрото си, натиснал с потен пръст спусъка. Някой изшава, след което от мътния звезден светлик изплува стадо кози, следвано от млад дрипав сицилианец. Отначало той не ни видя, но козите ни усетиха и заблеяха. Момчето се сблъска лице в лице с мен, различило в тъмното неподвижните наобиколили го фигури на въоръжени мъже, и отвори невярващо уста. Не каза нито дума и бавно, като в сън, отмина.

Почна да се развиделява, а ние все по-настойчиво вървахме напред, водени от мисълта, че трябва да стигнем, да изкачим масивната канара, преди зората да ни е открила за врага, който имаше поглед върху всичко наоколо. Умората си казваше думата, но бе немислимо да забавим ход. От човек на човек си предавахме напред заповедта, гласяща да отстъпим водачеството на втория щурмови взвод и така да запазим скоростта.

Аз и моите двадесет сенки хлътнахме сред скалите, докато двадесет други се препъваха покрай нас. Много от тях куцаха. Десният ми крак беше в истинска агония, защото през напуканата подметка бяха влезли чепове и чакъл. Но видях и един войник без ботуши, който упорито се катереше през планините на Сицилия с босите си изнежени крака.

Щом останахме в опашката на щурмовата рота, ми се прищя да взема едно от онези чудотворни бензедринови хапчета, които ме крепяха през дългия ни поход от брега на морето. Струваше ми се, че след миг ще се строполя.

И все пак ние вървахме ли, вървахме — докато към четири часа се изкатерихме под бледата светлина на позакъснелия лунен сърп по последното било... за да открием ужасени, че подножието на планинската стена, извисила се над нас, все още е отделено от тридесет-четиридесет метрово дърво със склонове, стръмни като на древен защитен ров.

Беше невъзможно да го заобиколим. Нито пък имахме време да отстъпим, преди зората да ни е застигнала на открито. Слязохме някак си, премалели от болка, в огромната яма и си запроправяхме път през отломъците от облите камъни, изпълнили дъното, та най-сетне да се изправим, задъхани в подножието на урвата на Асоро, чийто хребет все още не се виждаше в бледнеещата нощ.

После пак се закатерихме и всеки един от нас направи по едно малко чудо. От издатина на издатина ние пъпмахме нагоре като огромна плесен. Залитнеше ли някой, прилепваше се, опънал мускули, докато другарите му го повдигнеха отзад или го изтегляха отгоре. Оръжието се предаваше от ръка на ръка; и никой не изпусна дори пачка патрони... което беше хубаво, защото и най-малкият звук щеше да е съдбоносен за всички ни.

Алекс бе наредил на моя и на още един взвод да водим изкачването. Моята дружина се случи от лявата страна и ние имахме по-голям късмет от съпровождащия ни взвод, понеже се натъкнахме на няколко тесни тераси — може би строени в далечна епоха, та да се отглежда по тях реколта за обсадените обитатели на крепостта, които сега бяха изцяло във властта на тръните и буренака. Те улесняваха донякъде придвижването, но докато да изкатерим няколко, аз съвсем грохнах. Някой се промуши край мен, обърна се и вдигна палец. Това

беше А. К. Лонг. Той скочи върху следващата издатина, после ме хвана за ръка и ме издърпа.

Небето откъм изток бе залято от вълна светлина. Зората се пукваше над нас със субтропична бързина. Лонг подскочи, за да се хване за ръба на следващата тераса, и изчезна над мен. После ужасяващо и ненадейно тишината бе нарушена от джавкането на пушка „Томи“.

Дори гласът на самия господ-бог, възвестяващ края на света, не би ме ужасил повече. Бях сигурен, че дрезгавото стакато, отекващо от рид на рид, ще стигне до слуха на всеки германец на сто и петдесет километра отгук. С конвулсивно усилие се вкопчих в, както се оказа, последната тераса и се изтеглих върху нея.

Разядената стена на древната крепост се издигаше съвсем наблизо. Точно пред мен, само на няколко метра разстояние, А. К. Лонг бе приклепнал на коляно с пушка, насочена към трима немски редници, застинали безжизнено като манекени от витрина до монтиран върху тринога телескоп. В краката им лежеше един сержант-артилерист... първият човек, който загина в този ден върху хребета на връх Асоро.

А. К. Лонг погледна към мене и върху лицето му се изписа огромно удивление. Когато отвори уста, той говореше така, сякаш го е срам, сякаш иска да се извини — на мен или на оцелелите немци:

— Щуравото копеле... посегна към проклетата си пушка...

Гласът му заглъхна и в последвалата тишина ние бяхме като марионетки, наредени върху сцена, като кукли, които без кукловода са неспособни да раздвижат и мускулче.

После всичко избухна. Иззад хребета изникнаха глави в стоманени каски, които плъпнаха по няколкото акра сравнително плоска земя, увенчали върха. Джордж Болдуин, командир на един от щурмовите взводове, ме видя и извика, че ще претърси полуразрушената крепост. Магнах в знак на съгласие и щом останалите от моя взвод се събраха зад мен, ги поведох тичешком през платото, след което се спуснахме десетина метра надолу по отсрещния склон към няколкото ниски зида. Сигурен, че стрелбата е вдигнала в тревога немците, очаквах те да започнат всеки момент да ни обстрелват със снаряди. Ала спокойни в убеждението си, че Асоро е непристъпен, те не бяха оставили постове, освен артилерийския

наблюдателен екип, на който се бе натъкнал Лонг; дори и някой германец да бе дочул от другаде краткия изстрел на А. К., той явно не бе разбрал за какво става въпрос.

Вече се бе развиделило. Току под нас се бяха сгушили покривите на село Асоро, над чиито комини се виеха тънки синкави струйки дим. На четиристотин метра надолу по склона имаше тесен път, който водеше на юг, към главните немски отбранителни позиции по ръба на масива, надвесен над долината на Дитаино.

За наше изумление видяхме покрай пътя групи немски войници, събрани около сутрешните огънове в една сцена на ведро, почти домашно спокойствие. През далекогледа можах да различа как някои от тях се бръснат. Други стояха голи до кръста и се наслаждаваха на първите лъчи на слънцето. Един военен куриер мързеливо се тръскаше върху своя мотоциклет, махайки на няколко противовъздушни артилеристи, които закусваха край вдигащата пара полева кухня. Чу се боботене на тежки двигатели и от север се подаде продоволствен керван. Един, два, дванайсет камиона, натоварени с дажби храна, вода и амуниции, бавно се появяваха на хоризонта и буксуваха по стръмния наклон.

Легнал до мене, сержант Бейтс почти се гърчеше от възбуда:

— Ох, симпатяги! Я ги виж! Давай да ги опердадим на бърза ръка тия кучи синове!

Още преди да съм дал заповед, един от брен-картечарите от другите взводове натисна спусъка. Моментално дванадесетте бренки на щурмовата рота задействуваха, подсилени от няколко петсантиметрови минохвъргачки и тридесетина карабини.

Този огнен порой от хребета на Асоро трябва страшно да е изненадал немците; стига те да не бяха толкова много, чакаше ги поражение, като това при Валгуарнера. Но в 15-та танково-гренадирска бяха включени стари, калени в Африка бойци.

Макар че няколко камиона бяха ударени и два-три се взривиха, оцелелите шофьори се хвърлиха в канавките и започнаха да отвързват на огъня с автоматичните си пистолети. Обслужващите двадесетмилиметровата противовъздушна артилерия скочиха към оръдията си, обърнаха дулата и започнаха да ни заливат с потоци трасиращи снаряди. Видях дори как двама готвачи зарязаха тенджерите и тиганите, грабнаха пушките и откриха огън по нас.

Те се сражаваха храбро, но ние имахме предимството на изненадата, доброто прикритие и масирания огън, и едно по едно оръжията им замлъкнаха.

Тревогата бързо бе стигнала до немците, които държаха предните позиции, скрити от погледа ни на по-малко от километър южно от нас. Те веднага започнаха да изпращат обратно по пътя колите от фронтвата си линия, за да не бъдат те обградени. По два, по три камионите и влекачите на оръжие с рев идваха на пълна скорост и докато преминаваха отсечката, карабините и автоматите по тях ни обстрелваха. Някои се провряха, но не след дълго останките от онези, които не успяха, напълно блокираха пътя. Тогавата три бронирани камионетки завиха към крайпътната тревна ивица и заораха нагоре по склоновете към нас през лабиринта на лозята. Неуязвими за куршумите, те бяха спрени от все по-стръмния склон. От тях скочиха картечарите на една средна картечница и осемдесет и един милиметрова минохвъргачка, които се прикриха и яростно се заеха с нас.

Сражавахме се от някакъв си половин час, а немците вече контраатакуваха. Скоро ни чакаше още по-лошо. Няколко батареи с далечен и среден обсег, прикрили се точно на север от нас при подходите към Леонфорте, завъртяха оръдията си, за да ги насочат право към върха на Асоро.

При Валгуарнера бяхме посели вятър. Сега жънехме бурите.

Тъкмо бях придвижил взвода си към по-защитена позиция малко по-надолу по склона, когато всичко наоколо се взриви в ужасяваща какофония от звук и ярост. Тясното плато, върху което се бяха наблъскали близо петстотин човека, буквално изчезна под издигналата се плащаница от пепел и дим, изригваща със злокобни огнени езици.

Останал в тилския батальонен щаб от другата страна на Дитаино, „Дики“ Бърд бе наблюдавал трескаво Асоро:

— Беше просто ужасно! Целият връх на планината сякаш се взриви. Бях сигурен, че ще трябва да искам напълно нов батальон. Не виждах как поне един от вас, клетите, ще оцелее.

Въпреки че повечето от снарядите падаха на север от моя взвод, бяхме парализирани от яростта на този огневи вал. Легнал по корем зад част от каменния зид, дращех коравата като скала земя с тенекиената каска в безумен опит да се зария в недрата на планината.

Подозирам, че в тази наша първа тежка артилерийска бомбардировка повечето от нас изгаряха от желание да се превърнат в къртици.

Но ние не бяхме къртици и не можехме да избягаме. Нито пък да се оттеглим както при Валгуарнера, тъй като всеки опит да се смъкнем надолу по хребета щеше да ни превърне в пушечно месо. Не можехме дори да облекчим положението си, като атакуваме, защото запасите ни от боеприпаси вече заплашително намаляваха. Но да останем тук, означаваше да ни унищожат един по един с огъня и стоманата, сипещи се с разтърсващата си тежест отгоре ни.

Шумът, димът и суматохата бяха толкова големи, че ме откъснаха от всички, с изключение на Бейтс и няколко войници от Девети взвод, които се бяха сврели зад разрушения зид, приютил и мене. Не знаех, че неколцина от щурмовия ни взвод вече са ранени, нито пък че Шарон и Робинсън, тази спокойна и неразделна двойка, са премазани от директното попадение върху общия им окоп. Знаех само, че положението ни е отчайващо и че ще става още по-отчайващо.

Но отчаянието изостря ума. В този момент някой си спомни за телескопа на артилерийския мерач, който А. К. Лонг бе пленил. И един смелчак прибяга между взривовете, за да спаси мерача и да го отнесе при полуразрушената кошара за кози на северния склон, където Туийдсмюр и Кенеди бяха установили командния си пункт. Оттук те имаха добър поглед към долините на север, където бе разположена противниковата артилерия. Някога сам артилерист, Кенеди знаеше как да насочи противобатарейния огън. С мерника, с чийто скали можеше да изчисли разстоянията и градусите, той започна да определя вражеските позиции. След което предаваше тези координати на нашата артилерия. Тъй като портативните радиостанции бяха излезли от строя при Валгуарнера, Туийдсмюр настоя свързочниците да донесат един масивен, широкообхватен апарат, каквито обикновено монтират в танковете. Свързочниците го домъкнаха до подножието на урвата с муле, което после се строполи и умря от изтощение. Да го изкачат по нанагорницето трябва да е било за тях почти Херкулесова задача, но те все пак бяха успели.

Сега приливът започна да се обръща. Както вражеските оръдия стреляха срещу нас, проблясъците от дулата им ги издаваха и минути по-късно залпове, отпратени от нашите батареи с дълъг и среден обсег, се засипаха отгоре им. Кенеди продължи да атакува вражата батарея и

по обед много от противниковите оръдия бяха извадени от строя, докато оцелелите се оттеглиха на по-сигурни места извън обсега на всевиждащото циклопово око на Асоро.

Когато първоначалната бомбардировка отстъпи на спорадични артилерийски снаряди, ние събрахме ранените — а те не бяха никак малко — и ги скрихме в плитка пещера, където ги положихме върху обща сламена постеля. Тясното пространство скоро заприлича на кланица. Всичко потъна в кръвта, която блестеше по скъсаните, побелели от прахта дрехи, по голата, посивяла плът и жълтата слама. Капитан Кракауър, нашият военен лекар, разполагаше само с пакети за първа помощ, с които можеше единствено да опита да превърже зеещите рани. Въпреки това не се чуваха писъци на агония, може би защото благословената анестезия от шока все още притъпяваше болката. Разбрах, че от моя хибриден взвод един човек е убит и трима — ранени, но повечето от другите взводове бяха претърпели по-тежки загуби.

Ние, оцелелите, бавно идвахме на себе си. Стотиците снаряди, които бяха паднали с такава сила върху тесните предели на батальонния участък, ни бяха докарали почти до кома. Единственото, което би ни извело от това състояние, бе да правим нещо; но след като помогнахме на ранените, нямахме с какво друго да се разсеем, освен с това да направим по-дълбоки нашите плитки лисичи дупки в очакване отново да ни връхлети одеवेशният ад. И бях много благодарен, когато Алекс изпрати своя свързочник с поръчение, в което ми заповядваше да ида с един патрул до селото и да видя дали в него има немци.

Реших да взема със себе си само един човек и се спрях на А. К. Лонг. Всички съмнения, които по-рано имах относно неговите качества на воин, се изпариха след онова, което той направи на рида.

С нехайство, стигащо почти до небрежност — реакция на непоносимия шок от току-що изживяната бомбардировка, заслизах по криволичеща и стръмна чакълеста пътека, спускаща се към скупчените каменни къщи. Макар че някъде от северната част на селото стреляха с малокалибрени оръжия, свистящите и стенещи покрай нас куршуми изглеждаха почти безобидни в сравнение с онова, което бяхме изтърпели тъй скоро.

Когато пресичахме безгрижно изправени каменното мостче, прехвърлено през дълбоката клисура, Лонг залитна към мен и ме

дръпна да коленича.

— Какво, по дяволите, има?

— Улучиха ме!

Той се сви и заразглежда дясното си бедро... и после прихна да се смее.

Един куршум беше минал направо през приклада на праметнатата му карабина, беше рикоширал по медните халки на преплетения му колан, като дори ги беше сплескал, без обаче да остави и драскотинка по кожата на Лонг.

— Роден с късмет — беше единственият коментар на спътника ми.

Пресякохме моста вече на бегом, прикривайки се превити одве зад парапета, и къде-къде по-предпазливо влязохме в плетеницата от стръмни, тесни улички. Всичко наоколо свидетелствуваше, че селото е много древно и не по-малко бедно. Сиромашките каменни къщи, кацнали по склона, сякаш бяха пуснали корени в купищата мръсотия, която се бе събирала от последния проливен дъжд насам и щеше да продължава да се трупа, докато поредният потоп не отнесе сметта и изпражненията надолу по вонещите улици и не ги изхвърли в долината. Жителите явно се бяха изпокрили вдън земи по време на обстрела, тъй като селото изглеждаше безжизнено и запуснато, ако не се смятат черните рояци мухи, които се вдигаха като вихрушка под краката ни.

Пустите улици ни караха да се чувствуваме неловко. Внимателно ние притискахме гръб към олющените стени, докато излязохме на малък площад. Бяхме се свили плахо зад порутена постройка, когато видях една ръка да ни маха от близката порта. А. К. ме прикриваше с карабината си, докато аз се промъквах, за да разузная, вдигнал заредената пушка. Тогава от ярката слънчева светлина изникна притежателят на ръката и аз бях прочувствено поздравен на отличен английски от висок италиански капитан.

Преизпълнен с другарство и доброжелателност, капитанът ми обясни, че от зори той се криел със своята рота в близките мазета — не от нас, а от немските си съюзници. После ми разказа, че той и хората му били изпратени през нощта да заемат част от държания от немците фронт, но преднамерено се изгубили:

— Ние свършихме с тази война. Тя е работа на немците и нека немците си я правят. Каквито са варвари! Сега ние имаме щастието да се предадем на вас, британците, които сте наши освободители.

— Всъщност сме канадци — отговорих аз, като някак си неохотно поех автоматичния пистолет, който той протегна напред с дулото към мен. Хич и не се сетих, че с тия четиридесет-петдесет италиански пленници в нашия обкръжен на върха гарнизон ние бихме имали известно предимство.

— Там, където сме, е доста напечено — намекнах аз. — Може би ще е по-добре, ако вие, приятели, си останете долу, докато нещата се поохладят.

Високият капитан се усмихна и кимна сърдечно.

— И все пак, къде точно са немците? — попитах аз.

Все тъй усмихнат, той посочи към една от бедните улички, започващи от площада.

— Те са там — каза той радостно. В касас^[3] на края на тази страда^[4]. Току-що пристигнаха. Много са. И са добре въоръжени. Може би ще доведете повечко от вашите хора?

— Господи! — хлъцнах аз. — Може би си прав! Грация, грация^[5]... Хайде, Лонг, да се изпаряваме!

Оттеглихме се на бърза ръка и се върнахме задъхани в ротния щаб, който Алекс си бе направил в ниша в стените на крепостта.

Алекс не се учуди от доклада ми. Каза ми, че взвод от Втора рота се опитал да се спусне към пътя откъм северните покрайнини на селото и бил отбит от масиран малокалибрен огън. Немците затваряха обръча около нас.

Тъкмо се бях прибрал във взвода и денят бе разкъсан от стържещ, метален вой, който се издигна до оглушителна височина и сила, за да се увенчае с поредица от ужасни експлозии, които раздрусаха яката скала под изтръпналата ми плът. Блъсна ме вълна от нажежен като в пещ въздух и шест стълба дим и пушек се заиздигаха, заизвиваха се над руините на крепостта.

Така се запознахме с най-голямата ужасия във фронтовия войнишки живот през Втората световна война, с ракетната артилерия, която немците бяха нарекли с подвеждащото кодово име Небелверфер — димохвъргачки — и която Осма армия, натъкнала се на нея в края

на северноафриканската кампания, бе прекръстила Стенещата минохвъргачка.

Съществуваха две разновидности на тези страшилища. По-голямата съдържаше петдесет и пет килограма тротил. По-малкият вариант имаше заряд само от осемнадесет килограма, но изстрелваше на един път залпове от пет-шест заряда. Тези снаряди не се нуждаеха от оръдия, които да ги изтласкват към целта. Те се изстрелваха чрез електричество от най-прости железни или дори дървени рамки с няколко тръби или „кюнци“, монтирани върху две колелета. Можеха лесно да се укрият във всяка канавка или зад всяка стена и колиба, а противобатарейният ни огън беше почти безсилен срещу тях, тъй като немците рядко стреляха два пъти от една и съща позиция.

Последвалият обстрел със Стенещата минохвъргачка беше почти непоносим. Макар че предишните няколко дена бях сегиз-тогиз спохождан от чувството на страх, това, което сега усещах, си беше чист ужас. Залп след залп пропищяваше над нашите позиции, тежки взривове и раздрусващи ударни вълни се сипеха отгоре ми и цялото ми тяло се вдърви, а мускулите ми така се свиха, че вече не ми се подчиняваха.

Слава богу, тази нова бомбардировка не продължи дълго. Кенеди не изпускаше от око подстъпите към пътищата, а нашите оръдия стреляха унищожително точно и немците, които не можеха да придвижат камионите си до полесражението и да попълнят запасите си от боеприпаси, се видяха принудени да пестят снарядите.

От друга страна, ние бяхме започнали деня само с амунициите, които можахме да изкачим на гръб по урвата на Асоро, и сега бяхме стигнали буквално до това да броим всеки патрон. Бяхме останали без храна; и малкото мътна вода, която можехме да извадим от плиткия кладенец край крепостта, едва стигаше за ранените, които ставаха все повече и повече, а да не говорим за нас, останалите, които лежахме прежаднели върху този скален, напечен от безмилостното слънце чиреп.

След обед над Асоро се възцари напрегнато затишие. Все още тук-там стреляха и когато се отправих по поръчение на Алекс към Батальонния щаб, трябваше да премина през целия регистър от картечен огън. Немците вече бяха окупирали цялото селище Асоро и бяха пръснали из него снайперисти, които рядко, но доста

застрашително ни обстрелваха през счупените прозорци и през дупките, пробити в стените и покривите. Тъкмо един от тези невидими точни стрелци за пръв път ме накара да изпитам истинска омраза към вражите войници.

Моят взвод трябваше да пази югоизточните подстъпи към върха, но под нашия участък от периметъра врагът не предприемаше почти нищо и аз разреших на всички, с изключение на няколкото часови, да се възползват от затишието и да поспят. И аз бях задрямал, когато единият часовой ме извика. Пропълзях до ръба на иззиданата тераса, където бе залегнал той, и предпазливо надникнах, като се пазех от снайперистите в къщите отдясно.

На неколкостотин метра под нас едно сиво и очевидно дребно магаре упорито си проправяше път към селото през гъсталака от колове из лозята. Върху гърба му бяха метнати два закрити плетени коша.

— Откъде се взе? — попитах часовой.

— Не знам, сър. Преди минута го нямаше на хълма. Какво да го правим? Може да има нещо за кльопане в кошниците.

— Няма да го закачаме — казах аз. — Много е рисковано да се опитаме да го стигнем. Оставете го.

Нямаше нищо друго, което да представлява интерес, и аз вече се канех да допълзя обратно до окопа, когато часовоят възкликна:

— По дяволите!... Улучиха магарето.

Нещо — предполагам, че заблуден куршум — бе ударило дребното добиче в бута.

Раната бе сериозна, защото макар и магарето сякаш да не разбираше, че е ранено, и да продължаваше да се тътри през лозето, задният му ляв крак се влачеше отпуснат и вдървен.

Още преди да съм възприел случилото се, някъде из селото изтряска снайперистка пушка. Почти в същия миг чух месестото „тънк“ и един куршум прониза близо до коляното другия заден крак на магарето, раздробявайки тъй силно кокал и плът, че дребното добиче климна на една страна. Зашеметено, то полежа така, но след минута-две се замъчи да се изправи на крака.

Разбрах, че първото попадение не е било от заблуден куршум. Някой от немските снайперисти умишлено стреляше по животното, за да го осакати, с което да се позабавлява или просто да покаже точния

си мерник. Изтрещя трети изстрел. Магарето, което някак се бе закрепilo на предните си крака, отново се строполи с трети разкъсан крак! Сега бе вече напълно обездвижено, ако не се смята дългоухата му глава и сивата муцуна, която се вдигаше... клюмваше върху земята... вдигаше се... клюмваше отново... вдигаше се...

Войникът, който лежеше до мен, самият той селянин, не можа да се сдържи:

— Този скапан, противен мръсник! Ако ми падне, ще го взривя във въздуха!

Подир две-три минути, през които мълчахме, онази упорита стара глава пак се надигна... и пак клюмна. Вече не издържах:

— За бога, убийте това клето добиче!

Виках към непознатия, невидим немец, но часовоят до мен не разбра. Той бързо вдигна карабината, прицели се и стреля. Старото магаре повече не мръдна.

Затишието се проточи до късно следобед. И двете страни очакваха нощта: ние с надеждата, че ще пристигнат подкрепления и припаси; германците — че ще могат в тъмното да се хвърлят в контраатака.

Един час след залез слънце връз нас отново се изсипа гръмотевична бомбардировка и щом тя приключи, батальон от танково-гренадирската дивизия ни атакува от северозапад. Той бе пресрещнат, спрян и разбит най-вече от масирания огън на трите полка на нашата далечна артилерия, насочван право върху тях от Кенеди и благословената радиостанция. Още два пъти гренадирите се опитваха да се изкатерят по склоновете. Още два пъти те бяха отблъснати. След последния си напън те отстъпиха към пътя. След малко чухме шум от автомобили. Германците се бяха отказали от Асоро и се изтегляха от позициите си, контролиращи Дитаино.

С първите лъчи на слънцето звуците на войната заглъхнаха. По обсипания с останки от крушението път под селото се появиха нашите брѳен-влекачи, които запъплиха нагоре към нас. Около безценния кладенец мъжете смиваха прахта и мръсотията от очите си. Сега можехме да се оттеглим и да отдъхнем. Но от приблизително километър и половина северно от нас, преди да изостави позициите си,

персоналът на един небелверфер като последно предизвикателство изстреля снаряд.

Призрачен, вещаещ смърт писък отекна над кафявите хълмове, после ракетата се спусна с вой от бледото небе и улучи каменния кръг на кладенеца. Черният лютив дим се разнесе и откри пред погледите ни обезобразените, разкъсани тела на четирима убити. Получихме горчивия урок, че дори когато сраженията завършват, войните продължават.

С помощта на някои от италианските войници, измъкнали се от скривалищата си в града, санитарите се мъчеха да съберат по носилките жертвите от това клане — видях ги, когато минавах покрай тях, изпълнявайки предадената ми с пратеник заповед да се явя в щаба в пълно снаряжение заедно с ординареца си.

Нямах никаква представа какво значи това, пък и не ме беше грижа. През последните два дена ме измъчваше дизентерия, която през нощта така се засили, че вътрешностите ми чак се гърчеха. Отслабнал и плувнал в пот, последвах Док Макдоналд до вилата под Асоро, където бе дежурната стая на Дики Бърд. Той ме посрещна с неодобрителен поглед:

— За бога, Фишеко, ти наистина изглеждаш ужасно. Но отново отиваш в разузнаването и командирът иска да те види, та, ако обичаш, се постегни!

Не че нямах желание, но бях много отпаднал. Докато Док се е мъчел да ме измъкне от лекъосаните, вонещи дрехи, съм припаднал. Когато се свестих, над отделения дюшек, върху който лежах, стоеше военният лекар.

— Закъсал си — каза Кракауър разсъдливо. — Може да е от някоя амеба — достатъчно кръв има. Във всеки случай пише ти се да се върнеш на старото поприще.

Час, след като отново станах офицер от разузнаването на батальона, се озовах в джип-линейка, подскачащ по шосето на юг. С мен бяха полковият старши сержант Ангъс Дъфи и един ефрейтор от Втора рота — и двамата с диагноза като моята. Ефрейторът ругаеше съдбата си — и военния лекар:

— Да му се не види и брайтънското копеле! — мърмореше той. — След като дрисках през половината Сицилия и си гледах службата не по-лошо от другите в частта, и точно когато нашият взводен сержант го пречукаха и щях да получа неговата нашивка, онова копеле ми разправя, че трябвало да ме евакуират! Да ме евакуират! Така съм се евакуирал, че за едното чудо ще литна като отвързан балон!

Почти веднага щом стигнахме санитарната част, отново ни подкараха, този път в истинска линейка. По залез пристигнахме в английски лазарет. Той се помещаваше в порутен манастир и бе претъпкан. Ние с Дъфи вместо легла получихме платнени носилки, а ефрейторът бе пренесен в някакво далечно отделение. Лежахме в широк зидан коридор, който бе така задръстен, че човек почти не можеше да мине между носилките. Повечето от пострадалите бяха наскоро ранени войници от Английската бронирана дивизия, разбита от немска контраатака край Катания. Доста бяха със страшни обгаряния и все още не бяха излезли от шока. Всички изглеждаха много спокойни.

Сред такава компания би трябвало да се чувствавам като кръшкач, но бях толкова отслабнал, толкова изнемощял, че не можех да се довлека дори до клозета. Дъфи ми помагаше с каквото можеше. Дори и болен, той си оставаше полковият старши сержант и като такъв трябваше да се грижи за своите хора и в лазарета.

Прекарах една ужасна нощ. Денят след нея не бе по-добър; но рано на 25 юли потънах в изтощителен сън, от който няколко часа по-късно ме извади Дъфи — той стоеше облечен край моята носилка, метнал през ръка дрехите ми и хванал ботушите ми:

— Най-добре е да оздравяваш. На фронта става някаква бъркотия. Вече докараха пет камиона с наши момчета, идват и други. След малко една линейка тръгва натам. Да вървим с нея.

Ако ми го беше казал някой друг, щях да откажа, защото няха намерение да напускам лазарета, пък бил той и доста гаден. Не че се чувствавах физически слаб, за да се връщам в боя — просто не исках никога отново да усетя ужаса, обхванал ме при Асоро. Копнежът да се сражавам — най-голямата ми страст, откакто постъпих във войската, се спуска като пробит балон, за да отстъпи място на все по-голямото ми чувство на страх. Но един полкови старши сержант в пехотинската част си е нещо като господ-бога, така че двадесет минути по-късно

ние двамата с Дъфи вече пътувахме с линейката на север. Не успяхме дори да се отпишем от лазарета.

През целия горещ следобед бавно се промъквахме през гъстото движение от военни коли, та вечерта отново да се присъединим към нашия полк — разбит и потънал в кръв от поражението.

Като видя Дъфи, побледнелият Дики Бърд почти се разплака от облекчение:

— Полковникът е ранен и го откараха от фронта — се оплакваше той. — Кенеди също е контузен и често изпада в безсъзнание. Няма кой да оправи тая бъркотия! — Той млъкна и прокара ръце през косата и по лицето си, сякаш мъчейки се да пропъди сянка, която ние не виждаме. — О, боже мой, Фишеко, същинска касапница си беше!

— Мина страшното, сър — Дъфи говореше утешително, като на дете. — Аз ще се заема с всичко.

Той чевръсто изхвърча през вратата и аз тръгнах с него да търся Седми взвод. Намерих двадесетимата оцелели, скупчени в съседната нива край огън, върху който се вареше чай; след като ефрейтор Хил ми описа какво се е случило, аз мълчаливо благослових боговете, че са ми спестили всичко това.

— Не ни провървя още в началото. Канадският кралски полк бе пратен надолу по пътя от Асоро заедно с батальон танкове и се натъкна на клопка при възвишенията точно зад следващото село — Нисория се казва. Изгуби страшно много хора и куп танкове и след тая работа и последният глупак щеше да разбере, че хълмовете са в ръцете на големи сили, но ето че ни заповядаха да тръгнем право натам. Без разузнаване, без артилерийски огън, който да ни улесни, без танкове, без нищо — а и беше тъмно като в рог. Предвиждали, видите ли, изненадваща атака! Божичко, така и излезе — страшна изненада за нас...

Фрицът пусна нас с челната и Трета рота да се изкачим до половината на склона, после освети всичко наоколо със сигнални снаряди — да си речеш, че сме в Мейпъл Лийф гардънс в събота вечер — и ни заобстрелва от всички страни. После — не е за говорене! Почти веднага Туийдсмюр получи един куршум, после Кенеди се натъкна на друг и вече никой не знаеше какво, по дяволите, става. Никой не се съобразяваше с другите. Неколцина запълзяха по корем обратно. Други бяха вцепенени от ужас, за да се помръднат, и на

следващата сутрин фрицът ги плени. Някои бяха убити, а някои бяха така ранени, че не можеха да се движат... Сред тях беше А. К. Лонг. Една мина беше смазала и двата му крака и беше напълнила червата му с шрапнел. Той беше на хвърлей разстояние от мен и когато започна да се развиделява, го видях как седи облегал на голямо дърво — от спокоен по-спокоен, сякаш е на някоя морава в Англия. Бяхме се проснали с още трима-четирима по корем и се чудехме как да се измъкнем оттам, и на мен ми мина през ум, че трябва поне да се опитаме да отведем и А. К.

Той изобщо не ни обръщаше внимание. Казах му да се опита да допълзи при нас. Той само поклати глава, извади проклетата си стара лула и я запали. И след това взе, че измъкна някаква книга, и я зачете...

Просто не вярвах на очите си! Всичко наоколо треци, а той си седи и си чете проклетата книга! Най-сетне ми викна: „Махай се оттук, Хил. Докторите на фрица ще се погрижат за мен.“ Точно тогава някой хвърли димна бомба и това беше единственият ни шанс да офейкаме... Клетият А. К. Лонг! Наистина беше свестен кучият му син.

Да оставя Седми взвод, за да стана пак офицер в разузнаването, беше за мен сериозно изпитание. Двата месеца във взвода бяха равнозначни на цял живот. Въпреки че знаех много малко за миналото или за същността на тия тридесет мъже, бях свързан по-здраво с тях, отколкото доста хора — с кръвните си братя, и все пак, за съжаление, връзката ми с тях не бе устойчива. Ако ми кажеха, нямаше да повярвам, но наскоро открих, че след кратката раздяла те щяха да станат почти толкова незначителни в по-нататъшния ми живот, колкото ако ги бях познавал през някакъв далечен, замъглен от илюзията миг.

Това откритие доста ме смути и известно време си мислех, че то иде да подсказва една изключителна липса на емоционална задълбоченост у мене. Бях заблуден от общоприетата мъдрост, че именно личните връзки придават на групата нейното единство. Трябваше ми време, за да осъзная истината, че другарите по оръжие несъзнателно създават с отделните си личности една безтегловна цялост, която върви по свой път и има свое собствено съществуване, независимо от индивидите, които идват и си отиват и които я

образуват. Индивидуалностите за нея са точно толкова съществени, колкото за групата, за племето, които в зората на човечеството са били двигател на човешкото оцеляване. Веднъж излезли от тази цялост, тя престава да съществува за вас — и вие за нея.

След като отново станах офицер от разузнаването, известно време продължих да посещавам Седми взвод, но тези посещения ставаха все по-редки и най-сетне аз съвсем се отказах от тях — бях осъзнал, че единственото, което ме свързваше с него, са спомените за краткия период, когато наистина му принадлежах. Период, който беше свършил.

На 27 юли наблюдавахме как Втора бригада се впусна на широк фронт в атака срещу Нисория, щурмувана от два батальона, които получиха подкрепата на масирана артилерия и танкове и дори на бойни бомбардировачи от Пустинните военновъздушни сили. Някой със закъснение си беше взел поука. Не се сърдехме за отношението към нас, само изпитахме голямо облекчение, че са ни спестили тази нова атака, тъй като откакто дебаркирахме, полкът беше изгубил над двеста души — повече от една четвърт от бойната си сила.

Бяхме много доволни, че няколко дена ще си починем. Един следобед ужасната горещина бе нарушена от грандиозна буря, която започна с градушка, за да се превърне в потоп от вода. От напечената земя се вдигаше пара и пушек. По пресъхналите дерета и клисури рукнаха подивели ревящи реки. Прогизнали до мозъка на костите, ние наблюдавахме омагьосани от нашия лагер благодатния дъжд или пък тичахме из него, свалили в екстаза си мръсните си дрехи. Бяхме щастливи, щастие, което стана дважд по-голямо след ден, когато най-сетне пристигнаха торбите и мешките. Най-последно имахме лукса на чистото облекло, на новите ботуши, дори на шепата захарни пръчки, както и на тъй крехките материални връзки с един друг свят като старите писма, няколкото книги и снимки.

С новите чисти дрехи и обуца ние бяхме доста ентузиазирани, когато на 1 август поехме на изток, за да вземем участие в поредното сражение.

Целта този път беше град Регалбуто в суровата хълмиста местност под връх Етна, където немците упорито се съпротивляваха.

Регалбуто бе в ръцете на части от Дивизията „Херман Гьоринг“, които бяха довели битката с една английска бригада и с два наши батальона, Кралския канадски батальон и 48-и алпийски полк, до кървав застои по подстъпите към града. Получихме заповед да внесем поврат в сражението.

След като го раниха в крака при Нисория, майор Кенеди отказа да се евакуира и сега поема поста на Туийдсмюр. И се бе амбицирал тази негова първа битка като командувач да премине успешно. Придружих го на инструктажа в бригадата, след което получих първата му заповед:

— Това, което искам от вас, Моуът, е съвсем просто. Най-напред да узнаете всичко, което трябва да се знае за диспозицията на фрицовете, после да намерите безопасен заобиколен път зад гърба им, по който да се доберем до тях и да ги промушим точно под мишницата!

Просто, нали?

Побързах да посетя изпълняващия същата служба в Кралския канадски батальон, който ме отведе на наблюдателния си пост върху хълм, отдето се виждаше целия Регалбуто. Докато се опитвахме да открием немските позиции, прекарахме на него един крайно неприятен час, обстрелвани от минохвъргачките на бдителния враг. След това инструктирах боен патрул от двадесет войници, водени от моя приятел Джордж Болдуин, да намерят скрит път край или през немските позиции. Най-накрая проучих цялата разузнавателна информация, която събрах от Първа бригада и от фланговата Английска бригада. След което доста горд от себе си докладвах на Кенеди.

— Това ли е всичко, което си направил? — каза той нетърпеливо, когато свърших. — Вземи един мотоциклет и карай по шосето към тоя проклет град. Провери, можем ли да изпратим танкове.

Оклюмал, аз запалих нортъна на разузнавателното отделение и по безлюдния пращен път се запътих към Регалбуто. Не стигнах много далече, за да разбера, че това шосе не е нито за танкове, нито пък за мен самия. То се отбраняваше от взвод, въоръжен с осемдесет и осем милиметрови оръдия, който поради липса на заслужаваща внимание цел, взе да обстрелва мен и мотора ми с бързо възпламеняващи се снаряди. Както бях раздърпан, докладвах донякъде объркано на Кенеди. Той ми отвърна доста недружелюбно:

— По дяволите! Щом шосето не го бива, вземи две камионетки и намери път на юг, който да става за верижни автомобили.

— Но, сър — протестирах аз, — вече се мръкна и ако се вярва на картите, не съществува път, по който да може да мине дори и денем някакъв автомобил.

— Няма път ли? Няма път ли? По дяволите, момче, тогава ще намериш!

Страшно засегнат, доста разколебан в желанието си да съм разузнавач, аз поех с двете камионетки към онова, което, както се оказа, бе непроходим лабиринт от урви и каньони.

Не че екипажите на камионетките не си разбираха от работата, но в случая ми трябваша по-скоро факири. Към полунощ ние се дотърсихме с камионетките почти до линията за атаката, където единият от автомобилите счупи верига, а пък другият заора в ръба на петнадесетметров каньон. Час преди изгрев слънце, за когато бе определено началото на атаката, стрелковите роти, поели в редица по един под предводителството на куцукация Кенеди към мястото на полесражението, ни намериха, както бяхме заседнали. Очаквах от него да ми одере малкото кожа, която ми бе останала, но вместо това той само се ухили на мен и моите неподвижни стоманени жребци.

— Не става, а? Така си и знаех... но знае ли човек, преди да е опитал. Остави камионетките и тръгвай с мен.

Последвалото сражение беше класически пример за това, как трябва да се водят бойни действия на равнището на полкове. Болдуин се беше промъкнал незабелязано през предните немски постове и беше изпратил хора, които да ни отведат при него. Малко преди разсъмване успяхме да разположим две роти върху хълм, извисяващ се напред вражеската отбрана. От гребена му Кенеди и придружаващият го офицер-артилерист наблюдаваха кажи-речи всяка стъпка на все още нищо неподозиращите немци и бяха готови всеки момент да ги изненадат със снаряжен огън.

В определения за настъплението час Втора и Трета рота прекосиха под прикритието на Първа и Четвърта рота и на нашите оръдия долината, отделяща ги от високото било зад Регалбуто, още преди врагът да е усетил, че започваме атака. Разрази се кратък, но

доста ожесточен ръкопашен бой, с който за по-малко от час изчистихме билото от немците. Основните вражески сили побързаха да се оттеглят, преди да сме ги обградили, при което понесоха сериозни загуби. Регалбуто бе наш, както и пътят на изток.

Новината за нашата победа трябва да е стигнала по-бавно от обикновеното до висшето командване. На другата сутрин, както се бяхме излегнали по склоновете над Регалбуто, бяхме посетени от ескадрила средни бомбардировачи от Военновъздушните сили на САЩ. Сякаш за да се позабавляват, те взеха да превръщат и без това разрушените къщи и улици в купища димящ чакъл.

Брус Ричмънд, сержант разузнавач от моите, бе седнал до мен, когато довтасаха бомбардировачите. Щом те си заминаха, той се измъкна от канавката, в която на бърза ръка бе залегнал, за да изрече фразата, която днес звучи доста банално:

— Божичко! С приятели като тях хич и не ни трябва разни врагове!

Подгонени от Пета американска армия, бързо придвижваща се на изток по северното крайбрежие, както и от мощната Осма армия, която стремително напредваше на юг и която бе извадена от задънената улица пред Катания чрез фланговия щурм на Първа канадска дивизия през вътрешността, германците и техните недотам ентузиазирани италиански съюзници се видяха принудени да отстъпят в най-крайния североизточен ъгъл на острова. Краят на кампанията вече се виждаше. След няколко дни, които прекарахме като резерва близо до Регалбуто, получихме дългоочакваната вест, че ни изтеглят от боя.

Но преди да напусна планините под извисилия се конус на Етна, трябваше да свърша още нещо.

През една окъпана в светлина утрин взех на заем джипа на командувачия офицер и придружен от ефрейтор Хил, потеглих на запад към Нисория.

Клатушкахме се по шосето, разбито първо от немските, а после и от нашите камиони, танкове и оръдия. Нещата, които виждах, бяха до едно доста познати — обгорени хълмове, изсъхнали маслиненни горички, скупчени белосани стопански постройки и вездесъщите следи от настъпващата армия... дълги редици от автомобили,

боботещи към фронта, мърляви купчини продоволствие по крайпътните временни складове, колони от батареи из прашните полета, — само дето гледната точка изглеждаше странно различна. Трябваше ми малко време, за да разбера причината. За първи път, откакто бяхме дебаркирали в Сицилия, вместо да се нося напред по издигащата се вълна на боя, се връщах в едно минало, което според обичайните ни представи за време бе едва вчера, но което след изобилието от събития и случки, станали през него, вече се бе превърнало в история на една отминала епоха.

Връщах се на едно бойно поле, което живите бяха оставили зад себе си. Ние двамата с Хил идвахме на него, за да опитаме да си отговорим на терзаещия ни въпрос, какво все пак е станало с А. К. Лонг.

Най-накрая спряхме на едно временно гробище, където останките на канадците, избити още в Нисория, чакаха да бъдат преместени в някое постоянно място на вечен покой. Всъщност едва ли може да бъде наречен гробище този обрасъл с кактуси пуцинак, със сбутаните една в друга четиридесет-петдесет могилки червеникава пръст, с „полагащите се по устав“ малки, бели кръстове, върху които беше закована по една от двойните метални пластинки за самоличност, каквито всички носехме около врата. Телата, които скоро трябваше да бъдат пренесени, бяха заровени плитко, жегата бе непоносима. Преследвани от силното зловоние на разложено, сновяхме по редиците, навеждайки се да прочетем имената върху табелите. Неколцина от Чевръстите пикльовци бяха погребани тук, но Лонг не беше сред тях.

— Може пък в края на краищата фрицовете да са го пленили — предположих аз.

— Възможно е. А е възможно просто да не са го погребали. Но аз помня къде седеше. Искате ли да идем и да видим?

Ние двамата се изкачихме по високия, гол склон, където само преди седмица се бе изкачвал Седми взвод. По стръмното, наподобяващо павиран паркинг нанагорнище нямаше каквото и да е прикритие и аз изтръпнах при мисълта за онова, което е станало, когато сигналните снаряди са превърнали нощта в ден и фланговите картечници са открили огън.

А за това, какво е станало, си личеше от гледката наоколо. Зад висок колкото тиква храст се въргаляха целите в спечена кръв раздрана куртка и раздробен снаряд, над които все още кръжеха няколко мухи. Не, тук нямаше къде да се скриеш! Като останки от разбил се самолет, наоколо бяха пръснати стоманени каски, няколко карабини, откопчани патрондаши с разсипани край тях пачки патрони, чиито пиринчени гилзи с посребрени връхчета блестяха като скъпоценни камъни под нажеженото до бяло слънце. Виждаха се парчетии от бойно снаряжение, каса с петсантиметрови мини, дрипи, веещи се в горещия вятър край плитките, почернели кратери, изровени в коравата като кремък пръст от снарядите, късове хартия. Всичко това ме обърка. Досущ като че безгрижни деца се бяха били с книжни топки. В краката ми изшумоли син лист за писма (тъй скъпоценен, че ни отпускаха по един седмично). Той бе празен, празен като мислите на убития, който го бе оставил тук.

После, погнусен и отвратен, си спомних как край Валгуарнера претърсвахме с Пат Амооре убитите немци и захвърляхме небрежно всичко от джобовете и портфейлите им, което ни се струваше безинтересно — стари писма, пощенски картички, снимки. Немците, претърсили полето след сражението при Нисория, ни бяха завещали същото наследство от разкъсани парцаливи спомени, подхвърляни от ветровете на времето.

Най-сетне стигнахме дерето (което бе просто гънка в земята), където Хил и оцелелите от неговото отделение бяха лежали в продължение на безкрайни часове. Той посочи дървото — чепато и кичесто, високо колкото храст — и ние отидохме при него. Очаквах, надявах се да намеря книгата, която бе чел А. К., но нея я нямаше. От него не бе останало нищо. Земята, върху която той се бе строполил, бе приютила безчет колонии мравки, и кръвта, която беше пролял, вече бе преминала своя кръговрат. Не видях нищо, освен пъргав кафяв гущер, който се показва от изровения от шрапнелите дънер на дървото и се шумгуна в малкото останали сивкавосребристи листа.

— Ни едничка следа! — Хил беше озадачен. — Може би си прав. Фрицът сигурно го е пленил. Единственото, което знаем със сигурност, е, че беше тежко ранен, за да оживее... ако не е станало чудо.

Никой от нас не вярваше в чудеса. За пръв път през сицилианската кампания ме обори непоносимата мъка по загубения

другар... което бе доста странно, защото не му бях приятел, а и не го познавах като човек. Една истинска загадка — той поживя малко сред нас, после изчезна... но аз го жалех и щях тепърва да го жала.

Месеци по-късно полкът бе уведомен, че край временния немски лазарет в Месина са намерили гроб. Върху готическия кръст над него бил закован личният знак на А. К. Лонг.

Измъчвани от непоносимата пладнешка жега, ние с Хил бавно се връщахме към фронта сред прашния поток от коли. Щом стигнахме лагера, научихме, че е дошла заповед да се изтеглим от предната линия.

Нашата война в Сицилия беше към своя край.

---

[1] Съвременен английски драматург. — Б.пр. ↑

[2] Слава (фр.). — Б.пр. ↑

[3] Къщите (ит.). — Б.пр. ↑

[4] Улица (ит.). — Б.пр. ↑

[5] Благодаря (ит.). — Б.пр. ↑

III

*Смъртта се спусна върху мене
като стон дълбок.*

*Взел облика на червей, той се
пъхна във пръстта,
скрил раните си и навън показал
краката си. И много нечии
крака.*

*И нечия отсечена глава. И тя бе
мойта.*

Уилфред
Оуен
„Представлени
ето“

Заповедта гласеше: „Първа дивизия да се отправи към възстановителната зона, където войските да получат време за отдих и награда за добре свършената работа.“

Едно адски горещо утро в началото на август се натоварихме на ешелона от открити камиони, за да изминем сто и петдесет километра на юг. Късно вечерта пристигнахме прашни и прежаднели на нашето местоназначение, намиращо се на няколко километра от Граммикеле, където само преди няколко седмици се бе разиграла първата ни военна акция.

Един поглед към възстановителната зона бе достатъчен, за да попритъпи ентузиазма ни. Докато базовите отряди, щабовете, продоволствените служби и всички, които рядко, да не кажем никога, чуваха по някой и друг изстрел, даден в изблик на гняв, биваха разквартирувани в крайбрежните градове Катания и Сиракуза или в курортните хотели на царствена Таормина, войниците от Първа

канадска дивизия се намериха след всички битки заточени в опустошената и тъжна вътрешност на острова.

Озовахме се на сухо каменисто плато, от чиито напечени канари с мъка гледахме зелените поля на Катания и далечните сини води на Средиземно море. Тук, под палещото слънце сред кактусите и оскъдните бамбукови шубраци, ни беше съдено да останем до края на месеца и да се наслаждаваме на отдиха и наградата.

Не че можехме да избираме. Под заплаха от дисциплинарно наказание ни бе забранено да напускаме района на бригадата. Не получавахме каквито и да било отпуски. Всички села и градове (включително и прашният малък Граммикеле, който бяхме превзели именно ние) бяха затворени за нас. Нямахме право да общуваме с цивилни италианци. Нямахме право да ползваме продоволствените си дажби било за покупки, било за размяна в натура. Не можехме дори да купуваме вино — смяташе се, че би трябвало да сме доволни с бутилката бира на войник за седмица и бутилката уиски на офицер за месец.

Като че ли това не беше достатъчно, та още щом се настанихме по биваците, които си направихме сами от бамбук, платнища и слама, бяхме връхлетени от орда мъчители.

Вероятно, за да оправдаят своето съществуване, нестроеви офицери с какви ли не чинове започнаха да пристигат с безкрайна върволица от джипове и щабни коли и да ни подлагат на безконечни безсмислени мъчения, включително и на най-старателни огледи на всичко наоколо — като се почне от карбураторите и се стигне до кожичките на ноктите. Щом тези тъй усърдни люде се уморяваха да оглеждат нашите тоалетни, кухни, бельо, пакети за първа помощ и тем подобни, те съобщаваха, че ще ни гостува някоя особено важна персона, след което изискваха церемониални инспекции на войниците, а това означаваше дълги часове на подготовка, последвани от също тъй дълги часове на параден строй под ослепителното слънце.

В продължение само на една седмица преминахме през три такива мъченичества: първия път — заради генерал Монтгомъри, втория — заради нашия дивизионен командир, и третия — заради генерал Макнотън, главнокомандувания Канадската армия. Всеки използва възможността да ни благодари от името на Краля и Родината за нашите успехи. Но конкретните прояви на тази благодарност се

отличаваха най-вече с отсъствието си както в нашето чистилище в Сицилия, така и у дома, в Канада.

Макар че новините, които получавахме, бяха повече от оскъдни, все пак успяхме да научим, че либералното правителство на Маккензи все тъй гледа да не изпраща военни части отвъд океана; за размириците на профашистките елементи, недоволни от съюзническата политика на страната; за стачките на работниците от военната промишленост за по-високи надници; и за жертвите, които гражданското население понасяло, па макар и недотам стоически, заради купоните за захар.

Имахме чувството, че вместо да ни възнаградят за победите, ни караха да търсим покаяние. Не че страдахме от мания за преследване. Дивизията спусна на бригадата, която съответно спусна на нас учебна програма за целия период на почивка без неделите, според чиито изисквания трябваше да сме на крак в шест сутринта. А за неделите се предвиждаше задължителен църковен парад, след който ни се предоставяше време, за да си почистим принадлежностите и оръжието.

Освен изтощително, обучението често бе лишено от всякакъв смисъл. Спомням си с кажи-речи все същия гняв едно учение по патрулиране, което бе задължително за всички войници и офицери в полка и в което ние, които бяхме превзели с бой и катерене половината Сицилия, трябваше цяло едно денонощие да се катерим отново из абсолютно същите планини.

Когато най-сетне доживяхме да получим някакви пари, ни дадоха специално отпечатани военни лири, които всъщност нямаха никаква стойност, тъй като не можехме да ги харчим. Използвахме ги най-вече в потайните си игри на покер, макар че всички хазартни игри бяха също тъй забранени и ние ги играехме само пред началници, достатъчно любезни да си затварят очите.

Висшите офицери от щаба с тяхната престорена срамежливост бяха изнамерили собствени заместители за удоволствията, от които тъй усърдно искаха да ни лишат и които ние, фронтоваците в почивка, справедливо очаквахме да получим. Те ни организираха спортни дни (ах, радостите от бягането на шейсет метра!); два пъти ни заведоха под строга охрана да поплуваме в морето; и като капак на всичко останало иммахме незабравимото щастие да бъдем забавлявани в продължение на два часа от военна духовна музика.

Самият факт, че тя бе единствената сред фронтоваците в Сицилия, правеше положението ни още по-горчиво. Само в Канадската армия на военнослужещите се гледаше като на питомци на поправително училище. Немската армия насърчаваше войниците си към всякакви удоволствия и дори осигуряваше подвижни вертепи, ако местните удоволствия се окажеха недостатъчни. Английските и американските военнослужещи прекарваха щедро раздавани отпуски в сицилианските градове и крайбрежните курорти, можеха да търсят навсякъде из провинцията храна и пиене и изобщо биваха окуражавани да взимат максималното всеки път, когато временно се откъсваха от окаяната работа да убиват и да бъдат убивани.

При тези обстоятелства беше неизбежно да мразим все повече надутите буквоедци от тилвата бюрокрация, които съществуваха сякаш само за това, да правят живота ни ад.

От този тип хора беше един шкембест майор с пепеляво лице от някаква мистериозна финансова част, който се появяваше всеки път, щом се оттеглехме в резерва, но попаднехме ли в обсега на вражеската артилерия, сякаш се изпаряваше. Той близо половин година ни преследваше упорито като куче през цяла Сицилия и Италия и настояваше да възстановим липсата в сметките на офицерския стол, възлизаща на ужасяващата сума от три лири, девет шилинга и шест пенса. Хич и не искаше да ме чуе, когато му обясних (през голяма част от този период бях отговорник за стола), че камионът на моя предшественик е налетял върху мина и той се е взривил заедно с отчетните книжа и всичките фондове на стола.

— Това не оправя нещата, не оправя нещата — чумереше се майорът.

— Може би вместо на мина е трябвало да налети на двутонна бомба? — попитах невинно аз.

Майорът ме зяпна сърдито:

— Трябвало е да се направят копия от сметките на стола, които да се пазят на сигурно място. Или липсващите пари ще бъдат осчетоводени, или лично вие ще отговаряте пред главния счетоводител!

Той настояваше да възбужда цяло следствие, с което да установя къде са липсващите фондове. Вместо това, предпочетох с месеци да го разигравам, докато накрая ми писна да гледам физиономията му и

взех, че събрах липсващата сума в немски марки, иззети от пленниците, и му я пратих. В съответния срок получих от него официална разписка в пет екземпляра, които, както се полага, бяха подпечатани и подписани.

Ние с Пат Амооре се възползвахме от почивката къде-къде по-успешно от повечето си събратья, понеже като офицери от разузнаването разполагахме с повече свобода на действията.

„Ние с Пат си построихме заедно защитена от слънцето бамбукова колиба, на която ѝ липсват само две хубавици, за да се превърне в малък рай. Уви, тъй като само можем да мечтаем за хубавици... трябва да се задоволим с чифт големи гуцери с цвят на мед, които май решиха, че колибата си е тяхна. Нощем те ни свирукат и ни пускат в ушите хлебарки... Пат знае перфектно италиански, благодарение на което си караме чудесно. Готвим си сами или, по-точно, с това се занимава Док. Един от многобройните му таланти е да приготвя деликатеси. Закусваме пъпеш, диня, грозде и понякога нар. Гвоздеят на обедата и вечерята са пържените патладжани и доматиците, разните торти и козето сирене...

Повечето от тези неща взимаме от италианците, като за тях им даваме консерви, маргарин, сухари и други неедливи неща, които, изглежда, им се харесват, макар че, струва ми се, с тях те хранят мулетата си. Миналата седмица си хапнахме прасенце-сукалче, за което дадохме два чифта от полагащите ни се ботуши и едно доста надупчено одеяло. Срещу пакет от дажбените цигари «Виктъри», от ония «за войската», дето ги правят в Индия от камилски испражнения, получаваме кошница с кактусови ябълки, зелени смокини и мандарини. Всичко става, разбира се, в пълна нелегалност, от което ни е дваж по-сладко...

Виж, с пиенето имаме повече проблеми. Вчера двамата с Пат тръгнахме с един джип уж да разузнаем за ученията по нощен патрул и на бърза ръка се измъкнахме от територията на Първа дивизия към ливадите на американската армия. По-точно, към град Калтаджироне, който е възливи от янки, тръгнаха на лов за жени и пиене. Пат, който е голям хитрец и наистина знае как да се оправя, ме заведе право при карабинерите (местната полиция). С няколко пакета цигари подкупихме едно униформено ченге, което ни отведе при най-добрите контрабандисти на алкохол. Късно през нощта се върнахме в лагера с тридесет литра вино, малко коняк, мускатотонел и течен динамит, наречен граппа...

Ак Ак Кенеди, нашият шеф, се понамръщи, като разбра къде сме ходили, но щом видя плячката, на бърза ръка омекна. Ония горе сигурно щяха да ни скалпират само ако разберяха какви ги вършим..."

Времето, определено за почивка ми предостави, ако не друго, то поне доста свободни часове, през които да се отдам на едно екзотично природоизследване:

„Тук птиците са малко и са много предпазливи, защото всичко, което хвърчи, отива в тенджерите на италианците, но затова пък гущерите и змиите, както и паяците, скорпионите и разните други незнани безгръбначни просто нямат чет. Купих си от едно момче от продоволствения взвод стар месингов микроскоп и репутацията ми на леко откачен доста се засили, откакто посетителите на малката ни сламена колиба ме намират захласнат по микробите, пъплеци из водата за пиене. Открих, че дори и миниатюрна порция вино, прибавена в малката им вселена, ги хвърля в щури вакханалии, докато капка граппа ги убива на място..."

Единственото, което наистина ни липсва, са жените. Някои от момчетата се оправят с една дама с

непредразполагаща външност и неустановима възраст, която се мотае наоколо със стадо кози. Пат твърди, че козите са за предпочитане, но той си има по-особени вкусове...“

Последната вечер от престоя ни във възстановителната зона на нас, офицерите, ни бе разрешено да дадем в столовата вечеря, на която да поканим шест медицински сестри от Пета канадска болница, пристигнали наскоро в Сицилия. Вечерята мина повече от благоразумно и се увенча с импровизиран концерт. Но в осем вечерта, с настъпването на валпургиевия час, сестрите бяха натоварени на джиповете и придружавани от старшата медицинска сестра и нашия полковник, бяха върнати в целомъдрената атмосфера на болницата.

И въпреки това този мъчителен и тъй мимолетен допир с канадски момичета се превърна в паметен венец на суровото ни ежедневие. Едно от момичетата, кестенява, чипоноса девойка на име Бети, поговори няколко минути с мен за Саскъчуон, където на времето бяхме живели и двамата. Някакъв майор бързо ми я отвлече, но аз, естествено, вече се бях влюбил. И заживях с надежда, че пак ще се срещнем с Бети при не дотам възпрепятстващи обстоятелства. Мечтаех да бъда геройски ранен, след което да съм под нейните нежни грижи в болницата, и съчиних в нейна чест куп доста банални любовни стихотворения.

Краят на август означава и края на нашия отдик и възстановяване. Бяхме в добра физическа форма след трите седмици на повече или по-малко добродетелни лишения, през които научихме една нова и съществена истина за войната: войникът си остава най-важният елемент на всяка армия в боя, когато хвалебствията по негов адрес стигат едва ли не до възбог, но свърши ли битката, той се превръща в пречка, дори в бреме за военната машина — в нещо ненужно, което може да се сложи в кутия до следващото кръвопролитие.

На 1 септември получихме заповед да се придвижим към зоната за съсредоточаване при пролива Месина, където да се подготвим за

нахлуване в континентална Италия. Малко подир изгрев слънце след колоната ни се проточи опашка от прах, стигаща чак до равнините на Катания, за да поеме после на север по крайбрежната магистрала. Полека-лека се развиделяваше и през стесняващия се пролив вече видяхме в далечината лилавите блещукащи планински грамади на Калабрия. Бяхме ноцували в лагери в сухо речно корито недалеч от Месина и на заранта започнахме по вече познатия ни ритуал да се разпределяме на десантни групи.

Но този път бяхме в настроение, доста по-различно от онова, когато се готвехме да акостираме в Сицилия. Нямахме и следа от въодушевеното очакване, изпълнило ни на „Дарбишър“. Вечерта преди прехода Ал Парк и Пади Райън се появиха в щаба на батальона, уж за да поделим бутилката уиски, която Док бе измъкнал като по чудо отнякъде. Както пиехме, се шегувахме и смеехме, ала шегите ни бяха неестествени, а смехът — фалшив. Най-накрая Пади си каза защо е дошъл:

— Ти, Фишеко... трябва да имаш най-точна информация от горе... Ще ни дебнат ли „варвари“ на брега? Как мислиш?

Свих рамене с престолено равнодушие, защото не исках дори и да мисля какво ще стане, ако германците решат сериозно да отбиват десанта.

— Знае ли някой? Ония дрисльовци от разузнавателния корпус май нямат и понятие... Отде да знам?

— Какво все пак ни чака? — ме прекъсна Ал почти ядосано. Обикновено прям, сега той беше затворен и потаен. — Какво? Щом като трябва да идем... Щом като, момчето ми, трябва! Я сипи по още една глътка от уискито.

Колко бързо бяхме станали съвсем други! Само преди месец и половина се хвърляхме в боя, радостни и докрай отдадени. Сега отивахме да се бием, просто защото нямахме друг избор.

Тъкмо бяхме пресушили бутилката и пеехме захаросани оркестрови песнички от 1939 година, когато бяхме оглушени от масирания артилерийски огън, с който Осма армия започваше огневия вал през тесния провлак.

Истинският десантен щурм, който започна призори на 3 септември, изобщо не се покриваше с нашите очаквания. Десантните съдове на батальона се плъзгаха безпрепятствено през пролива и

срещнаха съпротивата само на ято изстребители „Фиат“, които връхлетяха откъм изток, преметнаха се пъргаво в небето далеч от обсега на нашите противосамолетни оръдия, пуснаха кротко бомбите си в морето и си тръгнаха доволни, че поне с нещо са ни предизвикали.

Слязохме на брега без съпротива, преорганизирахме се и запъплихме към вътрешността по черното лице на извисилия се масив на Аспромонте със заповед да превземем височините и да отбраняваме бреговия плацдарм от възможна контраатака; но наоколо като че нямаше германци, а италианските войници от бреговата охрана вече знаеха за падането на Мусолини и нямаха никакво намерение да умират геройски заради някаква си изгубена кауза.

Докато колоната на полка се изкачваше нагоре досущ като дълга змия със защитен цвят, една друга змия — зеленикавосиня — се спускаше шумно надолу. Италианските войници слизаха по хълмовете не като след пълно поражение, а с празнично настроение — те крачеха без ред и строй, преметнали през рамо личните си вещи, и изпълваха всичко наоколо със смях и песни. За тях войната бе свършила.

Този поток от щастливи воители създаде на мен и отделението ми повече работа, отколкото пословичната котка върху горещия ламаринен покрив, тъй като трябваше да разгадаем кои от многото воински подразделения са склонни да се предадат и кои от тях, ако изобщо имаше такива, все още са готови да се съпротивляват.

По обед на следващия ден бяхме навлезли двадесет и осем километра навътре във високите планини и изкачили се на 1500 метра, се озовахме в един свят, който в сравнение със Сицилия изглеждаше невероятен. Кактусите и голите маслинени дръвчета бяха отстъпили място на гъсти, разлистени горички от кестени, дъбове и буки. Тук нямаше помен от жегата и сушата. През следващите няколко дена непрекъснато валеше пороен дъжд. Беше толкова влажно, че почти не можехме да разпалим огън и сгушени в тънките си тропически дрехи под капещите дървета, нощем треперехме от студ.

Моето отделение, което винаги правеше всичко възможно, за да се самообслужва, откри планински заслон, принадлежащ на военизираните черноризци, и в него големи количества от самите прословути ризи. Те бяха много по-дебели и по-топли от нашите — което обяснява как се случи така, че малко по-късно един патрул на 48-и алпийски съгледа група въоръжени черноризци, промъкваща се през

гората. Високопланинците тутакси предадоха да се насочи артилерийски огън върху „проникващата вражеска сила“ и после настана суматоха, която се предаде на цялата бригада и накара всички ни да се спуснем към оръжието. Добре, че 48-и не хвана пленници, така че никой, освен отделението, не разбра за какво става въпрос. Не се чувствах длъжен да разпространявам клюки, още повече че черноризците се върнаха със специален подарък за мен — портативна пишеща машина, която се превърна и си остана моята радост през военните години.

Докато ние се обграждахме в прогизналата гора на Аспромонте, по други места ставаха големи събития. Късно на 8 септември маршал Бадوليو, наследникът на Мусолини, обяви безусловната капитулация на Италия и на следващото утро научихме, че Пета американска армия е започнала да дебаркира на брега на Салерно, малко по на юг от Неапол. Тези две събития сякаш предсказаха бърз край на войната в Италия и породеният от тази перспектива оптимизъм беше такъв, че някои от нас мислеха, че е възможно и Германия да почне да отстъпва.

След като акостира, Пета армия трябваше по план да затвори капана около по-голямата част от единадесетте германски дивизии, намиращи се по това време в долната част на полуострова. Където, както се смяташе, те ще се концентрират, за да предотвратят нахлуването на Осма армия. Пета армия трябваше да пререже „ботуша“ от Салерно до Адриатическия бряг, затваряйки цялата германска сила в капан.

Щом Пета армия слезе на брега, немците обаче веднага я контраатакуваха и скоро се разбра, че ще е по-добре тя да отстоява бреговия си плацдарм, за да не бъде принудена да се върне в морето. Осма армия, чиято първоначална роля бе да бъде примамка за германците — примамката, която врагът отказа да приеме, — сега получи заповед незабавно да потегли на север и да подпомогне обсадената Пета армия. По-късно Осма армия щеше да е сурово критикувана в САЩ, че е извършила твърде бавно спасителната си мисия, но онези от нас, които участваха в страховития петстотинкилометров поход по планинския гръбнак на Италия, бяха повече от доволни от представянето си.

Макар че отначало немците не ни се противопоставиха открито, те бяха показали как в една съвременна война всичко по пътя на

неприятеля трябва да бъде сринато до основи. По малкото виещи се като змии пътища, магистрала и дори планински пътеки нямаше нито едно мостче, което да е останало неразрушено. Всеки водосток, всяка надвиснала скала бе взривена, за да се превърне в препятствие. И навсякъде — по банкетите, покрай срутените мостове, по кръстовищата, дори по малкото равни поляни, по които можехме да оставим автомобилите или да опънем палатките за войниците — имаше мини, мини, мини.

В края на първия ден от нашето пътешествие на север насочвах колона продоволствени камиони от главния път към обграден със зид стопански двор. Входът беше тесен и един от големите камиони зави остро и насмалко да ме отпрати с предната си броня в зида. Отворих уста, за да изкрещя на шофьора, и задното колело попадна върху мина.

Някаква дива сила ме блъсна в зида и после ме отплесна напред срещу камиона тъй жестоко, че съм изгубил свят. Когато замаян започнах да идвам на себе си, си рекох, че умирам. Стори ми се, че дочувам далечния, ала могъщ рев на морето, плискащо се в огромна пещера, но не съзирах нищо друго, освен трептяща, матова мъгла, из която се реех. Не усещах болка, само ми беше едно такова леко-леко — сякаш съм безпльтен дух, носещ се из някакъв отвъден свят. Крайно заинтригуван от това непознато за мен състояние, в което тъй мълниеносно се бях озовал, аз се устремих към бляскавия ръб на мъглата...

... за да политна в облака от прах и дим и да се просна върху тялото на човек, чиято глава беше отхвъркнала.

Някой ме сграбчи за ръката и ме довлече през пътя в отсрещната канавка. Над мен се наведе Дики Бърд и неистово ми заговори нещо, което аз не чувах. Сетне за секунда изчезна, за да се появи отново с безценна бутилка уиски, която се заизлива в гърлото ми.

— Божичко, Фишеко, ако знаеш какво стана! — ми разказа той след известно време. — Ти изскочи от облака прах, побелял като плъх в чувал брашно, и изглеждаше ужасно глупаво... като девойче, което току-що са целунали за първи път.

Дори и да ме бе целунал някой, то това ще да е била смъртта. При експлозията бяха ранени седем души и убити двама. Ние, оцелелите, имахме невероятен късмет. Камионът караше един тон

петсантиметрови минометни снаряди, които по всички закони на вероятностите също е трябвало да избухнат.

Освен че бях доста ожулен и временно оглушен, няхах други сериозни наранявания; но за някакви си три дена от мини с различен калибър изгубихме осем автомобила и дадохме повече от двадесет жертви.

Продължавахме на север, ала взривените мостове спираха всички коли, с изключение на мотоциклетите и на няколкото джипа, които пренасяхме на ръце покрай развалините. Челните пехотни части трябваше да продължат пеш и тъй като най-важното бе да не губим време, те се влачеха капнали от умора часове наред. Отървах се от това ново изпитание благодарение на мотоциклета на I отделение, който делеяхме със сержант Ричмънд.

След като преминаха 96 километра за две денонощия, на 10 септември стрелковите роти влязоха в малкото крайбрежно градче Марина ди Катанцаро. Въпреки че хората бяха на края на силите си, само след час Кенеди получи заповед да удари към вътрешността чак до град Катанцаро, разположен във висока седловина между деветстотинметрови върхове на около тридесет километра от пристанището.

Дотук настъпвахме по крайбрежния път безпрепятствено, но във вътрешността на планините много части от италианската армия следяха отвисоко придвижването ни и очакваха изхода от битката при Салерно и последиците от капитулацията на Бадوليو, преди да решат, дали да се предадат, или да продължат войната. Според един италиански лейтенант, който се предаде в Марина ди Катанцаро, самият Катанцаро имал голям гарнизон, но лейтенантът не знаеше дали тамошната войска е готова да се бие.

Разказах на Кенеди какво бях научил и той сърдито промърмори, както се бе втренчил в разгънатата пред него карта:

— Без артилерия... без танкове... без транспорт... даже без противотанкови пушки... и войниците са капнали. По дяволите, не можем да се набутаме в тия планини, надявайки се на случайности!

Той се обърна към мен и светлосините му очи заискриха:

— Е, Фишеко, някой трябва да поразузнае и единствената моторизирана част, с която разполагам, си ти и твоят мотор. Вземи някой на задната седалка и виж какво, по дяволите, е положението.

И така ние с Брус Ричмънд възседнахме един измъчен мотоциклет и на бърза ръка станахме авангарда на славната Осма армия. Беше чудесен есенен ден с лазурно небе и слънце, което топлеше, без да припича. Щом запъплихме нагоре към планините по лъкатушния път, Ричмънд ми извика в ухото да не се страхувам от мините, защото нортънът бил прекалено лек, за да ги взриви. Не му повярвах и гледах доста мрачно на онова, което ни чакаше, но ние се изкачвахме все по-нагоре и по-нагоре, без да ни се случи нещо особено, и настроението ми полека-лека се пооправи. Гледката беше великолепна. Йонийско море лежеше под нас притихнало в сапфирено сияние. Обвитият в сенчеста сънливост планински лабиринт отпред сякаш излъчваше сладкия дъх на спокойствието. Беше просто чудно, че сме сами в тая невероятно красива ничия земя.

Изпаднали в някакво щастливо отпуснато състояние на духа, бяхме изминали към петнадесет километра, когато пътят рязко изви край една издадена канара и ни изправи лице в лице срещу седемдесет и пет милиметрово противотанково оръдие, обслужвано от дванадесет италиански войници.

Италианците, които, естествено, ни бяха чули, нервно стискаха карабините и автоматите си. В суматохата изобщо не се сетих за карабината, праметната през гърба ми. Всъщност тъй ненадейно и непреодолимо ми се припика, че не възприемах нищо, докато Ричмънд не изсумтя в ухото ми:

— Карай напред, за бога! Заблуди ги тия копелета!

Аз послушно запалих мотора, а Ричмънд махна властно с ръка по посока на все още далечния Катанцаро, като същевременно изкряска повелително нещо, което така и не разбрах. Леко снишени, профучахме край дулото на оръдието, с благодарност изчезнахме зад следващия завой — за да се озовем ужасени пред колона камиони с войници, която бе блокирала пътя.

— О-о-о, по дяволите! — изръмжа Ричмънд. — Спукана ни е работата!

Но не... с крайчеца на едното око забелязах страничен път, отбиващ се на север. Завих по него, буксувайки с едното колело, и дивото ни препускане продължи. Страх ме беше да спра, страх ме беше да обърна назад, страх ме беше да продължа напред и само се молех час по-скоро да открием някое прикътано местенце, където да се

скрием, да си поемем дъх, да успокоим туптящите си сърца и да решим как ще се измъкнем от този пъклен котел от италианци.

За нещастие, сега пътят се изправи и от двете страни се ширнаха поляни... поляни с лагерни палатки, артилерийски и транспортни паркинги и много, много италиански войници, които ни зяпаха в диво подозрение как криволичим чевръсто покрай тях. После се изправихме пред преграда от бодлива тел, зад която вече не можехме да минем. Преградата и часовоят с насочен срещу нас автомат „Бирета“ ни накараха разтреперани да спрем.

В този миг единственото нещо, което се въртеше в ума ми, бе, ако е възможно, да избегнем плена, а ако ли не, да направим така, че да ни задържи някой от висшестоящите. Чувствувах подсъзнателен страх от италианските редници, които, зажаднели за мъст след нанесените им от Осма армия загуби, биха могли да връхлетят връз нас.

Веднъж измамата ни бе отървала, а сега освен нея нямахме друг избор. С моя къде добър, къде лош „вино италиано“ помолих пискливо да ме заведат при „дженерале команданте“.

— Субито! Субито! — прибавих, потупвайки калъфа за картата с надеждата, че постовият ще ни вземе за куриери.

Не зная за какви точно ни взе — може би и за привидения, — но изпрати да извикат от поста старшината, който на свой ред изпрати да извикат един офицер, който малко разбираше английски. Докато чакахме, аз панически съчинявах някаква история. Колкото се може по-високомерно уведомих офицера, че сме специални пратеници на самия генерал Монтгомъри и че носим спешно послание за коменданта на района Катанцаро.

— А-а-а — откликна той с искрено възхищение в гласа. — Дженерале Монта-гомерри? Си. Той много добро дженерале! Аз харесва той много повече! — след което бодро ни придружи до щаба на неговия полк, откъдето една щабна кола ни откара заедно с трима дружелюбни офицери до голяма къща. Там след кратка пауза в преддверието бяхме въведени при закръглен, накичен с ордени генерал, който официално се представи като командир на дивизията от Мантуа, където всъщност и бяхме попаднали.

— Очарован съм, джентълмени — каза той, сърдечно раздрусвайки ръцете и на двама ни. — Седнете, моля ви. Може би чаша вино, преди да започнем? Джовани! — последното беше

отправено към един щабен полковник, който се мотаеше отзад. — Донеси от „Сан Северото“, ако обичаш.

Беше любопитна картинка: двама прашни канадци, сърбаци отлично вино в приемната на генерала и не съвсем сигурни дали всичко това е наяве или насън.

За да не се зачуди генералът защо посланиците на Монтгомъри са с толкова ниски чиновове, обясних, че само сме пратени напред и че скоро ще ни последва бригадният генерал О'Брайън-Бенет (името просто изникна в съзнанието ми), командир на щаба на Монтгомъри, който ще преговаря за статута на дивизията от Мантуа.

— Отлично, джентълмени — каза генералът любезно и ни наля още вино. — Като изключим няколко презряни фашистки части, убеден съм, че по-голямата част от армията е готова да се придържа към клаузите на примирието. Ще съм щастлив да приема вашия бригаден генерал. Има ли нещо, което да направя лично за вас?

Тъкмо щях да кажа, че не се нуждаем от нищо, освен от разрешение да си вървим и сигурност по пътя, и сержант Ричмънд се намеси:

— Извинете ме, сър — се обърна той към мен с необичайна почит, — какво става с колите, които искаше генерал Монтгомъри?

Благородният Ричмънд, умният Ричмънд, помислих си аз, като разбрах накъде бие.

— А, да, генерале — додадох аз, — има една малка услуга, която бихте могли да ни направите...

Не ще и дума, един от върховете в армейската ми кариера бе, когато два часа по-късно, ескортиран от нортъна на Ричмънд, аз се возех сам-самичък в алфа-ромеото на щаба, предвождайки надолу по планината тридесет и един грамадни италиански камиона за войници, които спряха в стройна редица пред дългата колона от изтощени Чевръсти пикльовци, берещи душа по пращния път. Скочих от колата и израпортувах бойко на изумения си командир.

— Разрешете да докладвам, сър, генералът, командущ дивизията на Мантуа, моли да му окажем честта да транспортира до Катанцаро Полка на Хейстингс и принц Едуард. Праща ви много здраве, сър, и пита ще го удостоите ли с вашето присъствие на

вечерята довечера в резиденцията му? Всичко в стола ще е наред, тъй като ще присъствуват и дами.

Това беше първият и последен случай през познанството ми с Кенеди, когато той просто нямаше какво да каже. Много се блазнях да добавя: „Да не сте си глътнали езика, сър?“ Но здравият разум надделя.

И до ден днешен помня думите, които изрече Алекс Камбъл, след като полкът приключи пътешествието си, културно превозен с камиони, шофирани от най-смелите водачи на света, които само три дни по-рано ни бяха най-отявлените врагове:

— По дяволите, Фарли, някой ден току виж излезе нещо от тебе, ако не друго, то поне продавач на камиони на старо.

Следващите няколко дена прекарахме близо до Катанцаро и заобиколени от цяла „вража“ дивизия си почивахме по хладните, обгърнати от величествени борове склонове с чудотворното усещане, че войната почти е свършила, че онова, което остава от нея, е нещо като оперета. Не само че не срещнахме неприязън или враждебност от страна на италианските войници, а тъкмо обратното, чудехме се как да устоим на прочувствената им дружелюбност. Появехме ли се някъде, те се струпваха около нас, като че сме им някакви отдавна изгубени братовчеди. Шофьорите, които ни качиха в планината, настояваха да ги прикрепим към нас за постоянно като почетни Чевръсти пикльовци. Играхме безброй футболни мачове, които италианците, каквито си бяха любезни, се въздържаха да печелят. Направихме си също така и няколко отлични вечеринки, на една от които се сприятелих с млад капитан от Милано, който ми тикаше в ръцете домашния си адрес заедно със снимка на доста пищната си по-малка сестра с настоятелната молба да им погостувам при първа възможност.

Не говореше кой знае как английски, но затова пък не му липсваше ентузиазъм.

— Тя много, много харесва ковбой от твои страни, и тя има голямо желание и щастие, ако ти може да научиш нея заедно да яздите!

Сигурно и аз щях да имам голямото желание, но изобщо не стигнах до Милано, така че възможността пропадна.

Майор Кенеди реагира на доста фантастичната ситуация по начин, с който не ми стана особено симпатичен. Както можеше и да се предполага, той реши, че ще направи по-добре онова, което ние с Ричмънд бяхме успели да направим, и се впусна с джипа си на продължителни набези из още неосвободените територии на север.

Неговата единствена концесия спрямо потенциалните опасности беше да ме накара да кацна по най-рискован начин върху капака на мотора, с крака, провиснали между предните колела, и да го предупреждавам, ако видя мини по пътя. Тъй като той рядко караше с по-малко от осемдесет километра в час, а и моето зрение и рефлексите ми не бяха на супермен, това определено беше най-безползната функция, която някога са ме карали да изпълнявам. Дълго време след това ми се присънваше кошмарът как с все по-голяма скорост се спускаме с Кенеди, който е на волана, по безкрайните планински пътища, а италианските жители траурно викат подире ни:

— Мината! Мината! Периколо... мината!

Прекалено скоро отново поехме на път и тъй като немците все ни се изплъзваха, нашият главен неприятел, ако не броим мините и разрушенията, станаха болестите — маларията и дизентерията, към които се прибави и инфекциозният хепатит, за да оформи един триумвират, който ни причини значителни загуби. Вече бяхме доста унили, тъй като единствените ни контакти бяха с нашите продоволствени колони, а връзка с Канада, както си личи от едно от тъжните ми писма, почти липсваше:

„Повече от месец ни едничко писмо. Един от ужасите на войната е начинът, по който писмата се следят или просто не достигат до получателя... Не че на подателите им върви повече. Дават ни по един лист седмично, макар че в базата са натрупали толкова, че си бършат с тях задниците, така че да не очаквате много вести от искрено вашия... В последното ви писмо отпреди два месеца казвате, че всеки месец ми изпращате по 300 цигари. През последните осем месеца съм получил само един кашон!

Казаха ни, че останалите били потънали. Глупости! Копелетата от тила направо са ги задигнали...

Струва ми се, че краят на войната комай се вижда. Доста войници и техника му съсипахме на фрица и както русите чукат на западните порти, току виж, Хитлер отстъпил към нас. Във всеки случай хващам се на бас, че в началото на 1944 всички ще сме си по домовете...

Миналата седмица едно от момчетата в моето отделение, Айвън Гюнтер, получи армейски медал за една работа, дето я свърши в Сицилия! Те са страшни! Раниха само четирима от нашите, но и четиримата се върнаха и сега се фукат с белезите си и разправят какви ли не истории за оздравителните лагери в Северна Африка. Колкото до мен, нямам белези за показване, макар че сега съм един от най-“старите” лейтенанти в частта. Ал твърди, че съм бил твърде нищожен, та фрицовете да си губят времето с мен..."

След като освободихме предмостията на Салерно, ние най-сетне излязохме сред просторните поля на Фогия. Към нас отново се присъедини лорд Туийдсмюр, а Ак Ак Кенеди пак стана помощник-командир. Пристигна и малък набор попълнение, сред който беше един мой приятел — Люк Райд, с когото бях учил заедно в Ричмънд Хил. Макар че Люк беше една година по-голям от мен, улових се, че се отнасям към него донякъде бащински, и направих така, че да бъде зачислен към Разузнавателното отделение, където да ми е под око. Вече бях започнал да се мисля за „старо куче“ и вероятно Кенеди е бил на същото мнение, защото малко след завръщането на Туийдсмюр ми предложи да си обуча заместник. Може би Кенеди бе решил, че е крайно време късметът да ме изостави, но е възможно и да е обмислял повишението ми в чин капитан и преместването ми на друга служба.

Когато споделих с Док тези си мисли, той никак не се зарадва:

— Олеле, шефе! Не ти трябва трета звездичка! Ще ни отпратят пак в някоя стрелкова рота и там ще ни изтрепят и двамата!

Оказа се, че Туийдсмюр бе решил за известно време да не прави промени в състава; и така, за радост на Док и — право да си кажа — на

мен, ние си останахме в щаба на батальона.

На 1 октомври, един разкошен есенен ден, ние поехме през равнината на Фогия към вече заснежените върхове на централните Апенини. Бяхме повече от безгрижни, преливахме от оптимизъм и вярвахме, че до края на месеца ще сме в Рим.

Висшето командване очевидно смяташе, че немците ще окажат съвсем слаба съпротива, докато се изтеглят към отбранителната линия в страховитите планини на около триста и двадесет километра северно от Рим, разсекли на две горния край на Италианския полуостров. И когато при село Мота в подножието на възвишенията, обграждащи от север равнината на Фогия, Кралският канадски полк, този своеобразен авангард на целия дивизионен конвой, неочаквано попадна под силен огън, никой не изтълкува предсказанието както трябва. Мота беше, разбира се, превзета, но чак след продължил едно денонощие кървав бой. А и немците все пак успяха да си запазят височините зад селото.

Когато получихме заповед да ги отблъснем с една от прочутите си флангови атаки, се оказахме позорно приковани върху оголения склон от масирания картечен и минохвъргачен огън. През нощта немците наистина отстъпиха — пък било то и по собствено желание — и когато заехме изоставените им позиции, ние бяхме в доста унило настроение.

Неприятелят бе изоставил трупове на неколцина убити и както обикновено аз трябваше да ги претърся, преди да ги погребем. Оказаха се войници от Първа парашутна дивизия, славеща се като най-страховитата в германската армия. Като че ли това не беше достатъчно, за да ни отчая, та у един от убитите намерихме недовършено писмо, в което той бе написал на свой приятел на Източния фронт следния отрезвяващ абзац:

„Струва ми се, че дълго време няма да има домашни отпуски. Тази година едва ли ще видя Хана и децата. Фюрерът е заповядал да задържим Рим на всяка цена. Това няма да е много трудно, ако имаш представа за тази страна. Тя е направена само за отбрана и «томитата» ще трябва със

зъби и нокти да си проправят път сред нас, а и ние ще се постареем да им създадем работа...”

Прецених, че писмото е достатъчно важно, за да го пратя на бригадния началник на разузнаването, който съответно го препрати на своите началници. Но както по-късно ме информира опечаленият бригаден, оптимизмът продължи да господства сред високопоставените люде:

— Направиха ме на бъзе и коприва, обвиниха ме, че се опитвам да разпространявам паника и отчаяние. Наредиха ми да не се бъркам, където не ми е работа — писмото не било нищо друго, освен войнишко перчене.

Веднага щом напуснахме равнината, времето се развали. Заплиска дъжд. Прекарахме сутринта след схватката с парашутистите в друга прогизнала горичка под студения, трополещ дъжд, от който не можеха да ни защитят нито лекото облекло, нито уж непромокаемите наметала. Потънали в мрачни мисли за бъдещето, треперехме край малките огньове, когато пристигна заповед да поемем успоредно на главното шосе, водещо към вътрешността, която, както височайшите ни умници след дълго и мъдро обмисляне вече бяха заключили, немците биха могли да защищават.

Смрачи се още преди Туийдсмюр да е събрал офицерите на инструктаж. След като свърши с ротните командири, той се обърна към мен с обичайния си прекалено умолителен тон:

— Мисля си, Фишеко, може би ще е малко трудничко да се ориентираш в това противно време, в тая тъмница, по тоя неравен терен. Май ще им дойде много на твоите скаути, а? Тъй като си главният приятел на картата, май ще е най-добре сам да поемеш водачеството.

Трябваше да му кажа, че никога не съм бил, не съм и няма да бъда сред великите кормчии на човечеството, но вместо това кимнах изпълнително.

Въоръжен с призматичен компас, с прогизнала италианска карта, която дори суха щеше да е почти безполезна, и с джобно фенерче, аз поведох заедно с новопристигналия Люк Райд, който ми беше куриер, колоната от близо петстотин тежко натоварени войници.

Нощта беше дяволски влажна и хлъзгава. Хората се спъваха по оголените скали и се свличаха в деретата. Навъсени, те ругаеха своята орисия, товара си и, без съмнение, самия мен. Бе невъзможно да намерим пътека. Всеки курс, който избирах по компаса, водеше или към отвесна канара, или към бездънна пропаст. Малко след полунощ въведох колоната в трънлив шубрак, след което Ак Ак Кенеди се промъкна разярен напред:

— Моуът! По дяволите, да не си се залутал?

Вкочанясал от студ, измъчван от самосъжаление, аз трябваше да призная, че е така:

— Господи! Можеш ли поне да ни изведеш на шосето? На което и да е шосе?

Смънках, че сигурно ще мога — стига да не ни се изпречи някоя канара.

— Давай тогава!

Заедно с Райд, който предано ме следваше по петите, се насочих на юг и един час по-късно ние излязохме на път, който, изглежда, беше главното шосе. Туийдсмюр беше някъде в края на колоната и тъй като не беше лесно да се свържем с него, Кенеди, който бе останал с мен, предложи:

— Единственият начин да се оправим в тая дяволска бъркотия е да караме по пътя, пък да става каквото ще!

Прокрадвайки се колкото се може по-предпазливо и по-тихо по натрошения асфалт, ние тримата изминахме около половин километър в мастилената тъма, когато, не щеш ли, чух как някой рязко насочи към нас оръжие и миг след това нощта избухна.

Половин дузина картечници, отприщили потоци червени и жълти трасиращи куршуми, откриха огън откъм десния ни фланг. Най-близката беше току до мен и в проблясващата светлина на цевта ѝ успях да видя, че се намираме под крайпътно възвишение, от което стреляха поне две картечници. Залегнах в канавката и не видях какво става с Райд, но затова пък Кенеди тупна право върху мене. Свихме се в калта, а бренките на ротата, напредваща след нас, откриха огън и заобстрелваха наслуки шосето, с което застрашаваха колкото неприятеля, толкова и самите нас. Ала нито една от бренките не се чуваше отблизо и изведнъж аз осъзнах ужасен, че ние тримата се бяхме отдалечили твърде много от колоната.

Немците приведоха в действие минохвъргачките си и нашите побързаха да им отговорят със същото. Макар и ужасен, грохотът не бе дотам силен, че да заглуши крясъците на командира на немците, който се дереше от рътлината, извисила се на не повече от четири метра от мен.

Кенеди прилепи устни към ухото ми:

— Не мърдай... не дишай... че като нищо ще пуснат някоя граната точно върху нас...

Едва ли бе необходимо да ме предупреждава. Никога в живота си не съм искал по-страстно да не ме забележат. „Няма в света нещо — щях да напиша по-късно, — което да е толкова унизително, толкова смазващо и ужасяващо, колкото да лежиш, заврял нос в калта, а немците и твоите да се сражават над претръпналата ти плът.“

За наш късмет сражението се водеше почти слепешката. В тая тъмнина, мъгла и дъжд беше почти невъзможно да се прицелваш при стрелба и дори сигналните ракети, които неприятелят изстрелваше, бяха безполезни. Но дори куршумите и снарядите, които немците изливаха върху пътя, поставяха батальона в доста критична ситуация. Нашите войници все по-рядко и все по-отдалеч отговаряха на вражата стрелба и аз със свито сърце осъзнах, че те се изтеглят.

Кенеди също го разбра:

— Време е да се измитаме... ако останем тук, ще ни хванат... дай да се опитаме да прекосим пътя.

Сетих се, че Райд е някъде зад мен, но не посмях да му извикам с надеждата, че и той като нас с Кенеди ще побегне.

Кенеди ме докосна по ръката и хукна. Надигнах се на колене и скочих в тъмното. След секунда краката ми се подкосиха и аз хлътнах в стръмното дърво на буен поток. Чух някой да пляска във водата пред мен и запълзях натам. Пак бяха улучили Кенеди в крака, ранен при Нисория, но ние двамата с него се промъквахме надолу по течението, докато не решихме, че сме в безопасност.

Съмваше, когато отново намерихме полка. Той беше заел отбранителна позиция по някакви хълмове северно от шосето, на около километър и половина от мястото, където ни нападнаха от засада. Никой не знаеше нищо за Райд. Много по-късно щях да науча, че той се хвърлил няколко метра зад мен в канавката, където не е имал прикритие. Райд не посмял да рискува и като нас да избяга и останал

там до изгрев слънце, когато немците го намерили и пленили. Но тогава бях сигурен, че са го убили именно в она, в неговия първи час на сражение.

Туийдсмюр вече смяташе да атакуваме през деня немските позиции, когато един уморен и изкалян офицер-свързочник от бригадата дойде пеш — никакви автомобили не можеха да стигнат нашите позиции — с нова заповед. Трябваше да предприемем нов, още по-дълъг и по-дързък флангов обход през още по-високи планини и да завземем град Челенца на тридесет километра по права линия.

Онзи, който бе замислил операцията, сигурно изобщо нямаше представа за положението. Вече две денонощия водехме в дъжда и мъглата престрелки с немците, бяхме премръзнали и мокри, карахме с оскъдните дажби, които носехме в сухарните торби, привършвахме боеприпасите, спяхме на пресекулки, няхмахме радиовръзка с останалите части. Ако командуваше Кенеди, той сигурно нямаше да изпълни заповедта; ала бойната задача беше такава, че много допаднаше на неразходвания романтизъм на Туийдсмюр. Той просто не можеше да устои на предизвикателството „жив или мъртъв, но го направи“.

Капнали от умора, ние пак се затътрихме през лабиринтите от скалисти върхове и прогизнали долини. И аз пак бях избран за водач. Може би Туийдсмюр ми даваше възможност да измия срама. Или пък просто не беше претеглил последствията.

През следващите четиридесет и осем часа се лутахме из дивата пустош. През повечето време аз само приблизително знаех къде се намираме и в крайна сметка се оказа невъзможно да стигнем до там, накъдето се бяхме запътили. Отвсякъде ни заобикаляше непроходима местност. Нямаше враг, с когото да се бием — само планини, които да изкачваме, и пороища, под които да треперим. Можехме само да мечтаем за храна, както и за сън. Всички връзки с тила бяха прекъснати и бригадният генерал Греъм отново се тюхкаше, отново се чудеше дали не ни е загубил завинаги.

Имаше и няколко по-ведри момента. Единият беше, когато се натъкнахме всред този иначе безлюден свят на каменна колиба и старият козар, който живееше в нея, сам ни напълни канчетата с мляко и даде на изгладнелите до смърт войници последните остатъци от бедните си запаси от хляб. После срещнахме италиански лекар, избягал от немците, който, кой знае защо, караше цяло стадо мулета.

Той не само се погрижи за ранените, но и предложи да натоварим тежките оръжия върху мършавите му добичета.

Призори на 6 октомври вече бяхме на щурмова дистанция от Челенца, от която ни разделяше само връх Мияно, високо шестнадесеткилометрово било, и Туийдсмюр изпрати на разузнаване боен патрул, който донесе неприятната новина, че билото е в ръцете на врага. Това обаче ни най-малко не смути Туийдсмюр, който твърдоглаво бе решил да заобиколим Мияно.

Поехме, но твърде скоро падна непрогледна мъгла и сякаш за капак на всичко аз отново се изгубих и водих доста дълго капналите от умора войници в погрешна посока. Щом се спусна нощта, разбрах, че съм се заблудил, но не посмях да го спомена пред никого освен пред командувания офицер, та да не би да ме сграбчат и да ме разкъсат на парчета. Туийдсмюр се оказа страшно толерантен. Той тъжно ме изгледа и отбеляза:

— Да, Фишеко, доста слабо се представи, няма що.

Упрекна ме съвсем меко, но аз се чувствавах толкова смазан и изтерзан, че щеше да е по-добре той да ме беше навикал. През цялата тази влажна, кошмарна нощ бях погълнат от тежките си мисли и на заранта бях повече от решен да изкупя грешката си.

Командуваният офицер дремеше и трепереше под жалкия подслон на изоставен навес за кози, когато аз се явих при него с предложението да ми разреши да възглавя патрул, състоящ се от мен самия, от трима от разузнавачите и от лекаря, който да вземе и мулетата, и да намерим с тях пътека през хребета на Мияно. Туийдсмюр се хвана за тази вятърничава идея с такава готовност, че аз си рекох — да, би се съгласил кажи-речи на всичко, само и само за да се отърве от присъствието ми.

Това още повече ме ентусиазира. Този път жив или мъртъв, но ще го направя. И така, Първи ескадрон от възседнати мулета на Моуът запристъпя през сивкавия ръмящ дъжд и вместо да се промъква предпазливо, зацепи направо през плоското плато към снижаващата се грамада на Мияно.

Всички в малката дружина бяха настроени да извършат — или най-малкото да се опитат да извършат — с риск за живота си едно паметно дело; изключение правеше единствен Джордж Лангстаф, моят

първи разузнавач. Като пришпорваше мулето, той се лепна до мен и аз видях, че суровото му лице е набраздено с бръчките на тревогата:

— Какво правиш, по дяволите! Искаш всеки фриц по оная планина да ни види как пристигаме ли?

Изгледах го колкото се може по-хладно.

— Да, редник Лангстаф, точно това искам. И те ще си рекат, че сме чисто и просто италиански селяни и няма да ни обърнат внимание. Ясно ли е?

Той ме погледна с нещо като страхопочитание, пък каза:

— По дяволите, ти си се чалнал!

След което обречено сви рамене и се върна отзад в редицата, и ние унило продължихме нататък.

Дон Кихот би се гордял с нас. Гордеех се и аз, когато най-сетне стигнахме подножието на гористата планинска верига, без да са изстреляли по нас и едничък куршум. Забулени от мъглата и ситния дъждец, бяхме успели да минем за група цивилни. Напрегнато се провирахме нагоре покрай прогизналите дървета, когато, не щеш ли, чухме боботене на автомобили, минаващи по шосето, което, ако се вярва на картата, би трябвало да следва хребета.

Оставихме доктора да пази мулетата и бавно се закатерихме, докато най-накрая видяхме пътя. Той сякаш бе изоставен. Довлякохме на бърза ръка едно повалено дърво и го препречихме през средата, след което оставих другите двама разузнавачи, Лайъл Имай и Кийт Клоуз, да прикриват с бренките подстъпите от двете страни. Казах на Лангстаф, че е отговорник на групата, и препуснах към лекаря, за да го помоля да се върне колкото се може по-бързо с едно от мулетата в полка. Дадох му и бележка, върху която бях надраскал следното храбро послание: „Отрязахме на връх Мияно главния път към Челенца. Ще го държим, докато дойде смяната.“

Още чувах в далечината чаткането на мулешките копита, когато нейде от пътя забоботи мотоциклет. Втурнах се нагоре по склона с надеждата, че след миг бренките ще открият огън. Наместо това се чу скърцане на гуми и след минута на напрегната тишина отекна смаян вик:

— Лангстаф! Дърти глупако! Къде сте, по дяволите, копелета такива! И какво сте вирнали тия пушки към мен?

Ще ми се на това място да спусна завесата, ала Истината е капризна любовница и не бива да ѝ се отказва.

Домъкнах се някак си до пътя, за да чуя как моите разузнавачи се мъчат да се обяснят като последните глупаци с един от куриерите от щабната рота. Объркан, аз също се присъединих към тях, след което трябваше да изслушам подробностите от една история, която хич не беше в моя полза.

Преди четири дена щабната рота — групата, отговаряща за продоволствието и поддържането на батальона — бе останала с всичките си автомобили край Мота. Времето минавало, а ротата нямала никаква вест за местоположението ни и затова решила сама да разбере какво ни се е случило. Без да среща препятствия освен няколкото неохранявани развалини, които заобиколила, колоната преспокойно си карала по пътя, докато стигнала връх Мияно.

„Неприятелят“, за когото бе докладвал бойният патрул на Туийдсмюр, всъщност били нашите собствени готвачи, чиновници, шофьори и склададжии, подготвящи лагер за деня, в който батальонът ще се върне от своето отшелничество в гората.

Тоя път май имах основание да смятам, че съдбата жестоко ме е измамила. Ала когато малко по-късно през същия ден се опитах да получа съчувствието на Пади Райън, той не откликна:

— Имаш страхотен късмет, Фишеко. Ако беше останал, сигурно щяхме да те убием. Ако на Мияно е имало фрицове, те щяха да те убият. Трябва да си благодарен на господата бога...

Явно ядосани от закачките на щабната рота, Лайъл Имай и Кийт Клоуз бяха твърдо решени да отстояват честта на разузнавателното отделение; ден след злочестия ни преход до връх Мияно те получиха възможността да го сторят.

Смяташе се, че немците са се окопали покрай река Форторе на около осем километра западно от Челенца. Предполагах, че може би ще атакуваме реката, и изпратих Клоуз и Имай да потърсят брод през нея.

Тъй като реката била плитка и наоколо не се виждали фрицове, двамата младежи прецапали до другия бряг, после предпазливо изкачили отсрещните хълмове с кацналия върху тях град Макия, в който също нямало немци. Там разузнавачите били посрещнати като освободители и населението ги нагостило и напоило тъй добре, че те

решили да продължат нататък до следващия град и да освободят и него.

— Не че търсехме удоволствия и веселба — ми обясни Клоуз по-късно. — Все някой трябваше да възвърне честта на разузнавателната рота и ще ме извините, сър, но ми се стори, че това трябва да сме именно ние. Рекохме си, че стига да намерим пролука в отбраната на фрица, дивизията ще може да се промуши през нея, обсипана с рози...

Щом наближили последния хълм преди село Свети Елия, те видели в дъното на някаква пшеничена нива как облечен в защитни цветове човек им маха с ръка. Някой вече ги бил изпреварил. Те се запътили към непознатия, за да разберат дали наоколо няма други градове за освобождаване. Вече били на четиридесет метра от него, когато Клоуз нещо се усъмнил.

— Лайъл — току казал той, — униформата на този приятел не ти ли се струва съмнителна?

— Господи, ами да! Май трябва да стреляме!

Хвърлили се по корем, но нямали време нито да се прицелят, нито да стрелят, защото „връз нас сякаш се изсипаха куршумите от милион спандаузери, а пшеницата над главите ни бе покосена досущ като с жътварка“.

— Какво, по дяволите, ще правим сега? — жаловито измънкал Клоуз и прегърнал коравата земя.

— Вдигни калъфа за картите... високо! И го размахай, ама силно!

Немците прекратили огъня и мнимите освободители се понадигнали, за да открият, че вече са военнопленници.

Оставили се да ги пленят без капчица достойнство. Превивайки се от смях, немците, които ги охранявали, ги подкарвали към тила с продоволственото муле на предния пост. Търпението на разузнавачите преляло, когато ги наблъскали в коша на един мотор. Снажният шофьор бил с пистолет на колана и с праметната през рамото карабина, а охраната върху задната седалка държал в скута си автомат. От време на време той мушкал дулото в ребрата на Клоуз и се хилел.

Преизпълнени от ярост към немците и с отвращение към самите себе си, разузнавачите не издържали. Те рипнали върху похитителите си, след което и четиримата се търкулнали на шосето.

Шофьорът се опитал да освободи пистолета си, ала Клоуз сграбчил дулото на праметнатата карабина и тъй силно го дръпнал надолу, че прикладът се забил като кол между краката на немца, който изгубил всякакъв интерес към боя. А Клоуз грабнал пистолета и халосал с него конвоя, който тъкмо се канел да изпразни автомата си в Имай.

В този момент на хоризонта се показала бронирана камионетка и разузнавачите побягнали към хребета на близкия хълм, сподирени от ядосани крясъци и гърмежи. Под тях се простирала долина с виещо се из нея поточе. Бегълците нямали време да се доберат до далечните склонове и затова скочили в поточето, навели се и вече пъплели по течението, когато Клоуз съзрял тъмна сянка под брега. Той дал знак на Имай и двамата се шумгунали в някаква пещера.

Всъщност то не било пещера, ами плитка дупка. В нея разузнавачите били ужасени да се намерят всред наредени в кошове стреснати пилета, които, възмутени, че са им нарушили спокойствието, можели всеки момент да вдигнат страшна патардия. Нашите двама приятели не смеели да се помръднат.

На три пъти те видели немски ботуши пред отвора на дупката и всеки път извъръщали с ужас очи към неспокойните, но, слава богу, все още тихи птици.

Свечерило се. Разузнавачите пак чули стъпки, после съзряли в отвора на дупката някакво космато лице. То принадлежало на възрастен селянин, който си бил направил това скривалище, за да потули безценното си ято кокошки от „варварите“. Оная вечер, като отишъл да ги нахрани, той се озовал в плен на двамина диво ококорени канадци.

Отначало Имай и Клоуз не знаели какво да правят с него. Нямали му доверие, за да го използват като водач обратно до Форторе, и по същата причина не смеели да го пуснат. Най-после Имай намерил изход. Той наредил на стареца да тръгне сам към нашите линии и да доведе добре въоръжен канадски патрул. Предупредил го също така, че в случай че не успее или пък ги предаде на немците, скъпоценното му ято ще бъде изклано до последната кокошка. Пред лицето на тази кошмарна заплаха клетият старец тръгнал в нощта с намерението да направи всичко възможно за нашите приятели.

Колкото и странно да звучи, той успял да прекоси линията и да намери канадска част, на която разказал за случилото се, но войниците не му повярвали. Отчаян, старецът се приготвил за най-лошото и се върнал в дупката, за да докладва за своя неуспех. Вече минавало полунощ и Клоуз и Имай били изгубили всякаква надежда и затова рискували и използвали стареца за водач. Чувствувайки се като в кошмар, който никога няма да свърши, италианецът още веднъж се промъкнал покрай немските предни постове до канадската част, която вече била го отпратила.

Когато на следващата сутрин Клоуз и Имай се върнаха, те го доведоха със себе си. Преди да го пуснем да си върви в къщи при своите пилета, ние така го натоварихме с консерви, цигари и шоколад, че той едва пристъпяше.

Колкото до Клоуз и Имай — известно време след това всеки можеше да докара който и да било от двамата в шоково състояние само като го издебнеше в подходящ момент и изкудкудякаше като стресната кокошка.

С настъпването на зимата предсказанието от писмото на убития парашутист се превърна в жестока действителност. Врагът се съпротивляваше все по-ожесточено, местността беше труднопроходима, времето се влошаваше и ние настъпвахме, кажи-речи пълзейки, към Кампобасо, столицата на централния апенински район (и града, от който трябваше да се отклоним на северозапад и да заслизаме по планинските склонове към Рим). Наистина бяхме принудени „със зъби и нокти да си проправяме път“.

В средата на октомври Първа бригада едва беше стигнала до околностите на планинския град Ферацано, който подобно на Асоро бе кацнал на канара на около петнадесет километра от Кампобасо.

Този път ролята на диви кози бе предоставена на 48-и високопланински полк. Той се изкачи на канарата и прогони немците, без обаче да прочиства самия град — предпочете да остави тази задача на нас. И Туийдсмюр изпрати един взвод да превземе града.

Реших да отида и аз заедно с Док за компания, воден не толкова от жажда за силни усещания, колкото от егоистичното желание да прекарам час-два в някоя къща, където при малко късмет да се погрее край огъня и да опитам хубава топла гозба.

Командир на взвода бе лейтенант Джери Суейл от скоро пристигналото попълнение, сериозен, леко късоглед младеж, който се перчеше с чифт очила с метални рамки и споделяше моите увлечения по птиците и поезията. Макар че се познавахме едва от десетина дена, ние, както често ставаше в ония времена, вече бяхме добри приятели.

Ферацано изглеждаше така, сякаш бе изоставен от неприятеля. Докато вървахме надолу по кънтящите, безлюдни улици, избрах за временен щаб една наглед прилична къща и изпратих Док да я поразгледа и да види дали има в нея нещо за ядене. След което заедно с Джери Суейл отидохме да проучим порутената крепост при градската стена откъм северните подстъпи, която би могла да ни бъде наблюдателен пост.

Джери вече беше разделил взвода на отделения, които да претърсят останалата част на града, така че бяхме само двамата, когато приближихме крепостта. Вживял се в ролята на ветеран, аз се влачех уж хладнокръвно; докато Джери като новобранец гледаше да се промъкна незабелязано, както го бяха учили във военното училище — от врата на врата с готов за стрелба томпсън.

Бяхме на някакви си три-четири метра от отворените порти на крепостта, когато не щеш ли, избуча мотор, чу се трясък на скорости и от вътрешния двор право към нас изскочи открита кола. Видях, че е немска и хукнах да бягам, но рефлексите на пътниците в нея бяха по-бързи от моите. Онзи от предната седалка вдигна шмайзера и в стакато изстреля една серия.

Усетих в гърба си съкрушителен удар, от който се олюлях, и се проснах в мръсната открита канавка, където зачаках следващия изстрел да ме довърши.

Втори изстрел нямаше. Вместо това томпсънът на Джери затрещя гръмотевично. Колата се завъртя, изскърца и забуксува, след което се блъсна странично в предната стена на една къща, за миг се разклати, после бавно се преобърна и изплю двамата пътници върху измитите от дъжда павеа, където те останаха да лежат неподвижни.

След миг Джери дотича при мен, сложи ръка на рамото ми и вперил тревожно бухалските си очи в моите, попита:

— Лошо ли те раниха, Фишеко?

— Не знам — пророних аз. — Нищо не усещам.

Той ме претърколи внимателно на една страна и свали малката торба от гърба ми. Все още не усещах болка, така че с помощта на милия Джери успях да седна. Пак нищо. Колкото и да ми беше неприятно, полека-лека осъзнах, че не съм ранен.

Във всяка уж християнска армия се разказват безчет легенди за войници, спасени от библиите, които те носели в предните джобове на куртките и които спрели смъртоносните куршуми. В нашия случай беше спасен най-малкото моят живот, защото бях натъпкал малката си торба с консерви говеждо месо, които възнамерявах да сменя с жителите на Ферацано за по-вкусни нещица; вместо това консервите бяха погълнали или отклонили куршумите от шмайзера. Оттам нататък, разбира се, дължах живота си на Джери Суейл.

Всичко стана така светкавично, че не успях да се изплаша; а радостта, че съм здрав и читав, беше тъй голяма, че невероятният ми късмет ми изглеждаше почти нищожен, почти като шега. Само след няколко дена щях да го възприемам доста по-различно.

Привлечени от изстрелите, няколко от войниците на Суейл ни се притекоха на помощ. Те претърсиха крепостта, но не намериха никой. Вече покойните пътници от колата явно са се измъкнали последни от немския гарнизон. Не разбрахме защо са се забавили, но при обиска на трупове открих, че единият от немците е бил щабен капитан от дивизията „Херман Гьоринг“, който е носел карта с означените по нея диспозиции на немците пред Кампобасо. Освен това намерих в плетена кошница и две бутилки коняк, едната от които още неначената.

Суейл прати един от хората си да занесе означената карта в батальона, в чието разузнаване, тя да бъде изучена, а ние двамата с Джери се върнахме в къщата, където бях оставил Док Макдоналд.

Както винаги Док бе направил чудеса. Намерихме го в топлата кухня да помага на три весели и бърбиви жени, които скубеха две кокошки, докато върху голямата, напалена с въглища печка вече завираха какви ли не тенджери. По всичко си личеше, че надупчените консерви с говеждо, които бях оставил на бездомните кучета, вече не са ни нужни.

Оказа се обаче, че някъде другаде съм бил нужен аз. Докато ние със Суейл и Док сме отдъхвали и плюскали във Ферацано, батальонът бе получил заповед да мине пред 48-и полк и да помогне на Кралския канадски полк да атакува Кампобасо. Туийдсмюр нямал радиовръзка с

бригадата и тъй като не можел да се свърже с командира на канадския полк, решил да изпрати офицер, който да свърже двете части. Трябвало този офицер да съм аз, но не ме намерили и вместо мен заминал майор Ак Ак Кенеди.

Докато Кенеди се промъквал към предполагаемите позиции на Кралския канадски полк, почнали да го обстрелват с минохвъргачки. Сторило му се по-разумно да заобиколи и той притичал през откритото поле до една климнала ограда и снишен зад нея, продължил нататък. В същото време откъм другата страна се приближавал немски пехотен взвод. Кенеди налетял право на него и тутакси бил пленен.

След няколко седмици той избягал от влак, пътуващ с пленници към Германия, после дни наред вървял на юг през централните планини, отново преминал фронтовата линия и се присъединил към батальона. Когато ме срещна, изглеждаше малко засегнат, задето без разрешение съм отсъствувал от сцената пред Кампобасо. Но злочестият за него ден излезе за мен щастлив!

На 14 октомври немците се изтеглиха от Кампобасо и Кралският канадски полк превзе почти неразрушения град, кацнал над дълбоката долина на река Биферно, по чиито стръмни северни склонове врагът се бе оттеглил, за да подготви позиции, които спряха настъплението на Пета и Осма армия и които се превърнаха в част от една нова и неочаквана отбранителна линия, пресичаща италианския „ботуш“ в най-тясната му част, на сто и шестдесет километра южно от Рим.

Сега Първа бригада стана резерв на дивизията и бе изпратена да лагерува в едно посърнало, голо поле, докато административният и щабният персонал на корпуса и дивизията се настаняха в многото изискани уютни съвременни сгради, с които Мусолини бе облагодетелствувал Кампобасо. Но градът все още бе в обсега на част от немската артилерия и от време на време някой досаден снаряд обезпокояваше офицерите от щаба и тиловите подразделения, поради което Първа бригада получи заповед през определеното ѝ за отдих време да „стерилизира“ доста от селцата на другия бряг на Биферно, за които се предполагаше, че са подслонили немски наблюдателни постове.

Тъкмо бяхме разпънали временните си палатки, когато Туийдсмюр получи нареждане да прочисти три от селата в нашия сектор. Той изпрати Първа рота в Монтагано, кацнало върху високата издатина над обърнатия на север лакът на реката; транспортният взвод трябваше да завземе Сан Стефано, селце малко по-надолу в долината. След което сякаш с умисъл ми нареди да огледам с джипа Рипалимосани, разположено на километър и половина от Сан Стефано.

Първа рота прогонила с доста мъки от Монтагано един немски патрул и после трябвало осем часа да отбранява градчето с тежък артилерийски обстрел, през който претърпяла доста загуби.

При подстъпите към Сан Стефано транспортният взвод се натъкнал на мини и минохвъргачен огън, които принудили леко бронираните автомобили да се оттеглят.

Колкото до мен, аз нямах и представа какво става по другите места и придружаван единствено от Док, стигнах безпрепятствено Рипалимосани, където ликуващата тълпа ни посрещна с див камбанен звън като освободители. Кметът, завърнал се от Чикаго емигрант, ни отведе до градската зала за тържества, където ни посрещнаха като герои с реки от алкохол. Чувствувах се толкова добре, че почти не обърнах внимание, когато кметът между другото спомена, че немският взвод, окупирал преди града, се е оттеглил преди по-малко от час. Чак на другия ден осъзнах колко много ми върви през тази война.

Рано сутринта взводът на Джери Суейл получил заповед да превземе Сан Стефано. Предполагаше се, че през нощта задните постове на врага са се изтеглили зад Биферно и че Джери няма да срещне съпротива. Точно преди да потегли, ние с него се видяхме и аз му разказах колко приятно ми е било да освобождавам Рипалимосани.

Поискай си „Спуманти“ — го посъветвах аз, — страшна работа е и май имат от него толкова, че могат да потопят цял кораб.

Той ме погледна с бухалските си очи, засмя се и застана начело на взвода. После поведе войниците по белия чакълест път, лъкатушещ надолу към малкото селце... право към засадата на шест флангови картечници, подсилени с тежки минохвъргачки.

Двете задни отделения на взвода успели да се доберат до крайпътните канавки, където изчакали да се стъмни, за да допълзят обратно. Но Джери, както и останалите от челното поделение били ранени. Късметлиите умрели на място. Другите дълго агонизирали от

раните си, преди да издъхнат — бе немислимо някой от полка да отиде и да ги прибере.

Цели пет дена труповете им се въргаляха по шосето, докато най-накрая батальонът превзе с атака Сан Стефано и ние си възвърнахме нашите загинали другари.

Помагах на отчето да ги погребем. Въпреки че бе много студено и влажно, труповете се бяха издули така, че изпъваха докрай мръсните, вонещи и прогизнали дрехи. Те бяха изгубили човешки облик. Бяха се превърнали в отвратителна пародия на хора. Някой ми подаде счупените очила на Джери и за първи път, откакто бе започнала за мен истинската война, аз се просълзих. За първи път наистина разбрах, че мъртвите... са мъртви.

След един или два дена написах на нашите писмо:

„За момчетата на моя възраст е трудно да осъзнаят, че никой не е вечен. Смъртта е само празна дума, докато се сблъскаш с обратното. Колкото и банално да звучи, си е така. В началото, като отървеш няколко пъти кожата, си викаш, че от рождение си безсмъртен. Сетне, ако оцелееш, се изненадваш. После току се оглеждаш, за да се увериш, че късметът ти все още те следва. А накрая, стига да си още здрав и невредим, се питаш кога ли той ще ти изневери... Преди три седмици едно момче на име Суейл пристигна при нас направо от Англия и преди още да е проумяло за какво изобщо става въпрос, се превърна, заедно със седем души от неговите, в купчина надупчено месо. Защо именно него? Защо именно тях? И кога ли ще дойде и твоят ред? Това е въпросът, който ме занимава.“

Някой явно реши, че не е достатъчно през почивката само да прочистваме селата, и през остатъка от времето за отдих трябваше да патрулираме нападателно из немската отбранителна линия отгатакъ Биферно. Както се изрази щабът, правели сме го, за да изваждаме врага от равновесие. Дали той излизаше от равновесие не знам, но във всеки случай се ядосваше. Патрулирането стана нещо като „танто за танто“. Всеки път, щом навлизахме в неговата зона, той ни отмъщаваше с

патрул в нашата. В тази светкавична война нашите войници бяха по-добри и от най-усърдните немци, ала скоро си дадохме сметка, че и най-големите ни майстори отстъпваха на италианските партизани.

Знаех твърде малко за партизаните, ако не се смятат случайните позовавания на тях в разузнавателните доклади, но ето че една сутрин Джордж Лангстаф се прибра от самостоятелна акция зад немската отбрана, придружен от висок мрачен италианец с орлов нос, който беше на около тридесет години и който се представи като Джовани — това беше партизанското му име и той отговаряше само на него.

Джовани беше комунист, който с партизанския си отряд се борил отначало срещу фашистите, а после и срещу немците във високите скалисти Апенини. Фашистите го заловили и дълго го мъчили, както си личеше от моравите му белези.

Няколко дена преди да пристигнем в Кампобасо, неговият отряд се опитал да взриви един от мостовете по Биферно, но бил изненадан от немска бронирана колона. Повечето от партизаните загинали в последвалата битка. Малкото ранени, които искали да се предадат, били застреляни на място от немците. Човек би предположил, че като един от неколцината оцелели Джовани ще иска да си поотдъхне. Така поне си мислех аз, но се оказа, че не зная на кого съм попаднал.

Скромнен по душа, но вдъхващ доверие, той вдигаше учтиво рамене, попитаха ли го за подвизите му и трябваше да мине доста време, преди да науча дори тези дребни факти от неговия живот. Миналото слабо го интересуваше. Единственото, което желаше той, бе да продължи борбата срещу „варварите“ и за това ме помоли да му разреша да работи за нас. Беше строго забранено предните фронтови части да използват италианското гражданско население, тъй като сме можели да попаднем на двойни агенти, но аз реших, че дори Джовани да работи и за двете страни, той не ще ни навреди, напротив, само ще ни помогне. Още повече че той ми харесваше.

Джовани наистина ни помогна страшно много. Като командир на неофициална разузнавателна група, той заедно с един-двама свои другари, които изникваха досущ като привидения, повече от тридесет пъти ходиха да разузнават зад отбранителната линия на немците. Донесената от тях информация беше точна, подробна и толкова обилна, че спечели на разузнаването на Първа бригада (моят приятел,

бригадният офицер-разузнавач, беше единственият офицер, посветен в нашата тайна), славата на група от почти „свръх хомо сапиенс“.

Джовани нито веднъж не се върна с празни ръце. Освен с информация той често идваше с по някой избягал пленник — с американски пилот, с англичанин, оцелял при Тобрук, веднъж дори с капитан от Кардиф, пленен, когато търговският му кораб бил потопен при Малта. Ако не можеше да намери някой наш човек за спасяване, той пристигаше с пленен немец. Спомням си добре един оберлейтенант-артилерист, който от радост, че от ръцете на Джовани попада при нас, се разрида. Джовани не си поплюваше с враговете.

От нас не искаше нищо и не приемаше нищо освен храна, повечето от която май раздаваше на прегладнелите селяни зад немската фронтова линия.

В края на октомври нашият „отдых“ изтече и ни бе заповядано да пресечем Биферно и да нахлуем в отбранителната зона на немците. В една тъмна дъждовна нощ запълзахме и се пързулнахме надолу към бучащата придошла от безкрайните порои река, преградена от порутен бент, над който водата се пенеше така яростно, че немците явно го бяха сметнали за непроходим и нито го отбраняваха, нито го бяха минирали. Но Джовани беше на друго мнение. Наредени след него в колона по един прекосихме реката, балансирайки с риск за живота сред всмукващата, до коленете вода. След това зацепихме през равнината и стигнахме гористите навъсени хълмове на планината Молисе, разположена на двадесетина километра северно от Биферно.

Трябваше отново да показвам пътя, но този път не се изложих, тъй като макар че никой освен разузнавачите не го подозираше, истинският пилот беше Джовани. Запазих го в тайна, не за да пожъна сам плодовете от добре свършената работа, а защото някои от моите колеги офицерите надали щяха да последват един отявлен комунист, на всичкото отгоре италианец, навътре във вражеската територия.

Призори изненадахме гарнизона на Молисе и превзехме града, без да дадем нито една жертва. Но, объркани, немците ни отмъстиха, като подложиха нашите позиции на яростна бомбардировка. Оръдейният им огън беше необяснимо точен и още първите няколко часа дадохме шест убити и четиринадесет ранени... докато Джовани не провери подмолните течения и не откри, че сме попаднали в развъдник на фашисти. В резултат на неговата енергична намеса,

отстранила кмета и няколко души от кохортата му, които съобщавали на немците с таен полеви телефон точното ни местоположение, вражият огън, макар и все така силен, стана значително по-неточен.

Една сутрин стояхме с Джовани пред прозореца на къща с изглед към градския площад и видяхме да го пресича един свързочник с послание в ръка. Ненадейно отекна гръмотевично „пу-у“ и един петнадесетсантиметров снаряд се приземи със зашеметяващ трясък в центъра на площада. Когато димът и прахта се разнесоха, ние видяхме свързочника, който стоеше като закован. После бавно-бавно той се запервива в кръста. Червата му безшумно изхвъркнаха и се проточиха по краката му, досущ като кърваво фиде. Парче снаряд го беше прерязало на две и сега двете половини на тялото му се свързваха само от гръбнака и малкото мускули.

Джовани изруга тихо. На следващата сутрин той, както винаги, довтаса един дявол знае отде и ми подаде грижовно нарисувана карта, върху която беше означена всяка оръдейна позиция на батарея немски петнадесетсантиметрови гаубици. Отнесох координатите от картата на нашия артилерийски наблюдател, който на бърза ръка организира дивизионен „удар“ — едновременен обстрел от едно средно и три полеви отделения.

На другия ден Джовани усмихнато доложи, че две от гаубиците са били унищожени, а другите — бързо преместени по-надалечко, а след тях останали шест пресни гроба с шест готически дървени кръстове, увенчани с каски.

— Вашите оръдия ги хвърлиха във въздуха — каза ми той с доволен блясък в очи. — Но виж, ония свине ги избих аз!

Скоро след това дойдоха да ни сменят, а ние бяхме пратени в село на име Кастропиняно, което вече се падаше в тила. Мислех, че Джовани ще дойде с нас, но той учтиво отказа. Войната за нас можеше временно да свърши. За него тя все тъй продължаваше. Събрал ядрото на нов партизански отряд, снабдил себе си и другарите си с пленено немско оръжие, той възнамеряваше отново да предприеме самостоятелни действия.

Раздялата ни беше доста вълнуваща. Той подари на всекиго от разузнавателното отделение по нещо — на мен една филигранна гривна — „за твоето момиче в Канада“, — а после ни прегърна и вдигна тоста, след който пихме граппа.

— Ариведерчи, другари! Да е на късмет! Да е на любов! На пиене!... И на добър лов!

За първи път, откакто бяхме напуснали Англия, сгънахме платницата, за да намерим по-сигурен подслон. Взривявани от бомби, разтърсвани от снаряди, къщите на Кастропиняно (наричахме го помежду си Кастровата миша дупка) на северния бряг на Биферно не бяха палати, но все пак донякъде ни защитаваха от хапещия дъжд и от снежните вихрушки, които ни връхлитаха откъм потъналите в преспи планини.

Зимата се случи страшно люта. Реките придойдоха и отнасяйки понтонните мостове, които нашите инженери бяха прехвърлили през Биферно, ни отрязаха от тила. Зимните дрехи закъсняха и ние се увивахме кой с каквото намери. Док осигури на себе си и на мен къси палта, които местният шивач измайстори от войнишки одеяла, вземайки ни по четири консерви с месо или по два килограма брашно.

Твърде скоро ние си заживяхме с италианците чрез взаимноизгодна размяна, въпреки че армейските власти полагаха изключителни усилия да я преустановят. Док, който бе станал неофициален доставчик на Разузнавателното отделение, всеки ден предприемаше далечни експедиции, за да обменя ботуши, захар, брашно, консерви, цигари и стари дрехи срещу яйца, зеленчуци, вино, сладкиши и от време на време някое мършаво пиле.

Не бяхме очаквали, че Италия ще ни поднесе такова противно време. Написах на един приятел в Англия:

„Бързам да те разочаровам с климата, но надали някъде по света има по-гадно време. През лятото ти опича слабините, през зимата ти ги замразява. Междувременно ги разкапва с безкрайните дъждове. Чувствувам се добре само в спалния чувал, навлечен с вълнената куртка и увит с половин дузина одеяла. Това е, разбира се, само при положение, че сме по квартири от типа на мазето, в което живеем двамата с моя ординарец и понякога с някоя и друга свиня, вмъкнала се през бурната нощ. Напоследък

все се катерехме по планините, предпазвани от стихииите само с едно целофаново прозрачно наметало. Щом се върна в къщи, първото екскурзионно бюро, което видя да ми рекламира с плакати слънчева Италия, ще получи във витрината някое паве.“

Условията, при които живеехме, бяха почти същите като тези на жителите на Кастропиняно, така че и споделените неволи постепенно размиха и последните ни предубеждения към италианците. Тези хора, които отколе живееха на жестокия ръб на немотията и които през войната едвам свързваха двата края, не хленчеха, не просеха и не се оплакваха от участта си, а се държаха така, че всяваха уважение и възхищение сред канадските войници, много от които още в „цивилно време“ бяха вкусили горчилката на мизерията. Ето какво съм написал:

„Наистина съм изумен от промяната в отношението ни към италианците. Преди войната все ни учеха, че германците били страшно смел, възпитан, трудолюбив, богобоязлив народ, докато италианците са чисто и просто шайка страхливи, мърляви негодяи, които само размахват ръце, вдигат гюрултия и хич не си дават зор. А сега излиза, че тъкмо те са солта на земята. Тъкмо те, простите хорица. Само за да оцелеят, трябва да бършат като волове, а ето че вместо да са кисели като зелени лимони, са преизпълнени със смях и веселие.

Упорити са като дяволи, адски са смели. Преди няколко седмици един стар гъсар довтаса в батальонния щаб с голяма плетена кошница. Помислихме, че я е напълнил с яйца, за да ги смени за цигари, но се оказа, че носи детонатори от немски мини «Телер». Дядката издебнал фрицовете, докато те слагали по един планински път близо стотина мини, и щом си заминали, обърнал всяка мина една по една, извадил детонаторите и ни ги донесъл, за да ни докаже, че пътят е чист и че можем да минем по него. В замяна не искаше абсолютно нищо. Всъщност смяташе го за голям майтап. Но тези играчки често са със

скрит механизъм и старчето е имало много повече кураж от мен например, за да се залови с тях по собствено желание...

Почти всички войници и повечето от офицерите са се сприятелили с по някое италианско семейство. От нас е яденето, от тях — виното. Мама миа се запретва да готви и ето ти готова веселба. Би трябвало да ни ненавиждат почти колкото фрицовете, но единствените, на които не хващам вяра, са свещениците, адвокатите, едрите търговци, земевладелци и тем подобни. При Мусолини те кажи-речи до един са били фашисти и вероятно още са такива в душите си. Съмнявам се дали много от обикновените хора изобщо някога са били...“

Докато бяхме в Кастропиняно, някои от нас получиха истински отпуски — първите, откакто бяхме напуснали Шотландия. Всеки пехотен полк от дивизията получи разрешение да изпрати по двадесет и осем души от своите деветстотин войници в двудневен отпуск в Кампобасо, сега преименуван доста помпозно от командването в Канада Таун.

„При нас са останали само дузина от близо четиридесетте офицери, слезли на брега. Другите са избити, ранени, болни, върнати осакатени в Канада или Англия. Тази седмица неколцина от оцелелите, включително и моята особа, получихме отпуск в отплата за продължителна служба. Ние с Ал Парк получихме 48-часов отпуск до Канада Таун. Там имахме възможността да усетим лукса на един хладен душ, да пийнем дълнопробно вино, да погледаме концерт на Английската армия, който вероятно щеше да ми се стори забавен, ако още бях в детската градина, да поскитаме нагоре-надолу в компанията на още няколкостотин отегчени войници, а колкото до секса, можахме да поседим в кръг и да попляскаме с ръчички. По дяволите! Всичките тия работи можехме да си ги правим с къде-къде по-голям успех и в

Кастро мишата дупка. И съвсем не ни олеква от това, че лъскавите пагони от щаба са се отправили с напълно законни отпуски от Кампобасо към Неапол и Салерно, където е истинската плът. Адски се надявам, че всички до един ще си прикачат някоя голямшка доза!“

Един ден в края на ноември мой приятел ме покани да му правя компания до Трета бригада, която по това време усърдно си проправяше път на север през планините към най-големия приток на река Сангро, където немците бяха закотвили своята така наречена Бернхардова линия.

Джипът подскачаше по планинските пътища, взривени, изровени и изобщо съсипани от експертите по разрушения към Първа парашутна дивизия, когато се сблъскахме с едно ново за мене и особено грозно лице на войната... с бежанците, които мъченически кретаха на юг.

Никога преди или след това не съм виждал човешки същества, които да са по-жалки. Когато ги настигнахме, те се влачеха на групички по забулените от суграшица пътища. Бяха с черни размъкнати и прогизнали от дъжда парцали, мнозина джапаха боси из гъстата кажи-речи вледенена кал. С безформени вързопи по раменете те се тътреха, свели неми, безизразни очи. Направи ни впечатление, че сред тях няма мъже на младежка или средна възраст. Скоро щяхме да разберем причината.

В щаба на Трета бригада един мрачен лейтенант от високопланинците тръгна да ни води още по-навътре във все по-унилата местност и пътьом ни разказа за бежанците:

— Преди да отстъпи, фрицът изкарал всички годни за работа мъже и момчета на укрепленията по течението на Сангро. Неколцина от тях успяха да избягат при нас. Казаха ни, че им давали страшно много ядене, но че ги застрелвали от упор, ако не работят добре или правят опит да бягат. Държат ги, докато капнат от умора, а после ги захвърлят на дъжда и снега да се оправят сами. Това обаче не е всичко! Почти всяко селище по нашия фронт било разрушавано. Фрицовете грабели всичко от рода на храна и добитък, после изхвърляли жителите от къщите, подпалвали каквото може да гори, а другото

взривявали. В едно село гадовете хвърлили във въздуха църквата заедно с жените и децата, които се били скрили в нея. После подгонили повечето от живите към нашата фронтова линия, като ги заплашили, че ако се върнат, ще ги разстрелят с картечници. Както виждате, освен джиповете не можем да прекараме дотук друг транспорт, тъй че се налага бежанците да извървят пеш петнадесетте километра до тила. Освен болните и майките с малки деца, които превозваме някак си.

Да си остане между нас, но нашите момчета така са се озлобили, че не вземат никакви пленници. Особено ония гадове от Първа парашутна.

Тъкмо Трета бригада бе превзела едно от разрушените села — и ние тръгнахме към него пеш. Не бе останал камък върху камък. Виждаха се само купища развалини и въпреки студа противното зловоние на смъртта идеше да подсказже, че не всички жители са могли — или са били оставени — да избягат. Гледката беше покъртителна.

А съюзническото командване, изглежда, почти не се трогваше от тази варварщина. Говореше се, че немците просто следвали своята политика на „обгорената земя“, разработена от тях в Русия, където абсолютно всичко, което би могло да подпомогне съветската армия, било разрушавано. Нашите пълководци явно гледаха на политиката на „обгорената земя“ като на законна военна тактика и затова зверствата, извършени с италианските селяни в планините покрай Сангро, бяха отразени дори в официалните военни истории, написани след войната, с по два-три неангажиращи и неосъдителни абзаца.

Всъщност онези усамотени гроздове от каменни колиби, накацали по негостоприемните си орлови гнезда в затътената пустош, нямаха и не можеха да имат за когото и да било и най-малкото военно значение. Истината беше, че немците съвсем преднамерено и дивашки сринаха из основи близо дванадесет планински села единствено защото италианските партизани бяха нападнали техни парашутисти.

Най-напред чух тази история от Майк Сакони, когато през 1953 година отново посетих Кампобасо. Майк ми разказа, че партизаните — всичко на всичко пет души — издебнали край планинското село Сан Пиетро немска продоволствена колона. Успели да подпалят един-два камиона, но за беда само след няколко минути на местопроизшествието пристигнала втора колона, превозваща рота

парашутисти. Завързал се яростен бой, в който партизаните до един били избити.

На следващия ден немците започнали репресиите по класическия пример на Тевтонския ужас — фурор германикус, от който през Втората световна война си изпатиха почти всички окупирани от Германия народи, но за който днес, когато немците се превърнаха в наши тъй ценни съюзници, гледаме да споменаваме само във връзка с евреите.

Той обаче не ще бъде тъй лесно заличен в паметта на онези, които още обитават суровите планински вериги, отдето извира Сангро. И ако бях в пълчищата богати германски туристи, наводняващи всяко лято Италия, щях да стоя по-надалечко от този район.

След като чух тази история и я сверих с други източници, се помъчих да установя самоличността на партизаните, но никой не бе в състояние да ми помогне. Знае се само, че на малкото площадче в Сан Пиетро били стоварени пет обезобразени трупа, при които немците насила изкарали всичките жители, дори и малките деца. След това фрицовете облели труповете с бензин и ги запалили, така те били заличени от паметта на хората.

Аз обаче помня Джовани и още се питам, дали на площада не е бил и той.

IV

*Дъждът все още стенеше,
оръдия гърмяха,
вонеше на човешка плът сред
локвите от кръв
и всичко се стопи във този ад,
унищожено,
съсипано, потънало във стон.*

Едмънд
Блъндън
„Третият Ипр“

При условията, в които седмици наред живеехме, болестите казваха тежката си дума. Мнозина се разболяха от епидемичен хепатит. Сред неговите жертви, всичките евакуирани в Северна Африка, бяха Алекс Камбъл и Джон Туийдсмюр. И двамата тръгнаха неохотно (на Алекс даже му заповядаха да постъпи в болница), и двамата ни липсваха много. Щом Туийдсмюр замина, Ак Ак Кенеди отново пое командването.

На 25 ноември ние с Кенеди бяхме на дивизионен инструктаж в Кампобасо. От сцената на затопления и добре осветен театър един разгорещен бригаден генерал от щаба на Осма армия ни разясни пред огромната карта „плана“:

— Както навярно се досещате, господа, нашата цел си остава Рим. Няма да оставим фрица да изкара зимата на топличко. Дайте набързо да го изритаме. Оттук, от ляво... ей оттук... янките ще се втурнат през Бернхардовата линия, ще се спуснат през Касино по долината и ще нахълтат откъм юг в Рим. Ей оттука нашите момчета... ще се хвърлят през Сангро и ще прекосят на галоп крайбрежието до Пескара, отдето ще завият наляво през планините и изненадващо ще

нападнат откъм изток Рим. Ние ще се включим в представлението с мощен удар през устието на река Сангро. След като направим пробива, острие на настъплението ще бъде Първа канадска дивизия. Имаме куп танкове и оръдия, така че плаването ще мине гладко, нали така?

Съществуват няколко фрази, които могат много по-резултатно от всяка полярна виелица да смразят кръвта на войника-ветеран. Една от тях е „острие на настъплението“. Докато се връщахме през лапавицата с разнебитения джип в Кастро мишата дупка, ние с Кенеди нямахме какво да си кажем. Не бях особено въодушевен от онова, което ни чакаше. Още по-малко въодушевен се почувствувах, когато след два дена отидох с Кенеди да разузнаем крайбрежието, по което батальонът трябваше да се прехвърли на Адриатическия сектор.

Зимата ни бе изпреварила. Снегът, който непрекъснато се трупаше по върховете из вътрешността, беше не по-малко обилен из сивите крайбрежни долини, но тук веднага се топеше. Сякаш за да оправдаят красноречивото си име, бързеите препускаха и бумтяха към морето. Повлекли купища кафеникави боклуци, те се всмукваха под люлеещите се подпори на готовите дъги тип „Бейли“, с които нашите сапъори бяха заменили разрушените италиански мостове. Славещият се със своята свирепост вятър бора довя от далечния бряг на Югославия черни облаци, за да ги отпрати почти до земята и да обвие прогизналите низини с тъмна мъртвешка мъгла. Всичко, което не бе камък и скала, се втечняваше. Шибани от не една и две зими, редиците маслинени дървета стърчаха свъсени като бесилки по влажните хребети, надвиснали над лозята, които сега приличаха на тресавища. Притиснати под бремето на несекващия дъжд и лапавица, тъжните каменни къщи по селата сякаш още повече се притискаха една към друга.

Това беше време, когато растенията умират, птиците отлитат, дребните животни се заравят дълбоко в земята, а човешките същества се гушат пред огнищата в очакване да се изниже зимата. Не беше нито време, нито място да се води война.

Коментарът, който отвратеният Кенеди направи, докато се връщахме в полка, се оказа пророчески. Ще прекосим на галоп крайбрежието до Пескара ли?! Ще го прекосим по-скоро като охлюви!

През първия ден на декември 1943 година един дълъг-предълъг ешелон от камиони се запъти през планините на изток, за да откара

Първа дивизия на една изключително жестока, изключително кървава битка, която продължаваше вече три дена и в която две английски и една индийска дивизия нанасяха „мощния удар“ по линията Бернхард. Те бяха пресекли река Сангро и се бяха укрепили зад нея, само че на твърде висока цена. Един офицер-свързочник от 78-а английска дивизия ми описа прехода със сълзи в очите — сълзи не от мъка, а от ярост:

— Петстотин души загубихме, докато пресичахме тази огнена река! И за кой дявол? Никой ли от ония висшестоящи дръвници не си е погледнал тъпите карти? Ще има още поне половин дузина реки като Сангро, докато стигнем до Пескара... ако изобщо стигнем. Слава богу, че вие ни сменяте, драги канадци. На нас ни стига!

Крайбрежната равнина на север от Сангро представлява тесен риф между морето и извисилата се над него планина Майела. От планината до самия бряг тя е разсечена от стръмни дерета и дълбоки речни корита. През лятото тази нагъната като панделка низина е едно изключително опасно препятствие за всяка атакуваща армия. А придойдат ли през зимата реките, тя става почти непроходима.

Ако нашето висше командване си затваряше очите за характера на местността и за нейните отбранителни възможности, немският щаб ги виждаше добре. Дори когато линията Бернхард започна да се огъва, немците подготвиха нова отбранителна линия по протежение на река Моро само на петнадесет километра северно от Сангро. Дори я бяха попълнили със свежи сили, между които бе още едно от прочутите им съединения, 90-а лека танково-гренадирска дивизия, също влизаща в армията на Ромел.

На 6 септември сутринта 78-а дивизия на Кралския ирландски полк вече бе стигнала отсамния бряг на Моро. Същия следобед получихме заповед да ги сменим като „острие на настъплението“.

Дъждът барабанеше, когато тръгнах заедно с офицера разузнавач от ирландския полк, за да видя какво може да ми покаже той. Покрай нас се виеха към тила дълги редици от подгизнали и кални войници. С лица, бели като платно, те бяха тъй изтощени, та почти не забелязваха, че крайбрежният път, по който се точеха, е под силен оръдеен обстрел.

Аз обаче го забелязах така, както не бях го забелязвал никога дотогава. Горчивият мирис на барут ми подействува досущ като силно, непознато лекарство. Сърцето ми затупка учестено. Едва си поемах

дъх и треперех целият, макар че не ми беше студено. И най-лошото, бях ужасен от порива си да спра, да се обърна и да се присъединя към тези войници с мъртвешки лица, напуснали боя, който тепърва ме чакаше.

Спрях, затърсих цигарите, от които предложих и на ирландския лейтенант, тътрузец крака до мен: той запали клечка кибрит и ми я протегна в свитите си длани... но аз извърнах лице, защото в този миг осъзнах какво точно става с мене. Бях се поболял от най-опасната, от най-ужасната от всички болести... от страха, от самия страх.

Най-после ние двамата с ирландеца стигнахме края на платото, образуващо южната стена на долината. Легнахме по корем зад влажния храсталак и аз вдигнах пред лицето си бинокъла. Не можех да видя нищо от мъглата и дъжда.

— Опасявам се, че няма да ти покажа кой знае какво. — Гласът на човека до мен беше напрегнат, почти припрян. — Откакто сме тука, мъглата е гъста като мляко, та не сме и видели даже отсрещния бряг, а моите момчета са капнали от умора, за да разузнават. Но все тая, готов съм да се обзаложа, че фрицът не е мръднал оттам и че е в пълна бойна готовност.

— Е — додаде той, така и не дочакал да му отговоря, — няма какво повече да правя тук, нали? Най-добре е да настигна полка. Горевата... и на sluка.

Той едвам се изправи на крака и се шмугна в шибация дъжд, както ми се стори неприлично бързо. Усетих, че ме оборва желанието да хукна подире му, което някак успях да сподавя. Високо над мен прелитаха снаряди, монотонно тананикащи своята погребална песен, а аз лежах върху мократа земя и се мъчех да дойда на себе си.

Почти се беше стъмнило, когато се върнах в батальонния щаб, който се помещаваше в къща на осемстотин метра южно от устието на реката. Кенеди вече беше изгубил търпение.

— Къде, по дяволите, се пилееш? Трябва веднага да прекосим Морото. Без подготовка. Без прикритие. Научи ли нещо?

— Съжалявам, сър, твърде малко. Ирландците не можах да ми кажат нищо, а и нищо не се вижда от тая страна на долината.

Той сърдито изръмжа.

— Можеш ли да намериш с разузнавачите брод през реката? И да се върнете тук най-много след час?

— Не зная, сър. Но ще опитам.

— Ще опиташ ли? Не, ще намериш!

Ох, божичко, рекох си. Трябва да отида аз... Трябва да отида...
Не! Ще изпратя Лангстаф... Него най го бива за тая работа... ще пратя
него...

Разузнавачите си варяха чай в близкия краварник. Те ме наблюдаваха безизразно, докато инструктирах Джордж Лангстаф и още двама. Те знаеха, че аз най-малкото бях хвърлил през деня един поглед към долината и бе логично да водя патрула. Онова, което не знаеха, беше, че изтръпвах целият само от мисълта да стъпя върху тая злокобно забулена долина. Бях убеден, че там ме очаква смърт или адска рана. Бях повече от сигурен. Бе ми го подсказал червеят, който все по-яростно ме гризеше някъде отвътре.

Преди четири месеца щях да съм просто щастлив да тръгна с подобен патрул. Два месеца по-късно щях да го приема като риск, който трябва да се поеме. Но през оня декемврийски ден бих дал всичко на света само и само да се измъкна.

Но това бе невъзможно.

Изведох патрула... и не се случи нищо. Червеят ме бе излъгал. Тъмната бе непрогледна, камшиците на вятъра и дъжда ни прикриваха и ние отидохме и се върнахме незабелязани и необезпокоявани. Пипнешком стигнахме до придошлата река и газихме из залятите ѝ брегове, докато намерим брод. Върнахме се на нашата линия точно навреме, та Лангстаф да поеме водачеството на Първа рота, която тръгваше в атака.

Начело с предишния ми взвод Първа рота прекоси по брода реката и тъкмо се заизкачва по отсрещния бряг, когато двадесетина-тридесет немски картечници затропосваха мрака със злите игли на трасиращите куршуми. Над главите ни избухнаха ракети — зелени и червени, и след тези сигнали за помощ вражеската артилерия моментално се отзова с далечния си грохот. Секунди по-късно върху Първа рота с рев се посипаха залпове оръдейни и минохвъргачни снаряди, чиито експлозии озариха оголената долина с колебливи адски пламъци.

Бяхме заедно с Кенеди на южния склон, когато немците откриха огън, и тази свирепост в техните реакции ни стресна. След броени

минути Кенеди крещеше на радиосвързочника да спре атаката на Първа рота.

Пред нас изникнаха оцелелите в този пъкъл и ние разбрахме, че за пръв път виждаме войната в цялото ѝ чудовищно величие. Седми взвод бе претърпял най-големи загуби. Взводният командир, който ме беше наследил, бе тежко ранен, а сержант Бейтс и неколцина други войници, които познавах и бях командувал, сега лежах убити или агонизиращи.

Чак до края на тази дълга влажна нощ предните отряди непрекъснато попълваха персонала на своите оръдия, а ние, останалите, се мъчехме да не мислим за утрешния ден. Призори научихме, че Втора бригада е атакувала при Сан Леонардо, разположено на шест километра нагоре по течението, и също е била жестоко отблъсната.

Малко по-късно дойде заповед на всяка цена да форсираме реката в нашия участък.

Последвалото сражение започна в два часа след обед на 6 декември и завърши на 15 декември, за да ни донесе някакъв си километър и половина извоювана територия. През десетдневната кървава баня полкът изгуби повече от сто и петдесет души.

Встъпителната атака бе осъществена през деня от Трета рота, подкрепяна от възможно най-мощния артилерийски обстрел на дивизията. Стрелбата бе опустошителна... но врагът отговори не помалко ожесточено и след броени минути Трета рота бе притисната от титаничния порой от кал и куршуми върху мокрото дъно на долината. Настъпващата Четвърта рота се помъчи да се отърве от този ад и като сви наляво, към димния облак, оставен от собствените ни тежки минохвъргачки, направо изчезна от нашия поглед. Близко час от Четвърта рота нямаше никаква вест и Кенеди стана толкова невнимателен, че нареди на мен и на свързочника на батальонния щаб да го последваме, след което, превит на две, се спусна по склона.

Цялото ми същество се съпротивляваше неистово. На три пъти трябваше да залягаме в калта, докато най-сетне стигнахме реката и преджапахме нейните ледени води. На отсрещния бряг се натъкнахме на плитка яма, в която се бяха скрили оцелелите от единия взвод на Четвърта рота. Опитахме се да разберем от тях какво се е случило, но никой не можа да ни обясни. По това време немският контрабараж така

се беше усилил, че взводовете и дори отделенията бяха напълно откъснати, без всякаква връзка помежду си, и лежаха из мръсната кал, изложени на почти непрекъснатите взривове.

Водени от Кенеди, тръгнахме да търсим щаба на Четвърта рота и по някакво чудо го намерихме в малка пещера в подножието на стръмен хребет; но ротният командир го нямаше и уплашеният сержант не можа да ни обясни нищо. Кенеди разбра, че положението е безнадеждно и че ще трябва да се оттеглим, но за да издаде заповедта, трябваше някак да се добере до полевата радиостанция. Така че ни помъкна обратно през долината.

Спомените ми за това завръщане сигурно се доближават до онова, което усеща удавникът, докато бавно потъва безкрайни мъчителни мигове в дълбините. Гръдният ми кош сякаш се схвана и докато стигнем пътя, изкачващ се по южния склон, едвам си поемах дъх. Точно тогава може би стрелбата бе позатихнала или Кенеди просто така се бе устремил към радиостанцията, че хич и не обръщаше внимание на неприятеля, и ни поведе направо по пътя, който беше под носа на немците отсреща. Не бяхме изминали и двадесет метра, когато те ни заобстрелваха и от двете страни.

Нещо ме парна по десния крак и вцепенен и стъписан от удара, аз се озовах по очи в калта. Неяде съвсем наблизко отекна писък и аз се надигнах на колене, за да видя Кенеди, който също бе коленичил наред димящия път и клатеше глава като старо, уморено куче, без обаче да проронва и дума. На три метра зад него свързочникът, младеж, чието име така и не научих, конвулсивно се гърчеше над собствения си прерязан в бедрото крак. В мига, когато го погледнах, той нададе последен клокочещ вик, просна се и милостиво утихна.

Чувах гласа на Кенеди, който долиташе като от далечен планински връх:

— Ставай, Моуът! Ставай, по дяволите!

Стоеше над мене и се клатушкаше, но явно не беше ранен.

— Не мога — казах аз доста спокойно. — Май съм ранен в крака.

Той ме сграбчи за раменете и ме вдигна на крака. Прехвърлихме се, кретайки, през билото и се скрихме в едно дърво, тъкмо когато нов залп вражески снаряди избразди пътя зад нас.

Усетих болка в крака и изпаднах в див възторг. Бях ранен. Скоро ще се отправя към някой лазарет в тила, а после може би още по-надалеч, през морето, та към Англия или дори към Канада! Бумтежът и ужасът... и страхът... ще потънат в миналото! Но някъде в дълбочините на душата ми един злобен глас заглуши саркастично радостта ми:

— Страхливец! — каза той. — Не ти стиска, нали!

Намериха ни двама войници от Втора рота, които ни пренесоха в полковия медицински пункт, разположен от военния лекар капитан Чарли Кракауър под съмнителния подслон на порутена колиба, току в началото на долината. Макар да бързаше час по-скоро да се добере до батальонния щаб, Кенеди ми отдели една минута:

— Бива си те, Фишеко. Свърши чудесно работата.

Ухилих му се превзето и си рекох: „Слава богу, че се измъквам от тук.“

Някой ме сложи в мъждивата светлина на носилка, след което Кракауър заразглежда краката ми. Отново го чух как сумти и усетих лека болка, сетне видях над себе си лицето му ширнато в крива усмивка.

— Ах, ти малък късметлия! Снарядът е прерязал от край до край ботуша и само те е одраскал по кожата. Ей сега ще ти сложим левкопласт и веднага ще се върнеш на работа!

Не му повярвах. Вбесен, аз се претърколих и седнах... и изкрещях, сякаш дълбоко в задните ми части се заби огненото острие на истинската агония. Усмивката на Кракауър изчезна и той ме бутна с голямата си ръка върху носилката и пак ме обърна. После пак изсумтя, разряза ловко дъното на панталоните ми... и избухна в дрезгав смях.

Това трябва да е бил последният смях, прозвучал в полковия медицински пункт през този и през доста от следващите дни. Той бе съвсем уместен. Докато не седнах, хич и не забелязах забученото отдясно на задника ми парче от металната обшивка на снаряд, което бе проникнало на близо сантиметър и половина. Чарли бързо го измъкна с пръсти и ми го връчи със замах.

— Задръж го като спомен от мене — каза той.

Тръгнах си, куцукайки, понеже кракът ми още беше изтръпнал, а дъното на панталона висеше, прикрепено с грамадна безопасна игла, връчена ми от един санитар. Пътят ми съвсем не водеше към родината.

А към тилския батальонен щаб, където взех да си търся нов чифт ботуши и недотам покъсани панталони. Същевременно хранех някакви надежди, че ще мога да се скрия за малко поне в сравнително защитеното от снаряди дърво, където беше тилският щаб, но дори и това не се сбъдна.

Срещнах пребледнелия като платно Джими Бърд, който ми каза възбудено, че Кенеди не успял да се свърже по станцията с Четвъртата рота и затова решил да възобнови атаката и да се опита да спаси ротата. Повечето от оцелелите войници от Трета рота вече бяха докретали дотук и далеч не бяха във форма за нов тур: така че се наложи да събере останките от Първа рота и да ги поведе заедно с Втора рота на нова атака.

Нямаше време да сменям нито ботуши, нито панталони. Премалял само от мисълта, че ще се върна в долината, аз се запрепъвах надолу по пътя към участъка на Първа рота, където намерих заместника на Алекс, един новопристигнал капитан, когото не познавах и на когото предадох заповедта. Той като че не ме чу.

Ал Парк стоеше наблизо със странен, жесток израз на лицето и затворени очи. Той ме дръпна настрана.

— Загина Пади — каза той с глас, пресипнал я от мъка, я гняв — не знам точно от какво. — Една фосфорна граната избухна в лицето му и го опече на коричка... умрял по пътя в линейката. Ей сега го научихме... от ротата са останали някакви си четиридесет момчета, които още могат да натискат спусъка. Божичко, нима пак искат да ни пратят там, Фишеко!

Да, помислих си тъпо, искат. И ще ни изпратят. Но не казах нищо и Ал премести поглед от лицето ми върху калта по краката ни. Паметта ми се проясни и аз видях Пади коленичил на прашния път в Сицилия край убития италиански офицер. Ирландският рицар бе заминал... завинаги.

Ал отвинти манерката си и ми я подаде. Двамата отпихме, давейки се, от оскъдната дажба ром. Той не ми възвърна куража, но поне попритъпи набъбващия страх.

Кенеди ни очакваше близо до авиопоста, задръстен от линейките, в които товареха ранените от Трета рота. Само след минута ние отново се спуснахме към небитието.

Немците, които се бяха поукротили след оттеглянето на Трета рота, наново започнаха да ни обстрелват, този път двама по-мощно и яростно. По-голямата част от артилерията на отбраняващия крайбрежието немски корпус бе струпана в долината, където бе подсилена със самоходни оръдейни установки и лавина от минохвъргачни бомби и ракетни снаряди. Бомбардировката обаче бе тъй масирана, че вместо да помогне, тя попречи на поставената цел. От нея ние не можехме да се оттеглим. Нямахме друг избор освен панически да бягаме към отбраняваните от неприятеля склонове, където единствено имахме шанс да се прикрием от унищожителните взривове.

Не помня нищо от това второ пресичане през долината до момента, когато съм се озовал в същата малка пещера, където се помещаваше щабът на Трета рота през нейната злочеста атака, за да чуя ругатните на сержанта-свързочник от батальона, който не ме беше познал какъвто бях кален и ме бе помислил за някой от свързочниците. После се появи Кенеди, който зяпаше диво като малоумен.

— Фрицът бяга! — крещеше той. — Но това проклето радио не работи. Моуът! Върни се и доведи каквото е останало от Трета рота!

Виж, от това си преход през Моро вече не помня абсолютно нищо. Когато се върнах при Кенеди, вече се бе стъмнило. Неколцина войници от Първа и Втора рота бяха щурмували чак до края северното плато, където немските танкове и свирепата пехотна контраатака ги бяха принудили да се окопаят.

Последната нощ бе тъй ужасна, че войниците я сънуваха години наред, за да се събудят плувнали в студена пот и благодарни, че е било само сън. Гледката беше наистина пъклена. Отрязани на малки групички по цялото протежение на нашата линия, немците истерично стреляха наслуки с автоматите по всяка сянка. Трясъкът на вражеските танкове и самонасочващите се оръдейни установки отекваше по хребета, за да зазвучи като тътена на цяла танкова армия. Сигналните ракети пламтяха в тъмнината с болнаво си сияние. Танковите снаряди с висока начална скорост пробждаха с писък и огън пъклени бумтеж на безкрайната канонада на немската и канадската артилерия. Залповете на стенещата Мини се спускаха като гръмотевици, търсещи нашите набързо изкопани лисичи дупки. Препъвайки се из лозята,

войниците и от двете страни стреляха панически безпристрастно във всички посоки. И отново заваля — леден, просмукващ се дъжд.

Утрото на 7 декември се случи навъсено и донесе лоши новини. Река Сангро бе придошла и за броени часове се бе покачила със седем метра, за да отнесе тъй ценните потонни мостове, отрязвайки Първа и Втора бригада от останалата армия. Дори по-лошо, немците бяха унищожили предмостията през Моро край Сан Леонардо, което Втора бригада бе извоювала на твърде висока цена, и сега държахме само някаква си педя земя на северния бряг.

Над димящата долина зашиба леден дъжд, от което положението ни стана още по-тежко. Батальон английски танкове се опита да прекоси реката и да ни се притече на помощ, но затъна безнадеждно и бе изцяло обезвреден от немските самоходни артилерийски установки. После плъзна слухът, че въпреки успеха ни при устието на реката, командирът на дивизията възнамерявал да продължи кървавите опити да направим преход при Сан Леонардо. Така при нас нямало да пристигнат подкрепления и голяма част от артилерията, от която зависеше дали ще оцелеем, щяла да бъде прехвърлена към сектора на Сан Леонардо. Захвърлени на волята на съдбата, ние получихме заповед да „ангажираме противника в близък бой“, та да го отвлечем от атаката на Втора бригада.

Тази заповед беше съвсем ненужна, тъй като немците в момента се бяха заели да ангажират нас колкото се може по-отблизо.

През следващите тридесет и шест часа срещу нас бяха проведени единадесет контраатаки. Все пак някак си издържахме и привлечайки върху себе си оръдейния огън на немските части и на попълненията, включително и на един току-що пристигнал полк от Първа парашутна дивизия, помогнахме на братската бригада отново да форсира реката при Сан Леонардо и да заздрави там линията.

Постигнахме го на твърде висока цена. Щом стрелбата над нашия участък позатихна, санитарните и погребалните команди намериха по хлъзгавите склонове и купищата снаряжи труповете на сто и седемдесет немци. А колкото до нашите Чевръсти пикльовци, навлезли в долината на сенките, близо две трети от тях бяха ранени или мъртви.

В моето съзнание Моро завинаги ще остане свързан с Вечно живия червей — и по-точно с един от загиналите. Това беше санитар, малко по-възрастен от нас — сигурно е бил най-много на тридесет и пет години, — който беше в полка от есента на 1939 година.

Санитарите трябваше денем и нощем да прекосяват долината и ако е нужно, да се промъкват до предните позиции на челните взводове. Сигурно някои от тях са изминали десетки пъти този гибелен път. За тях нямаше нито отдих, нито затишие; те не можеха дори да се скрият в окопа от тътена на битката. За тях съществуваше само едно — да напредват, да хлътват в самия пъкъл, после за минута да се оттеглят до временното убежище и отново да поемат към ада.

Тъкмо това бе най-тежкото. Онези, които непрекъснато бяха под неотслабващата стрелба, поне донякъде можеха да се бронират с безразличието на полумъртвите; ала тези, които отиваха и се връщаха, познали обгарящото повторение на краткото бягство, последвано от ново потапяне в кървавата баня — платиха най-скъпо.

През последната нощ на този ад ни жив, ни умрял се спусках по северния склон и както бях онемял, безчувствен и капнал от умора чух, че някой пее! Пее с хриплив, дрезгав, ала мощен глас. Няколко мини избухнаха наблизко и аз залегнах в калта. Първото, което чух, щом се отърсих от вцепенението, беше все същият пеещ глас. Надигнах се предпазливо, точно когато един трасиращ снаряд се взриви над главата ми, и го видях да върви към мен през изровения от бомбите пуцинак.

Свършено гол, той крачеше из барутната смрад с високо вдигната глава и разперени ръце. Бялото му тяло блестеше в ослепителната светлина на ракетите и само една лъскава пурпурна лента се стичаше от рамото му към бедрото и капеше от вдигнатия му крак.

Колкото му глас държи, той пееше „Къща в планината“.

Вечно живият червей го бе завладял.

Макар че укрепихме предмостията при Моро, това не ни донесе почивка. Продължихме да се бием до 19 декември, като най-напред защитавахме завзетото, а после атакувахме парашутистите, опитвайки се да ги отблъснем към укрепленията на Ортона, които вече се открояваха досущ като инкрустиран сред оловните води на Адриатика

зъбер. Под безредния артилерийски обстрел джиповете-линейки непрекъснато сновяха напред и назад по взривените изровени пътеки на долината. Те най-често превозваха войници, които биха могли да послужат за илюстрации в злокобен каталог на осакатяването с неговите безчетни вариации; но за пръв път, откакто войната започна за нас, те пренасяха и жертви, които нямаха видими рани.

Те бяха жертви на онова, което официално наричаха „умора от битката“ или „снаряден шок“, термин, заимствуван от Първата световна война. И двете названия бяха само неточни евфемизми. Военните никога не ще признаят, може би не ще посмеят да признаят, че идва момент, когато всеки сражаващ се войник (ако смъртта или кървавата гибел на плътта не са го споходили по-рано) стига до възмездието на Червея — не на куршума или огъня.

Баща ми ме предупреди за това в писмо, което получих точно преди да напуснем Кастропиняно, за да се отправим към Адриатическия сектор. Това писмо толкова се отличаваше от обичайните му бодряшки и веселяшки домашни баналности, че бях готов да повярвам, че то е продиктувано от ясновидство, качество, което, както той твърдеше, му се е предало по наследство.

„През дните занаят не забравяй, че войната причинява на хората необясними неща и че човек хич и не предполага как ще му се отрази тя, докато не си сръбне до насита от попарата ѝ. Най-нещастните след войната са не ония, които са изгубили по някой крайник; най-нещастни са хората, на които са им простреляли душите. Кръчмите и Гетата и до ден днешен са претърпели с такива клетници, осакатени още през моята война, и никой не разбира и не иска да разбере какво е станало с тях... Помня два шокиращи инцидента от някогашната ми рота в Четвърти батальон. И двамата бяха чудесни момчета, но и двамата стигнаха до самоубийство на фронтната линия. Не, не че се застреляха сами — оставиха се да ги убият немците, понеже вече им беше писнало от всичко. Така и не разбраха обаче какво става с тях; че са се превърнали в празни,

безсъдържателни черупки, че са били духовно осакатени, че са били изпепелени.“

В деня, когато от предмостиято се юрнахме в атака, осъзнах ужасен същността на Червея и неумолимия начин, по който той разтваря и после поглъща най-святото у своите жертви.

Начело на настъплението бе Втора рота, която навлезе по крайбрежното шосе почти на километър и половина по посока към Ортона, но бе спряна от фланговия обстрел от другия край на една канара отляво край пътя. Кенеди ме взе със себе си и ние двамата тръгнахме напред, за да огледаме бойното поле, но за усърдието си бяхме възнаградени със страховит минохвъргачен обстрел. Немците наблюдаваха и контролираха цялата ни предна линия тъй добре, че не можехме да се помръднем, докато не ги принудим да отстъпят. Предполагахме, че частта от Трета бригада, която трябваше да настъпи откъм фланга, ще се заеме с врага и затова се окопахме в очакване на тяхната атака.

Не се наложи да чакаме дълго. Дивизионният командир все още искаше да отклони вниманието на немците от главната атака при Сан Леонардо и без да подсилва крайбрежния сектор, ни заповяда да превземем със собствени сили вражеските позиции. Освен това ни нареди да атакуваме начаса, и то така, че „врагът да остане с впечатлението, че сте острието на главния удар“. Още веднъж трябваше да изиграем ролята на примамка в лова на тигри.

От наблюдателния пост, който направихме на бърза ръка с отделението под доста несигурното прикритие на някакъв климнал навес, виждах морето от кал, из което стърчаха досущ като потопени кораби разрушените от снарядите стопански постройки и се подаваха изпочупени лозарски колове и огънати кълба тел. Пред мен се откриваше умопомрачителната гледка на опустошението, дважд по-зловеща под прихлупеното зимно небе.

Наоколо сякаш нямаше жива душа, но, не щеш ли, видях... как нещо се размърда край купчината развалини на сред долината. Нагласих на фокус бинокъла... взрях се и... съжалих, че съм го направил. В кръга на увеличителните стъкла изникнаха две огромни свини, които поглъщаха с наслада издутия труп на едно муле. Знаех, че

те все тъй лакомо ще натъпчат търбусите си и с човешко месо, стига да им падне случай... знаех също така, че ще го направят, и то твърде скоро.

Битката, която започвахме, не предвещаваше нищо друго, освен гибел — фронтална атака посред бял ден и по открита местност, по която насъсканите парашутисти с тяхната тежка артилерия и укрепени и добре подготвени позиции следяха всяка наша стъпка. Само една бронирана част с нейната мощ би дала на нашата атакуваща пехота някакъв минимален шанс за успех, а ние разполагахме всичко на всичко с взвод — с три танка. Нещо повече дори, всички, и танкистите, и пехотинците, съзнавахме, че нито колелата, нито танковите гъсенични вериги ще стигнат далеч в калното тресавище по долината.

Малко преди атаката Кенеди взе, че за мой ужас ме прикачи да придружавам пеш танковете, та в случай че походната радиостанция откаже, да осигурявам връзката между танкистите и пехотата.

Началото на настъплението бе обявено за четири след обед. Известно време нашите оръдия обстрелваха отсрещната страна на дерето със снаряди и тежки минохвъргачни бомби и щом тя потъна в гейзери от кал, огън и дим, войниците от Четвърта рота се спуснаха по склона.

Изад танка на командира на взвода ги наблюдавах ужасен и за тях, и за себе си. От ротата бяха останали най-много петдесет войници, шепа хора, тъй безпомощни и уязвими върху тоя скръбен пущинак от кал и развалини.

Както и бе замислено, немците не се досетиха, че с тази атака искаме само да отклоним вниманието им; те решиха, че с нея сме се насочили към Ортона, опората на новата им отбранителна линия по крайбрежието, и взеха да ни обстрелват с всичко, което им беше под ръка. Скоро Четвърта рота и долината изчезнаха под дима и пушеците на най-масираната бомбардировка, която бях виждал дотогава.

Вражеският артилерийски огън забумка нагоре по склона и аз се притиснах към задната част на шермана на командира, измъчван от непреодолимото желание да се скрия в бронираната му черупка. Тътенът бе тъй оглушителен, че не съм чул кога са включили двигателите, и преди да разбере какво точно става, и трите танка ме зарязаха насред полето.

Шерманите бяха в пълна бойна готовност — всичките с добре затворени и залостени люкове — и затова взводният командир не можа да ми съобщи, че Четвърта рота спешно го е помолила за помощ. Останките от ротата, които някак си се бяха добрали до отсрещния край на долината, бяха притиснати под картечния огън, сипещ се отгоре им от няколкото бункера, напълно неуязвими за всичко, освен за насочения обстрел на танковите оръдия. Съзнаващи, че нямат почти никакви шансове, танкистите все пак мъжествено се мъчеха да помогнат на Четвърта рота.

Както потеглиха ненадейно, те ме бяха оставили наред вихъра от взривове. Заоглеждах се трескаво с надеждата да намеря някакъв подслон: единственото място, където можех да се скрия, беше разрушената къща на стотина метра оттук, от която Кенеди наблюдаваше боя. Не можех да стигна дотам. Като че не ми оставаше нищо друго, освен да хукна подир танковете, воден от първичния подтик да се скрия зад бронираната им маса от апокалиптичния напор на немската артилерия.

Щом стигнаха дъното на склона, шерманите се натъкнаха на лабиринт от отводнителни канали, в който единият от тях веднага затъна, а другите два се завъртяха безпомощно из все по-дълбоката тиня и не посмяха да продължат нататък. Настигнах заседналия танк със спринт, от който насмалко да ми се пръснат дробовете, и в страстното си желание да избягам от катаклизма на бомбардировката и да се скрия вътре заудрях с юмруци по стоманените му страни.

От отекващия барабанен огън на взривяващите се бомби вече не чувах дори собствения си глас. Немците бяха забелязали танковете и сега се мъчеха да ги унищожат. Те съсредоточиха върху тях бомби, снаряди, потоци картечни изстрели. Трясъкът и ужасът вече бяха такива, че не можех да ги опиша... нито да ги понеса.

Изгубих и ума, и дума. Проснах се по корем и без да мисля какво ще ме сполети, ако затъналият танк се опита да се измъкне, се замъчих да се заровя под него, между веригите му. Но той вече бе заседнал тъй дълбоко в тресавището, че не можах да се пъкна отдолу. Нямаше къде да се скрия.

Тогава един брониран снаряд улучи шермана. Не чух удара, но усетих как от тласъка огромната машина се разтърси и дробовете ми веднага започнаха да се пълнят с пушека от недоизгорелите газове.

Някъде дълбоко в мене отекна писъкът на агония — вече усещах обгарящата топлина, която щеше да ме погълне, ако танкът пламнеше като сивосинкав факел. Взрив обаче не последва, но аз не го разбрах, защото вече препусках с все сила нагоре по склона, джапайки през калта като безчувствен робот. Край мене прокътня залп от тежък снаряд и аз се проснах по очи, за да хлътна под живата стена на калта. Но роботът се изправи и закрета.

Не спрях при развалините, където се бе скрил Кенеди. Стигнах над изровения от снарядите път и упорито затичах по него. Единствен господ-бог знае докога щях да тичам — може би докато се строполях от изтощение, добре, че ме спря Франки Хамънд, командир на противотанковия ни взвод, който се опитваше да излезе напред с едно от оръдията. Той ме хвана за ръката, докато препусках бездиханен, покрай спрелия джип, и ме върна при него. После ме раздруса, та да дойда на себе си.

— Пийни! — нареди ми Хамънд и натика в устата ми пълната с ром манерка. И додаде: — Качвай се в джипа! И ми показвай пътя към батальонния ви щаб.

Франки ме отърва от Червея.

Когато няколко минути по-късно докладвах на Кенеди, че съм изгубил връзка с танковете, а и с Четвърта рота, той сякаш бе прекалено зает, за да ми обърне внимание. Разбрал, че командирът на Четвърта рота и цялата щабна група са били заличени от лицето на земята и че двама от тримата взводни командири са убити или тежко ранени, Кенеди веднага поискал по радиото разрешение от Бригадата да прекрати атаката. От Бригадата му отговорили, че по заповед от Дивизията трябва да възобновим боя и да го възобновяваме дотогава, докато ни наредят да го спрем.

Не останах да видя с очите си поражението, през което Първа рота бе вкарана в месомелачката. Кенеди ме изпрати да се върна с джипа на Хамънд през Моро и да изпълня задача, която съм забравил, в тиловия бригаден щаб, по това време извън обсега на немската артилерия. Трябва да съм свършил онова, което ми бяха заръчали, след което нашият интендант Джордж Хепбърн ме намерил да се мотая безцелно и ме вкарал в уютното си убежище — мазето на една оцеляла къща, където ме наливал с ром, докато съм заспал.

Когато на сутринта се събудих, видях Док Макдоналд, който разтревожен се бе надвесил над мен с канче чай в ръка:

— Олеле, шефе, вече те бях отписал. Цяла нощ квичеше и цвилеше като цяло стадо шимпанзета. Я по-кротката с тоя продоволствен спирт.

Касапницата в долината продължи три дена, за да свърши едва когато части от Трета бригада най-сетне прехвърлиха позициите при Сан Леонардо и излязоха на левия ни фланг. Полкът беше изпълнил поставената му задача.

На 19 декември ни изтеглиха след продължилата две седмици битка от крайбрежната издатина и ние всички заживяхме с надеждата, че няма да искат от нас нищо повече поне докато не поотдъхнем и не си поизлекуваме раните. Сигурни, че ще ни оставят на мира, ние се замъкнахме в маслинената горичка край Сан Леонардо, където тутакси се заехме да майсторим временни навеси, под които да се скрием от ледените порои. Хич и не се трогвахме от ужасните условия. Щяхме да сме доволни, дори и да лагерувахме сред скованата от лед сибирска тундра, стига да знаехме, че няма да ни закачат, докато се излекуваме.

Личи си в какво състояние съм бил от писмо, което съм написал през първия ден край Сан Леонардо:

„Напоследък доста пренебрегнах и вас, и другите и сигурно още известно време ще е така, макар че се надявам господ-бог да е милостив към нас. Не че ми липсва време да пиша, просто нямам желание. Пък и какво ли да ви пиша? Бих могъл да ви разкажа колко хубаво съм си изкарал, докато съм стрелял и са ме стреляли, но ще усетите, че ви лъжа. Бих могъл да се опитам да ви опиша колко ми е чоглаво, но от това надали ще ни стане по-добре — нито на вас, нито на мен. Жестоката истина гласи, че ние живеем в различни светове, на съвършено различни плоскости и че аз вече не ви познавам, аз ви познавам само такива, каквито бяхте; ще ми се да можех да ви обясня колко отчайващо самотен се чувствавам, да споделя с вас, че вече не принадлежа на собственото си минало, че се нося по течението, че се лутам из някакво непознато

пространство. Това е едно от най-ужасните неща, които трябва да понасяме — това е първичният, разяждащ ни отвътре червей на страха. Нещата се промениха тъй много след Сицилия. Твърде много момчета си отидоха от нас. Твърде много неща избухнаха в нощта. Все по-често усещаме как морето-измамник протяга дълга лапа към нас. Много трудно е да намериш някакъв смисъл във всичко това... Молете се на бога да ни оставят да си починем. Имаме нужда от това много повече, отколкото можете и да си представите...”

Сутринта на 22 декември слънцето слабо прободде облаците, надонесени от поредния щурм на бора, и войниците реагираха на него като растения, разлистващи се след проточилата се нощ. Те се събираха на групи край кухненските камиони за чаша чай. Усетили милувката на мъждивото слънце, почнахме да пускаме шеги от рода на „трите дни стрелба, които ни остават до Коледа“. Обнадеждени, заобсъждахме, че току-виж, сме получили писма и колетки от къщи. Беше време да мислим за подаръци.

И наистина ги получихме.

Точно по пладне един-единствен дванайсетсантиметров снаряд от дългобойно немско оръдие изхърка над главите ни, за да се забие наред лагера.

Имахме чувството, че не сме виждали дотогава такъв силен взрив. Бях застанал недалеч от мястото, където избухна снарядът, и както падах, повален от ударната вълна, видях как от размекнатата пръст избликва гигантски, приличен на пуснат от бутилка дух конус от кал. Горещ вятър изпълни ноздрите ми. По детински затворих очи пред тази ужасия и заповядах на тялото си да не мърда.

Когато отново погледнах света, видях, че на мястото, където само преди секунди беше полковата санитарна служба, се извисява поръбен с черно кратер. Из него се въргаляха само никому ненужните отломки от медицинското оборудване, което единствено от военното снаряжение е предназначено да лекува, а не да руши. Чарли Кракауър, медицинският сержант и половината дузина санитарни носачи се бяха превърнали в кървави късове месо.

И все пак този чудовищен подарък беше само прелюдия към Коледата, която тепърва ни чакаше.

Все още разчистваха касапницата, останала от санитарния пост, когато Кенеди бе повикан на бригаден инструктаж. Както винаги тръгнах с него — но този път със свито сърце. Щом се върнахме в горичката, разузнавателната ни група вече ни чакаше за инструктажа. Ал Парк, сега помощник-командир на остатъка от Първа рота, се приближи и ме хвана за ръката. Дългото му бледо лице се беше изопнало от напрежение, а очите му бяха помътнели от тревога:

— Какво заповядаха, Фишеко? Отиваме ли в резерва?

— Стига си се паникьосвал — му казах аз с преизпълнен от гняв глас. — Пак ще имаме среща с варварите.

Той кимна, после за миг изразът му се посмекчи и аз пак видях юношата, когото познавах в Шотландия.

— Та какво викаш? На кой му се ще да доживее до дълбока старост? Ще се видим във Валхала, приятелю.

Слънцето беше залязло и над полукръга от смълчани офицери, чакащи напрегнато под едно дърво да чуят заповедите, се спускаше студена мъгла. Втора бригада, им съобщи Кенеди, е успяла да се добере до предградията на Ортона, но избухналият между нея и парашутистите кървав уличен бой е спрял атаката. Ето защо Първа бригада отново ще започне сражения и полкът ще поведе останалите и ще блокира отляво Ортона, с което да принуди немците да напуснат града. След това трябва „да се втурнем напред и да подемем“. Тук Кенеди се усмихна криво, „плавен бой, та да разширим фронта“.

Той премълча пред офицерите онова, което ми бе съобщил бригадният офицер-разузнавач: „Снощи Монти връхлетя в Дивизионния щаб. Буквално с пяна на устата нареди в никой случай да не отстъпваме. Генералът му възрази, че дивизията е капнала от умора и трябва да почине. Но оня му изкрещя, че щом няма резерви, няма да има и почивки. Сиреч — напред, момчета, и живи и или мъртви да ми донесете Пескара на окървавен сребърен поднос!“

На другата сутрин атаката продължи с масирания подвижен артилерийски огън на петте полка. Свит в хамбара, който бе останал без покрив и който служеше за преден батальонен щаб, аз усещах как стотиците избухващи снаряди тътнат в унисон със задъхано тупкащото ми сърце. Мислех за приятелите си от Първа и Втора рота, повели батальона към тази пулсираща пустош, и целият изтръпнах, оборен от нещо средно между ярост и страх.

Известно време нещата вървяха горе-долу добре, но после и двете роти бяха спрени от неуязвимия за техните снаряди картечен огън и контрабаража на врага. Ротните командири докладваха, че са претърпели тежки загуби, и Кенеди по стар навик (навик, от който се страхувах и който ненавиждах) реши да иде и да види какво точно става. Накара ме да тръгна с него.

Буреносните облаци над нас се носеха тъй ниско, че, струваше ми се, стига да поискам, ще ги докосна, а земята тънеше под оловен сумрак без какъвто и да е цвят или форма. Нагазили до глезени във всмукващата тиня, ние се мъкнехме през малките ниви и лозя. Експлозиите на нашите и немските снаряди застрашително отекваха в черепа ми, а Кенеди сякаш изобщо не ги забелязваше. Той нито веднъж не се опита да се скрие и дори не свиваше рамене, когато приближаващите снаряди предупреждаваха със стържещ писък за неминуемата гибел. От блатото, заляло душата ми, бликна безсмислен гняв: „Ах, ти, проклети глупако! — мърдах беззвучно устни. — Какво, по дяволите, се мъчиш да докажеш?“ Яростта набъбваше и ме крепеше.

От мрака изхвъркна залп от среднокалибрени снаряди, които цопнаха в калта току до нас и ме принуди да залегна. Когато вдигнах глава, видях мътния силует на Кенеди да крачи упорито напред из един размътен свят. С усилие се изправих и изкрещях с все сила, за да надвикам тътена на Страшния съд:

— Ах, ти, щуро копеле!

И въпреки всичко го последвах. Бях безсилен да разкъсам синджира. Нещо повече дори: когато най-сетне открихме онова, което бе останало от Трета рота, и Кенеди ми нареди да ида и да намеря батальона шермани, който, както се предполагаше, ще дойде да подсили десния ни фланг, аз поех, без да му възразявам, макар че вътрешно не можех да си намеря място от яд. Това копеле ме праща на

сигурна смърт — ни праща на сигурна смърт. Е, да видим какво ще излезе!

Присторена ярост... ала тя пъдеше от душата ми Червея.

Осевата линия на нашата атака минаваше покрай било, осеяно със стопански постройки и насечено от безброй отводнителни канали. Промъквах се към тила ни вдясно, като притичвах от вада на вада и при всяко кратко спиране отпихах по глътка ром от манерката. Ромът още повече подклаждаше яростта ми.

Докато притичвах така от канал на канал, се озовах край каменна колиба, чиито порутени стени все още можеха да ме прикрият, и дочул пронизителния писък на стенещата Мини, аз побързах да се притисна ужасен към развалините. Стигнах ги точно когато бомбите избухнаха на десетина метра от мене. Взривната вълна ме тласна през отворената врата така силно, че аз се проснах върху опъната по очи човешка фигура, която избълва нещо кошмарно и клокочещо. Тя реагира язно несъзнателно, защото, заедно с двамата или тримата си съседи — облечени в сиво парашутисти, — лежеше мъртва сред мръсотията и козите барабонки по пода. Четвъртата фигура — с размътени в това мътно място очертания — бе седнала в единия ъгъл на останалата без покрив стаичка; очите ѝ срещнаха моите, когато най-сетне аз успях да се повдигна на колене и лакти.

В този миг бях толкова убеден, че това е краят — че оня ще ме застреля от упор както клеча, — че хич и не се опитах да посегна към праметнатата през гърба ми карабина. За миг, който ми се стори безкраен, стоях така като вцепенен, а после, воден от подсъзнателния подтик да измамя смъртта, се претърколих и скочих на крака. Вече бях стигнал, олюлявайки се, вратата, когато изтънелият глас на оня ме настигна:

— Васер... хаф ту... васер?^[1]

Спрях и се притиснах до външната стена, съзнавайки, че вече съм в безопасност, че оня не ме заплашва с нищо. Завладя ме необяснимото чувство, че го познавам, че вече съм чувал гласа му. Предпазливо надникнах през вратата.

С лява длан той стискаше раздробеното чуканче на откъснатата му точно до лакътя дясна ръка. Между пръстите му все още се стичаше тъмна съсирена кръв, която капеше в черната локва край проснатите му крака. Най-кошмарната гледка обаче бе огромната

дълбока рана в хълбока му, от която се подаваше лъскава тъмна маса, сигурно черният му дроб. И върху младежкото бледо, почти прозрачно лице на тази развалина блестяха огромни лъчезарни очи.

— Васер... дай ми... васер.

Поклатих неохотно глава:

— Съжалявам, приятелю, Но нямам. Найн васер. Само ром, а той не ще ти помогне.

Очите му, тъй удивително живи над агонизиращото тяло, ме молеха. „Ох — помислих си аз, — той така и така ще умре. Няма кой знае колко да му навреди!“

Поднесох манерката до устните му и той започна да се дави и да пие големи глътки, докато не дръпнах рома и сам не отпих. И така... и така ние двамата с него се напихме. След малко той умря.

Подир някое време намерих танковете и увесен на кулата на единия от тях, се върнах на мястото, където Втора рота се престрояваше, за да се хвърли в нова атака. Спомням си как се плъзнах по туловището на шермана и как краката ми се подкосиха, след което потънах в забрава.

Събудих се на сутринта преди Коледа. Лежах върху сламеник в ъгъла на осветена от лампа стая със сводест каменен таван. Тя беше претъпкана с измокрени до кости изтощени войници, сред които и неколцина ротни командири с техните радиосвързки. Имаше инструктаж. Док пак ме дърпаше за рамото.

— Шефе, полковникът казва, че ти е време да ставаш — ми рече той сурово. После широкото му лице се озари. — Ето... виж какво съм ти намерил! Чифт чисти чорапи. Извадих ги от мешката на един умрял фриц.

Той беше страшно доволен от себе си — да си речеш, че ми носи указа за производство в чин капитан — и имаше защо, понеже по онова време и на онова място чистите и сухи чорапи се бяха превърнали за нас в далечен спомен. Аз ги обух и се изненадах колко добре се почувствах с тях.

Намерих Кенеди в съседната стая, където той показваше на ротните командири нещо върху картата. Слушах доста разсеяно

инструктажа му, но затова пък усещах прекрасно новите си чорапи и протягах с изтънчена наслада пръстите си в тях.

Продължила цяла нощ, битката още бушуваше. Стрелковите роти едвам отстояваха дългата километър и половина ивица, през която се бяхме вклинили в немската отбранителна линия; войниците вече недостигаха. От Първа рота беше останало малко повече от взвод, другите роти и те не бяха по-добре. Освен няколкото офицери, от ноември не бяха пристигали каквито и да било попълнения с други чинове.

Кенеди ме погледна с дълбоко хлътналите си очи. Гласът му беше безизразен и вял, и в него вече я нямаше тъй познатата хапливост.

— В Сан Вито е пристигнало попълнение. Предполагам, че ще се присъединят към нас утре. Но на мен ми трябва тук тая вечер. Иди да ги доведеш, Фишеко, и не позволявай никой и нищо да ти се изпречва на пътя.

Гневът му отдавна се бе изпарил... без да бъде заменен с някакво друго чувство. Докато си обличах палто, което бях намерил в Кастропиняно, и излизах навън, мислите ми бяха заети преди всичко с новите ми чорапи. Ала след миг реалността отново ме връхлетя като задушаваша лавина.

Хлътнах във веявицата и лапавицата, връхлетели връз изровената от снарядите околност, чиито обитатели се бяха свили из наводнените окопи и зеещите развалини на порутените сгради, за да се превърнат в неми, издръжливи зверове, примрели в очакване на онова, което тепърва им предстои. Безжалостният дъжд и несекващите бомбардировки бяха превърнали безцветната пустош наоколо в огромна локва, през която не можеха да минат нито механичният транспорт, нито вездесъщите джипове. Движеха се само групичките мулета и войници, които, нарамили храна и боеприпаси, шляпаха по пътеките, наподобяващи по-скоро придошли реки. Малки, неразличими фигурки сред пущинака, войниците и добичетата се хвърляха, полудавейки се, в крайпътните канавки всеки път, щом връз тях се стовареше поредната буря от артилерийски огън.

Бях хлътнал в един свят на сенките, на отколешен мрак, на дивашко насилие. Свят, в който „птиците не пееха“. Нещо проблясна в паметта ми: „О, какво ли те мъчи, рицарю в бой, скитащ, бледен и

сам. *Тръстиката в езерото изсъхна. И птиците не пеят веч...*“^[2]
Кратко бягство във времето, след което се вторачих в главозамайващия тунел под мен, където всичко беше мътно и кърваво, където свистеше и виеше страховитият повей на разрухата. Бях сам... безмилостно сам сред свят, който никога не бях виждал.

Тресейки се като в пристъп на малария, аз се домъкнах обратно в сградата, където, новият ни военен лекар, млад сириец на име Омер Ешо, организираше група санитарии, които трябваше да пренесат в тила шест тежко ранени войници. Омер ме погледна между другото, после се взря в мен по-отблизо и бързо се приближи. Бутна ми в ръцете канче ром и ме остави да го изгълтам, преди да ме изтика към вратата. Не си разменихме и дума, но и двамата разбрахме.

Излязох от ивицата като безплътен дух. Оръдията сигурно са стреляли, вече не помня. Сетивата ми бяха притъпени, само че не от алкохола, а от някакъв вътрешен бунт — просто душата ми се бе захлопнала за всичко наоколо. Крачех сред тишината в себе си, без да чувам нищо друго, освен ехото на страховития вятър...

Шофьорът на джипа на командуващия ме намери на отсрещния бряг на Моро. По средата на пътя за Сан Вито малката кола изпръска с кал една колона. Това беше нашето попълнение, водено и насърчавано от Алекс Камбъл — вече майор Камбъл, — който се връщаше при нас от болницата в Северна Африка.

Алекс крачеше като някакъв античен колос: огромен, непобедим, неуязвим. Щом ме видя, той нададе мощен, нежен вик и ме издърпа от джипа в мечешката си прегръдка. А аз се притиснах към него тъй отчаяно и безразсъдно, че той сигурно също разбра.

— Фарли! — крещеше той, сложил тежък пестник върху рамото ми. — Още ли си тук? И още не си генерал? Трябва да е заради стихчетата, дето ги драскаш. Не върви за повишение. Виж и аз прописах. Прочети това, когато имаш време, и ми кажи какво мислиш.

Той измъкна от бойната си куртка един плик и ми го подаде. Аз го прибрах, без да го чета, наредих се до Алекс в колоната, която маршируваше напред, и се почувствувах като човек, измъкнал се от дълбока бездна на повърхността, измъкнал се на повърхността, без обаче да съзира бряг.

Алекс ми разказа, че сто и четиридесетте войници, които вървяха зад нас, пристигнали само преди месец от Канада в Англия.

Недостатъчно обучени и неподготвени за онова, което ги очакваше, те доста припряно дошли с кораб в Италия, за да влеят свежа кръв на нашия разгромен полк. Те маршируваха отзад в новите си чисти униформи, шегуваха се помежду си,зираха се любопитно в останките от войната и пееха смелите, възгупави песни, които бяха научили в Канада.

Песните им заглъгнаха, когато пресякохме Море и се заизкачвахме през хаоса от развалини, единственото нещо, останало от някогашния Сан Леонардо. За да утихнат съвсем, когато навлязохме в отвоюваната от немците ивица и минахме покрай тридесет-четиридесет трупа на войници от Трета бригада, стоварени като дърва край изровения път, за да не се изцапат в калта... докато не намерят в нея своя вечен приют.

Първите предупредителни снаряди вече паднаха край нас и Алекс изкрещя разстоянието между войниците да се увеличи на два метра и половина. Но това не бе всичко. След няколко минути бяхме изненадани от кратката, но убийствена бомбардировка на петнайсетсантиметровите гаубици. Докато тя свърши, седмина от новодошлите в нашия ад бяха мъртви или ранени. Колкото до останалите, тяхното обучение вече започна.

Докато съм отсъствувал, Батальонният щаб се бе пренесъл още по-напред и аз рапортувах на Кенеди в голяма и навремето богата селска къща. Освен нас, тя бе приютила и няколко семейства на селяни, чиито скромни домове вече бяха разрушени. Но мястото не достигаше за всички ни, така че следващата ми задача бе да отведе бежанците в тила.

Нарамили своите бебета, бохчи и дори няколко плетени кошници с прогизнали кокошки, те покорно се оставиха да ги изведем в бурята от дъжд и куршуми. Никой не се съпротивляваше с изключение на висок прегърбен старец, който, струва ми се, беше сляп. Той бе седнал в масивен резбован стол от дърво и бе стиснал с ръце богато украсените странични облегалки тъй упорито, че сигурно трябваше да счупим кокалестите му пръсти, за да го отскубнем оттам. Старешкото му тяло трепереше цяло, но нито можехме да го склоним, нито пък да го заставим да тръгне.

— Казва, че бил роден тук, — ми обясни преводачът. — Бащата на неговия баща бил роден тук. Децата му били родени тук. И

дъртакът разправя, че няма да се махне оттук, докато не му нареди самият папа!

И така старецът остана на нашата Бъдни вечер.

Оная нощ Кралският канадски полк се прехвърли върху издатината, за да се подготви в наквазената от дъжда тъма за нова атака. Офицерът от разузнаването на полка дойде да му дам някои сведения и ние двамата с него се скрихме под голяма каменна порта, наблюдавайки как пехотинците отминават тежко — като люшкаца се криволичеща лента от нереални фигури, прогизнали от дъжда и черни като самата нощ. Пак започнаха да стрелят и преди да се шмугна в дълбокия зимник на къщата, видях как тези неясни силуети хлътнаха в тинята досущ като земни духове, завръщащи се там, отдето са дошли.

Кралският канадски полк не атакува — не можа да атакува. Не можехме да атакуваме и ние, но не ни беше писано да посрещнем една спокойна Бъдни вечер. Цяла нощ парашутните патрули се опитваха да проникнат в извоюваната от нас ивица, а бесният лай на автоматичните малокалибрени оръжия и тъпият бумтеж на избухващите гранати сякаш се всмукваха в сляпата суматоха на ожесточените единични битки.

Заобажда се и големокалибрена артилерия и на двата лагера; дивата влажна нощ се озаряваше от взривовете и пламъците и препращаше ехото от бумтящите експлозии. От точните попадения върху къщата тежките керемиди се трошаха и се сипеха като градушка, за да изложат горните етажи на ледения пронизващ вятър и дъжд; но масивните по-долни стени не бяха засегнати, както и сводестият зимник, в който сега се бяха подслонили и медицинският пункт, и разузнавателното отделение и в който аз чаках да свърши тази безкрайна нощ.

Свил се до неясните очертания на тумбестите бъчви с вино, старият италиански селянин мълчеше и също седеше и чакаше, вперил нейде пред себе си невиждащ поглед. Не зная какви предчувствия са го терзаели, но виж, колкото до мен, мога да кажа, че живеех с разяждащия страх, че Кенеди ще ме изрови от тази дупка и ще ме прати да предам нещо на някоя от челните роти. Бях сигурен, че ако той ме прати, че ако аз отида (страхът ми беше тъй огромен, че колкото и странно да звучи, ми вдъхна куража да откажа), няма повече да се върна. Бремето на ужаса ставаше непосилно. Знаех, че ще направя

онова, дето двамата безименни приятели на баща ми, за които той ми писа, бяха направили в оня тъмен далечен час на предишната война.

Тази синкаво-мъртвешка нощ бе изпълнена единствено с черен отвратителен страх. По едно време се сетих за стихотворението, което Алекс ми даде да прочета; и мъчейки се да се отскубна от бездната, го извадих от наметалото. То беше надраскано с молив върху изцапана салфетка от столова на Армията на спасението и аз едвам разчитах ъгловатия почерк в треперливата светлина на газеничето, която подскачаше и лумваше всеки път, щом нейде наблизко избухваше снаряд.

Когато към врага в тревожен час
със своите войници тръгна аз
и чувствам, че челото ми е бяло
и че потръпва цялото ми тяло —
с усилие над разум и над воля
аз шепнешком в душата си се моля:
— О, Господи, ти, който гледаш няма
двубоя вечен между дух и тлен,
о, Господи, това те моля само —
ела и прогони страха от мен!
Всели ми сили в битките да мога
да крача гордо със осанка строга
пред строя. А ако ли е дошел
последния ми ден — кураж ти дай ми
да тръгна и към него млад и смел,
та моите войници всеотдайни
ведно със враговете наши
за мен да кажат с глас един и същ:
— Той никъде ни миг не се уплаши.
Дори и пред смъртта. Той беше мъж!

Колко ме е страх! Не знаех... дори не подозирах. Този неуязвим човек-планина... и все пак. Червеят е разял и него!

Ни най-малко не се успокоих от това ужасно откритие. Почти отвратен, натиках в джоба си стихотворението, точно когато ефрейтор

Касъл се появи с послание в ръка. Той носеше шифрограма от бригадата, и аз се отдах с неизразимо облекчение на тъй земната задача да я дешифрирам. После някой донесе консервна кутия с горещ чай. Доведоха двама немски пленници, за да ги претърсят. Някакъв снаряд избухна по горните стаи и прахолякът така се сгъсти и затанцува, че газеничето се превърна в червено огънче, мъждукащо из синкавия сумрак. Опитах се да подремна в мръсната дупка под климналата стълба, ала Червеят се бе промъкнал и там и ме прокуди. Омер Ешо, който откак бе започнал боят, преглеждаше почти непрекъснато ранените, намери няколко свободни минути, за да пийне с мен... Часовете се рушаха бавно като гранати, без обаче да ме позоват в бучащата нощ.

Най-сетне се азори и дойде Коледа.

В седем сутринта Кенеди заповяда на Първа рота да атакува и да разбие група парашутисти, вклинили се през нощта между Първа и Втора рота. Кенеди също тръгна да инструктира Алекс... но този път не ме взе със себе си.

Опитах се да проследя развитието на действията с радиостанцията, свързваща ни с Първа рота, но радиостанцията на Първа рота бе взривена и аз не знаех какво точно става до момента, когато час и половина по-късно ранените, които можеха да се движат, започнаха да прииждат в зимника.

Сред първите беше един сержант с дълбока рана в бедрото. Треперейки, той взе цигара и ми разказа какво е видял.

Алекс изпратил остатъците от Седми взвод да поведат първоначалната атака и взводът почти се озовал под фланговия обстрел на три картечници, от които неколцина от войниците били убити и ранени. Най-логичното, което би могъл да направи Алекс при тази ситуация, бе да изпрати някой от другите взводове да заобиколят и унищожат картечниците (нещо, което с успех се прилагаше по-късно през същия ден), но той решил да не го прави. Наместо това сторил най-неочакваното и най-необяснимото.

Сграбчил един автомат „Томпсън“, надигнал се в целия си огромен ръст, надал някакъв нечленоразделен рев и тръгнал право срещу врага.

Направил някакви си три-четири крачки и се строполил надупчен от десетки куршуми. Срутил се като повален колос и останал

да лежи така с раздирано от спазми тяло, докато смъртта най-после не го умирила. През този безконечен миг и нашите, и немските войници били тъй поразени от действията му, че прекратили стрелбата.

— Това е най-дръзката постъпка, която съм виждал някога... и най-лудешката! — Сержантът смачка цигарата и ме погледна недоумяващо. — Направо откачен! Но затова пък какъв мъж!

Някой дръпна одеялото пред строшената врата на зимника и група санитарии влязоха с носилките вътре. Върху една от тях лежеше Ал Парк. Той беше жив, макар че не съвсем... изпаднал в безсъзнание, с куршум в главата.

Погледнах побелялото му безизразно лице под венеца от окървавени бинтове и се разридах.

Сега се питам... дали съм плакал за Алекс и Ал, за всички, които си бяха отишли и които тепърва щяха да си отидат?

Или за самия себе си... и за онези, които щяха да оцелеят?

---

[1] Вода... имаш ли... вода? (нем.). — Б.пр. ↑

[2] Стихът е от „Коравосърдечната красавица“ от Джон Кийтс. — Б.пр. ↑

АНТИЕПИЛОГ

Казаха ми, че книгата трябвало да има епилог — че свършвала твърде ненадейно и че е необходимо да обясня защо съм я написал. Моят издател е твърдо убеден в това — но аз се съмнявам.

Струва ми се, че един епилог би осквернил паметта на загиналите, чийто край бе несъмнено смъртта. Има ли някакво значение, че в началото на януари 1944 година напуснах полка, за да се прехвърля на една презирана по-рано служба в Щаба на бригадата? Че оттам нататък войната бе за мен в най-добрия случай антикулминация и в най-лошия — кошмарна шега?

И все пак необходимо ли е надълго и нашироко да обяснявам причината, поради която реших да напиша спомените си за събития, станали преди тридесет и пет години? Може би.

Нека да кажа тогава, че написах тази книга с твърдото убеждение, че никога не е имало и не може да има „добра“ война. Моята беше от сравнително добрите (стига, разбира се, подобни бедствия да могат да са добри) и въпреки това бе ужасна, кошмарна. Толкова ужасна, че през тези три десетилетия пазех ужасния спомен за нея, грижливо обвит в защитната пелена на забравата, и щях да съм много доволен да го бях оставил заровен там... но не издържах, защото Прастарата лъжа — временно поставена под съмнение от разгрома във Виетнам, пак печели поддръжници; шепот, който скоро току-виж се превърнал в пронизителен вик, тласкащ ни отново към кървава касапница.

Dulce et decorum est pro patria mori^[1].

Пръкнала се в Ада, много преди Омир да я освети, и оттогава отпратила толкова хора към лудост и разруха, тази Прастара лъжа трябва да бъде низвергната.

И ако книги като моята трябва да имат специална цел... то нека тази цел бъде такава.

[1] Сладко и славно е да умреш за отечеството (лат.). — Б.ел.кор.

↑

БЕТИ ГРИНБЕРГ

ПОСЛЕСЛОВ

Известният белетрист и публицист Фарли Моуът е един от най-изтъкнатите представители на съвременната канадска литература. Автор е на повече от двадесет и пет произведения, плод на творческа биография, която надхвърля три десетилетия. Неговото творчество, получило широко международно признание, е отличено с редица литературни награди, сред които и престижните „Ханс Кристиан Андерсен“ и „Марк Твен“. Белетристичните му произведения са преведени на повече от двадесет езика и са издадени в четиридесет страни. В България Фарли Моуът е известен с творбите „Канадският север днес — голямото предателство“, „Не плачи, вълко“ и „Лодката, която не искаше да плава“. Богатото и разнообразно в тематично и жанрово отношение творчество на канадския писател включва пиеси, пътеписи, произведения на детската и юношеската литература, документална белетристика и приключенски романи. Настоящият автобиографичен роман „И птиците не пееха“ се смята за неговия шедьовър и е получил признанието на критиката като един от интересните образци на англоезичния военен роман от последното десетилетие.

В голяма част от произведенията на Фарли Моуът преобладава автобиографичното начало — взети заедно, тези произведения разкриват изключително богатия жизнен път на писателя-пътешественик, опознал света и съумял да отрази най-актуалните и сложни проблеми на нашето съвремие. Писателят е роден в Белвил, Онтарио, през 1921 година. Неговото детство е изпълнено с много пътувания — той странствува из цялата страна в къща-фургон заедно със семейството си и цяла менажерия животни, които по-късно намират място в неговите произведения. Още като младеж участва в няколко експедиции до Арктика и северните райони на Канада, които събуждат у него траен и дълбок интерес към населението, природата и животинския свят на тази част от света. С този интерес е свързана и

една от централните теми на неговото творчество: темата за тежката съдба на индианското и ескимоско население в Канада и за тяхната борба за оцеляване в условията на съвременното буржоазно общество. Някои от най-значимите му произведения, включително „Хората на елена“ (1953) и „Отчаяният народ“ (1959), са посветени на този проблем.

През 1940 г. Фарли Моуът постъпва като редник в канадската армия. Като командир на взвод и по-късно капитан той участва в десантната операция на английско-американските войски в Сицилия през 1943 година и в освобождаването на Холандия от фашистките окупатори. Спомените от военните години са пресъздадени в първия му автобиографичен роман „Полкът“ (1955) и служат като основа на зрялата творба „И птиците не пееха“ (1979), в която авторът се стреми да предаде универсална значимост на своите преживявания и опита, натрупан през трудните години на Втората световна война. Първите си стъпки на литературното поприще Фарли Моуът прави след своето завръщане в Канада — творческата му биография започва от началото на петдесетте години. Дългият списък на произведенията му, публикувани до наши дни, свидетелствуват за една изключително богата, многостранна и плодотворна творческа дейност.

През 1977 година Фарли Моуът участва в международната среща на писателите в София, посветена на укрепването на мира и разбирателството между литературните творци и народите в света. Участието му в този форум е израз на неговата дълбока загриженост за бъдещето на човечеството и за предотвратяването на надвисналата опасност от термоядрена катастрофа. Романът „И птиците не пееха“ е своеобразно продължение на основните идеи, засегнати по време на срещата. Посветена на най-актуалната тема на нашето време, темата за войната и нейните унищожителни за човечеството последици, тази творба възплъщава високохуманните идеали, от които се вдъхновява канадският белетрист.

Романът представлява низ от спомени, размишления, кратки епизоди и батални картини, описани увлекателно с типичното за цялото творчество на Фарли Моуът великолепно чувство за хумор и самоирония. Отделните сцени са предадени лаконично и пестеливо с умело контролирано напрежение, което постепенно нараства, за да достигне кулминационната си точка в апокалиптичната картина на

разруха и смърт, с която завършва книгата. Основният, обединяващ повествованието лайтмотив, е въплътен в психологическото развитие на младия герой — развитие, което най-общо може да бъде описано като преход от идеализма към разочарованието, от илюзорното възприятие на действителността към проникновеното разбиране колко безсмислена е войната като явление в човешкия живот. Изборът на подобна тема поражда едно противоречие — Фарли Моуът използва Втората световна война, спасила човечеството от ужасите и мракобесническата философия на фашизма, за да изгради обобщаващ символ на войната изобщо; прилагайки привидно конкретен и обективен метод на описание, той пренебрегва основни истини за естеството и целите на тази война. Липсата на обективен анализ на историческите явления в романа на Моуът до голяма степен може да се обясни със съществуващите литературни тенденции в развитието на западния военен роман през последните десетилетия. И в най-добрите художествени образци, посветени на Втората световна война (като например произведенията на известните американски писатели Норман Мейлър, Джоузеф Хелър и Курт Вонегът), често се чувства едно изместване на фокуса от реалното изображение на конкретните исторически факти и процеси към заклеяващото обобщение. Тази тенденция би могла да бъде свързана с някои социално-исторически явления: приемайки Втората световна война като литературен модел, западният писател често има предвид Виетнамската война и други кървави неравни стълкновения на нашия век. Фарли Моуът не стига до крайности в това отношение. Сред множеството герои в неговия роман се срещат и такива, които ясно напомнят за идеалите, в името на които се води войната — прекрасният образ на комуниста Джовани е един отличен пример за това.

Когато набляга върху безсмислието на войната и нейната жестокост, Фарли Моуът създава силна и въздействаща картина. Вътрешната организация на епизодите спомага за разгръщането на основната тема — отделните раздели бележат етапи в развитието на младия герой и в неговото възприятие на войната. Пресъздаден е един завършен цикъл, който започва с постъпването на Моуът в армията и завършва в края на романа с образа на новобранците, които отиват на своето бойно кръщение и първата си среща със смъртта.

Фарли Моуът умело използва конкретни детайли, за да създаде убедителни картини от военния бит. Повествованието е „разказано“ от името на отделния войник на бойното поле — липсата на панорамни батални сцени е компенсирана с живо и непосредствено пресъздаденото „ежедневие“ на войната.

Днес, когато са поставени под опасност съществуването и бъдещето на цялото човечество, творби като „И птиците не пееха“ са необходими, за да изобличат още веднъж „прастарата лъжа“ за войната.

Бети Гринберг

Издание:

Автор: Фарли Моуът

Заглавие: И птиците не пееха

Преводач: Соня Кънева

Година на превод: 1984

Език, от който е преведено: английски

Издание: първо

Издател: Партиздат

Град на издателя: София

Година на издаване: 1984

Тип: роман

Националност: канадска (не е указано)

Печатница: ДП „Димитър Найденов“ — В. Търново

Излязла от печат: м. юли

Редактор: Емилия Масларова

Художествен редактор: Тотю Данов

Технически редактор: Тодор Бъчваров

Художник: Александър Хачатурян

Коректор: Тотка Бамчевачова

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/4963>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.